

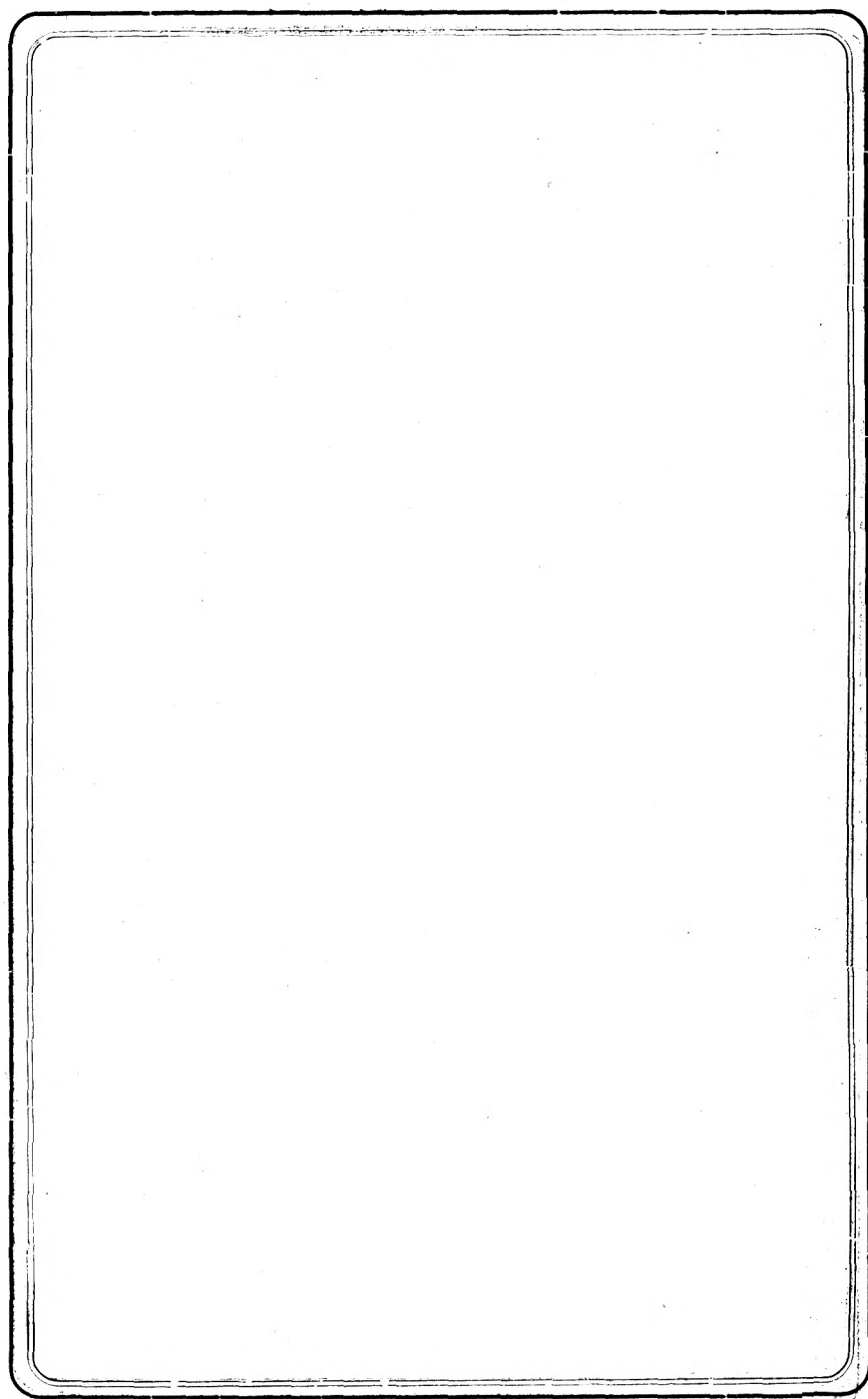
AZ ELSŐ LÓNYAYAK

CSALÁDTÖRTÉNETI × × TANULMÁNY × ×

IRTA
ÉS OKLEVÉLTÁRRAL FELSZERELTE:
DR. KARÁCSONYI JÁNOS
EGYETEMI NY. R. TANÁR
A MAGY. TUD. AKADÉMIA R. TAGJA.

NAGYVÁRAD,
NYOMATOTT A SZENT LÁSZLÓ NYOMDÁBAN.
1904.

STEFÁNIA

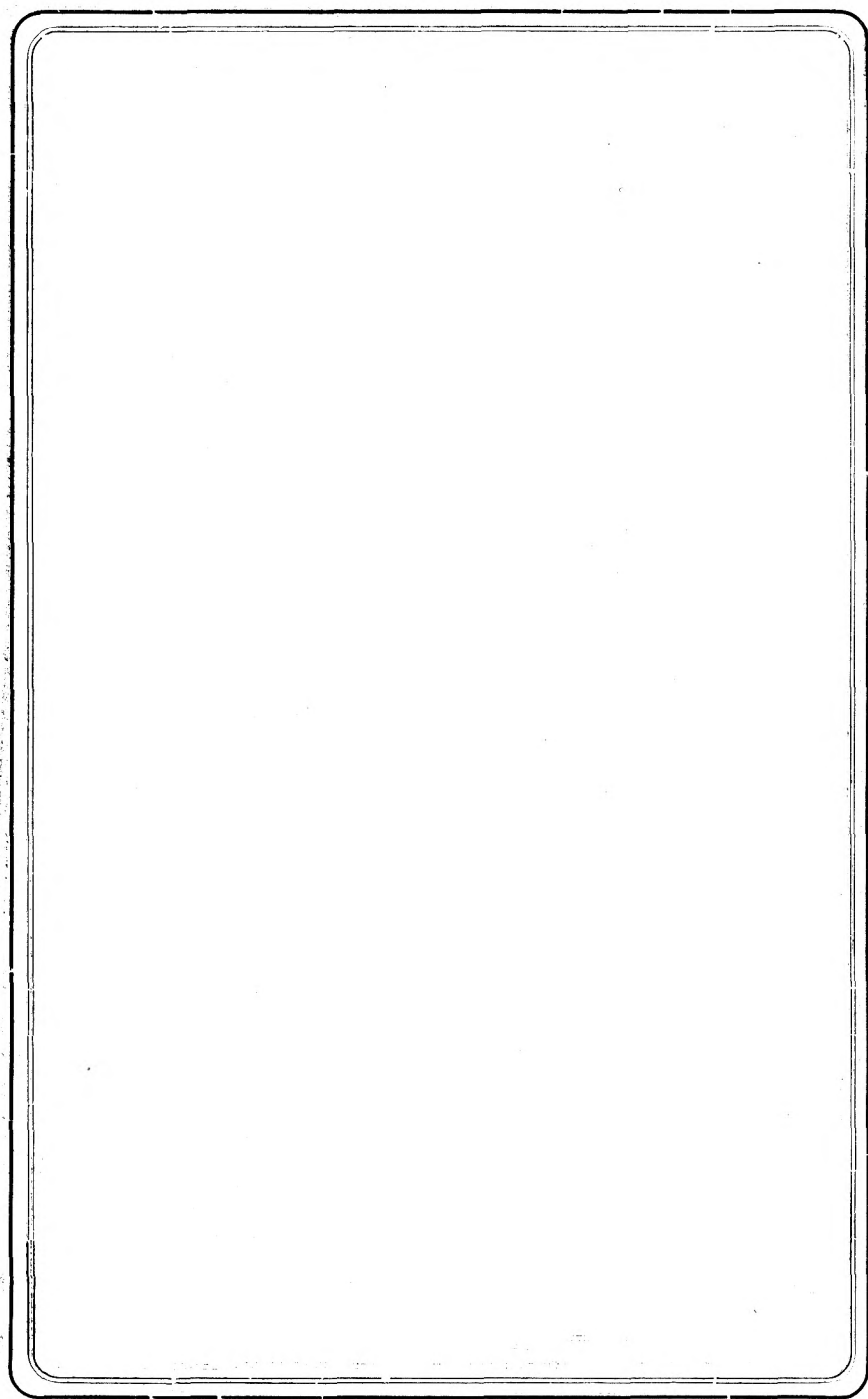
belga királyi hercegnő ő királyi fenségének

GRÓF LÓNŲAY ELEMÉRNÉ-NEK

hódolatos tisztelettel

ajánlja

A SZERZŐ.

ELŐSZÓ.

A történetíró sokszor csodálattal szemléli azon családok történetét, a melyek röppentyű módjára egyszerre emelkednek magasba s vakító fénnnyel tűnnek el; fájdalommal látja azon családok múltját, a melyek becsületes, fáradságos emelkedését egy-két méltatlan utód megakadályozza: de legnagyobb érdeklődéssel mégis azon családokat kíséri, melyek a legnehezebb, legritkább pályát futják meg: századokon át fentartják magukat a magasban, s tagjaik századokon át egy-egy ország vezérlő férfiai és legjobb hazafiai között foglalnak helyet.

Ez az oka, hogy én is már mintegy tíz éve állandó figyelemmel kísértem a Lónyay-család pályafutását, s gyűjtöttem a régi Lónyayakra vonatkozó történeti adatokat. A magyar nemzetségek múltjával foglalkozva mindig szerettem volna megtalálni azt a kapcsolatot, a mely e nevezetes, nyolc századon át mindig előkelő, mindig derék férfiakat és nőket nevelő csa-

ládót valamelyik nemzetséghez köti. A magyar nemzetségekről szóló művem megjelenése után még külön levéltári kutatásokat is végeztem a család régi multjára, első összeköttetéseire vonatkozólag.

Igy lőn világossá lassan-lassan előttem a régi Lónyayak pályafutása, társadalmi állása és előkelő volta. S azt, amit az első Lónyayakról megtudhattam, birálatilag pontosan egybeállítani, történeti hűséggel előadni érdekesnek s érdemesnek tartottam. Érdemesnek tartottam pedig főként azért, mert a Lónyay-család pályafutása ritka s mert a család legrégibb multja ismeretlen volt, sőt egy másunнан került hamisítvány miatt származását egész helytelen irányban keresték.

Ritka dolog a magyar családok történetében, hogy azoknak tagjai századokon át mindig tevékeny részt vegyenek hazánk közéletében. Fel lehet példának okáért a herceg és gróf Eszterházyak, gróf Károlyiak, gróf Nádasdyak, gróf Niczkyek és gróf Czirákyak nemzedékrendjét oly messzire vagy még egy ízzel előbbre vinni, mint a Lónyayakét, de hogy ezek az Árpád-korban már tevékeny részt vettek volna hazánk közéletében, s hazánk vezérlő férfiai közé tartoztak volna, arról semmit sem tudunk, holott a Lónyay-család őseiről ezt alább kimutatjuk. (A Battthyányak, Erdődyek, Pálffyak, Szápáryak stb., még kevésbé jöhetnek e helyütt tekintetbe, mert nemzedékrendüket nem lehet az Árpádkorba felvinni).

Méltán mondjuk azt is, hogy az első Lónyayak

pályafutása ismeretlen volt. Művelt közönségünk körében jóformán csak két, régi Lónyay ismeretes : Lónyay Zsigmond és ennek leánya Anna. Az 1627-ben báróságra emelt, s az 1626-iki és 1645-iki békekötésekkor, mint az erdélyi fejedelem meghatalmazottja, oly nagy érdemeket szerzett Lónyay Zsigmond, Lónyay István és Báthory Katalin fia, három várnak és három kastélynak ura, egy-egy német hercegségnél háromszor-négyszer nagyobb uradalmak tulajdonosa, 1647-ben a nádor-jelöltek egyike, továbbá leánya, Lónyay Anna, az erdélyi fejedelemmé, előbb Wesselényi István, utóbb Kemény János erdélyi fejedelem neje, a bújdosó vezér, Wesselényi Pál, anyja és támogatója, mélyen bevésték emléküket a magyar nemzet legjobbjaiak szívébe.

Ámde ezeken kívül közönségünk a Lónyay-családnak XVI. és XVII. században élő s kivált haditéren annyira kiváló tagjairól alig hallott valamit. A XIII—XV. századokban élő tagjairól meg nem is tudhatott semmit, mert hiszen maguk a nemzedékrend-írók és családtörténeti művek sem közöltek róluk semmi egyebet, mint a csupasz, itt-ott elferdített neveket, tetézve érthető, de azért sajnálatos tévedéssel és hibás vérségi összeköttetésekkel.

Éppen e mulasztást akarom ez értekezésemben pótolni és az első Lónyayaknak közéletünkben való részvételét, pontos vérségi és rokoni összeköttetéseit, továbbá a vagyoni állapotát ismertetni.

E közvetlen cél mellett azt is óhajtottam, hogy ezen kis művemben egyúttal némi fényt derítsek hazánk főúri családainak eredetére, tevékenységére s belőle a magyar történettudománynak is legyen egy kis haszna. Mert nem a hiú dicsekvés, nem az erőszakolt, de üres nemzedék-rend, hanem csak a régi adatok szorgalmas összegyűjtése és bírálati összevetése nyújt módot ahhoz, hogy a hazánk árpád-kori multja felett borongó homály eloszoljék és még inkább kitűnjék az, hogy hazánk főúri nemzetségei nemcsak uradalmaik nagyságára, hanem régiségükre nézve is kiállják a versenyt a külföld nagy családjaival.

Köke II. Jak

1

1. neje

2. neje Hontpázmány ne

1. nejétől Pósa 1278—1320 1312 körül tótországi bán † 1320 előtt		2-ik nejétől Benczencz magister 1285—1325 † 1327 előtt		Kozma 1285—1320 ✓ Klára Loránt leánya.	
Magita 1357 ✓ Majosfia Mihály.		I. György 1325—71		I. János 1325—1380	
Ferencz*) 1373—1411	I. Péter 1390—1411 †	Géberjén (Gábor) 1380—1411	II. László 1395—95	I. István (Vitéz) 1385—90 ✓ Domahídy Katalin.	Kónya (Miklós) 1385—95 †
II. György 1418—19	III. Miklós 1419	IV. Jakab 1419	III. János 1419	II. István 1419	III. István 1398
				András 1398—1419	Ka —

* Az első öt íz leszármazását tanulmányunk és a hozzá csatolt oklevéltár bővítő jelzésű oklevelei: fasc. 10. nr. 143 (1378), fasc. 10 nr. 144 (1380), fasc. 10. nr. 145 (1385), fasc. 51. (1398), fasc. 10. nr. 152 (1411), és Appendix fasc. 1. nr. 5. (1419). Továbbá a feleszi konvenció, a. 1392. nr. 4., Zichy cs. okm. III. 434., IV. 244—46. 492—93. A gróf Erdődy-család galgóczi le

?

240 körül.

270—96

embeli Szentgyörgyi N. 1278—85.

őven igazolja; a hatodik és hetedik ízen állók származását igazolják a Lónyay-család deregnyei levéltárának ic. 10. nr. 146 (1388), fasc. 10. nr. 147 (1388), fasc. 10. nr. 148 (1390) fasc. 10. nr. 149 (1390), fasc. 10. nr. 150 (1390). Acta anni 1373 nr. 12., anni 1384. nr. 9. 16., a. 1386. nr. 1., a. 1380. nr. 4., a. 1391 nr. 1. levéltár a Ladula 97. 7. 13. (1395).

I. FEJEZET.

Az első Lónyayak társadalmi állása, származása és régi jószágai.

A ki a magyar nemzet régi történetében csak kissé is jártas, nagyon jól tudja, hogy nálunk a társadalmi rangot jelző nevek, mint pl.: gróf, báró, herceg az Árpádkorban ismeretlenek voltak. Tettleg azonban a társadalom nagyon sok, élesen elkülönített osztályokból állott. A szolgák és udvarnokok seregein kívül a várnépek és várjobbágyok tekintélyes és földjeikkel némileg szabadon rendelkező osztályt alkottak, a király zászlaja köré csoportosuló nemesek száma is rohamosan gyarapodott, de mindnyájok felett állott a főurak osztálya, akik saját zászlajuk alatt harcoltak, az ország főhivatalaihoz mintegy jogot tartottak és váraknak, vagy legalább is pár faluból álló uradalmaknak tulajdonosai voltak.

Hogy az első Lónyayakat a XIII. század második felében a várjobbágyok vagy a nemesek osztályából felemelkedett férfiaknak tartsuk-e, vagy pedig már akkor is a főúri osztályokhoz tartozóknak? azt főként rokoni összeköttetéseikből lehet megállapítanunk. E végből tehát először is itt közöljük mellékleten az első Lónyayaknak oklevelek alapján birálatilag megállapított nemzedékrendjét:

Ha e nemzedékrenden a Lónyayaknak más családokkal való összeköttetéseit keressük, először is szemünkbe ötlük, hogy a nemzedék-rend második ízén álló Köke Jakabnak második neje a Hontpázmány nemzetségből származó Szentgyörgyi leány volt. Hogy e nő a Hontpázmány nemzetségből származott s Kozma ispán leánya volt, azt a lónyai-uradalom adományozásáról szóló, 1285-iki okirat világosan mondja.¹ Ámde a Hontpázmány nemzetség a XIII. század második felében már sok ágra oszlott. Hogy a sok ág közül Köke Jakab neje éppen a Szentgyörgyi-ág tagja és Szentgyörgyi II. Kozma leánya, I. Sándor főpohárnokmester unokája volt, azt a következő adatokkal bizonyítjuk:

1346-ban Köke Jakab fia III. Jakab, Szentgyörgyi II. Sebest és I. Pétert az esztergomi szentszék elé idézteti.²

1355-ben Lónyay I. László, III. Jakab fia, a bereg-megyei közgyűlésen beismeri ugyan, hogy Szentgyörgyi Ábrány fia, Sebes ősi jószágaiból már kapott negyedrészt, de azt állítja, hogy Tisza-Szalka is ősi jószágá Szentgyörgyi Sebesnek s így abból is negyedrészt követel.³ E két adat összevetéséből világosan kiderül, hogy 1346-ban Lónyay III. Jakab az ő anyja leány-negyedének kiadása végett idézte a Szentgyörgyieket az esztergomi szentszék elé, s azt ki is kapta. Így tehát az ő anyja nem lehetett más Hontpázmány nembeli ágból, mint a Szentgyörgyiek ágából. Ha már most megnézzük a Szentgyörgyi család nemzedék-rendjét, azon csakugyan megtaláljuk az 1241—54. években élő II. Kozmát, s ennél fogva teljesen biztos, hogy Köke Jakab második neje, Szentgyörgyi II. Kozma leánya volt, mert különben a Szentgyörgyiek nem fizettek volna utána leánynegyedet.⁴

Mivel épen a Szentgyörgyiekkel a leánynegyedért folytatott per idején, 1350 táján került Vásáros-Namény a Lónyayak birtokába⁴ s mivel e Vásáros-Namény eredetileg a Szentgyörgyi családé volt,⁵ azt kell hinnünk, hogy a Szentgyörgyiek nem fizették ki készpénzben a leánynegyedet, hanem annak fejében Vásáros-Naményt engedték át a Lónyayaknak.

A Szentgyörgyi-ág a Hontpázmány nemzetségnek annyi jeles ága közül is mind gazdagságra, mind előkelőségre nézve kivált. Előkelőségét főként hirdeti az, hogy a XIII. század elején királyi családdal is némi rokoni összeköttetésben állott. Mutatja ezt a következő nemzedék-rend: (Lásd a 12-ik lapon.)

N.

I. Pál
a Cseklész család őse.

I. Tamás
1202–17
nyitrai ispán
a Szentgyörgyi család őse.

I. Sándor
1203–33
a főpohárnok.

I. Sebős 1209–36
nyitrai ispán, főpohárnok
Domokos bán leánya.

I. Bökény 1236
Erzsébet, II. András
király unokatestvére.

I. Ábrahám
1247–74

II. Bökény
1260–1304

III. Kozma
1262–1370

II. Kozma
1241–54

N. fiu
† 1241

Achilles (Ehellős)
1241–56

I. Ábrahám
1247–74

II. Bökény
1260–1304

III. Kozma
1262–1370

II. Sándor
1282–89
†

II. Pál
1256–95
†

IV. Kozma
1270–95
†

N. leány
1270–85
1. Rosd Mihály
Köke Jakab

III. Tamás
1270–87

III. Ábrahám
(Abicsk)
1279–1306

I. János
1260–1304
†

Katalin
1291–1308
Olgyai Péter

N. leány
N. László

IV. Tamás
1296–1308

II. Sebős
1304–1345

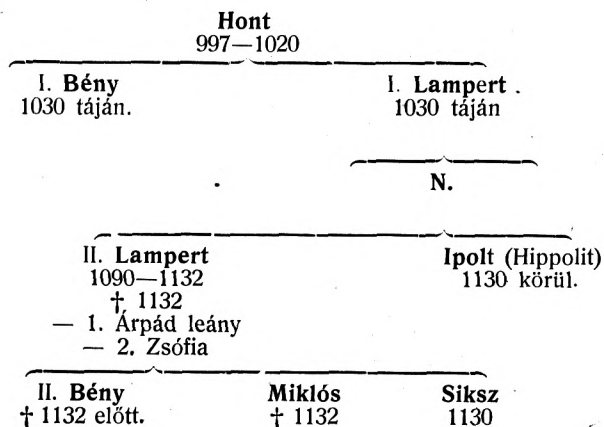
I. Péter
1308–55

II. Ábrahám
1270
†

II. Tamás
1275–76
országbíró
és bán

N. leány
Aba nembeli
Szikszay
Péter

Sőt már jóval előbb rokonságban állott a Hontpázmány nemzetség a királyi Árpád-családdal, mert biztos adatból tudjuk, hogy Szent László királyunk Hontpázmány nembeli II. Lampertnek nőül adta egyik nővérét. Ezt is élénkebben tünteti fel a következő nemzedék-rend:⁷

A királyi családdal rokonságban álló Hontpázmány nembeli II. Lamperttel egyidőben élt Kozma nevű atyafia. Ez 1123-ban Ladomér városának vívása közben s az orosz trónkövetelő eleste után, akkoriban hallatlan bátorsággal merte kijelenteni az indulatos természetű II. István király előtt, hogy az immár célját vesztett ostromban többé nem vesznek részt.⁸ Mivel a Kozma keresztnév, mint fent láttuk épen a Szentgyörgyi-ágon ismétlődik négy ízben is, a többi ágak pedig nem használják e keresztnévet, jó okkal hihetjük, hogy az 1123-ban fellépő bátor és szóki-
mondó Kozma épen a Szentgyörgyi-ágnak őse volt.

Mindenképen Magyarország elsőrangú családjából származott tehát az a nő, Szentgyörgyi II. Kozme

leánya, aki 1278.táján Köke Jakabnak nyújtá kezét. Mivel azonban, mint alább látni fogjuk, Köke Jakab ez időtájt Zemplénmegyében, Sátoralja-Ujhely mellett eső birtokain tartózkodott, feleletre vár azon jogosan felvethető kérdés, hogyan került a pozsonymegyei származású Szentgyörgyi nő hazánk északkeleti részeire? hogyan juthatott Köke Jakabbal ismeretségbe?

E kérdésre e Szentgyörgyi nőnek első házassága adja meg a feleletet. Mert, valamint Köke Jakab már özvegy ember volt, midőn e Szentgyörgyi nő kezét elnyerte, azonképen a Szentgyörgyi nő is már özvegyi állapotból nyújtá kezét Köke Jakabnak.⁹ Első férje Rosd nembeli Kis Mihály nevű főúr volt. E Rosd nemzetség valaha a mai szentendrei-szigetet birta, s így a Hontpázmány nemzetség ősi fészketől Hontmegyétől nem messzire lakott. De meg azonkívül e Kis Mihály főúr a IV. Béla és V. István közt folyt küzdelmekben V. István pártjára állott s ettől Temetvény várnagyságát és utóbb Nyitra megye ispánságát kapta. Bőséges alkalmá volt tehát Kis Mihály úrnak nyitra megyei hivataloskodása idején a szomszédos Pozsonymegyében Szentgyörgyi II. Kozma leányának megismerésére és nőül vevésére. Később, még V. István idejében az abaújmegyei Füzér várat kapta Kis Mihály úr s ehhez IV. László idejében 1276. táján Bereg megye ispánságát nyerte el.¹⁰ Ennélfogva Kis Mihály hazánk keleti részére Füzér várába költözött. Itt is halt meg, nejét legalább is két gyermekkel özvegyen hagyván.

Ez tehát természetes magyarázata annak, hogy a pozsonymegyei Szentgyörgyi család egyik női tagja a tiszáninneni részekre került. S tekintsünk már most

a térképre! Nagy-Bári, Köke Jakabnak birtoka és egyik lakóhelye és Füzér vára mindössze 21 kilométernyi távolságra vannak egymástól. Ebből azonnal megérthetjük, mily könnyen megismerhették egymást Szentgyörgyi II. Kozma leánya, a füzéri vár özvegyen maradt asszonya, és Zemplén megyének előkelő birtokosa, Rosd nembeli Kis Mihálynak politikai elvtársa, Köke Jakab!

Lehetne talán az elhagyatott, védtelenül álló özvegy állapotát kiszínezni, s ezzel okolni meg, hogy Köke Jakabbal csakhamar házasságra lépett, csakhogy ezzel éles ellentétben áll azon valóság, hogy a Szentgyörgyi nő, az akkori viszonyokat tekintve, nagyon gazdag volt. Biztos, hogy Kis Mihály ur leányának kiházásítására a magáéból, akkoriban hallatlan nagy csomó pénzt, 400 márka ezüstöt költött. Azonkívül, mint Kis Mihály fiának (szintén Mihálynak) természetes gyámja Füzér várában elég védelmet talált¹¹ Tehát sem a szükség, sem az elhagyatottság nem kényszerítette őt arra, hogy valami szegény, az ő rangján aluli férfiúnak nyujtsa kezét. Higgadtan ítélve, az ő második házasságának okát csak abban találhatjuk, hogy Köke Jakab vele egyenlő rangú családból származott és így Magyarország főuraihoz tartozott

Ha a nemzedék-rend harmadik ízére tekintünk, ott látjuk, hogy III. Jakabnak neje Losonczy Klára volt. Maga e Losonczy Klára név nem sokat árul el, de ahogy megtekintjük a Losonczy család nemzedék-rendjét, rögtön láthatjuk, hogy Lónyay III. Jakab neje Magyarországnak akkoriban leggazdagabb, legelőkelőbb családjából származott. Hiszen e Losonczy Klára nagyatya, a Tomaj nemből származó Losonczy

Dénes Magyarországnak hires nádora, a losonczi, abádi zsurk-szentmártoni és régeni uradalmak tulajdonosa volt. Testvérei közül Tamás a székely ispánságot, István pedig a szörényi bánságot viselte.¹² Mivel pedig abban az időben a főurak a házasságok megkötésénél a rangbeli egyenlőségre még jobban ügyeltek mint most, lehetetlenség elhinni, hogy egy nádornak unokáját oda adták volna Lónyay III. Jakabnak, ha az csak akkoriban felemelkedett, jóformán jött-ment családból származott volna.

Köke Jakab leányát, mint a nemzedék-renden továbbá látjuk, Imreghy András vette el. Ez Imreghy családról biztos, hogy a Kaplyon nemzetségből származott, s bár akkor az Imreghyek tudtunkra semmiféle közhivatalt nem viseltek, mégis családjuk régiségre nagyon sokat tartottak, annyira, hogy magukat a honfoglaló magyaroktól származtatták.¹³ Az ily család ismét nem házasodott volna rangján alul, s nem fogadta volna be maga közé a Lónyay leányt, ha az nem származik előkelő régi családból.

Habár tehát adataink fogyatékosága miatt azt, hogy a Lónyayak oklevélileg első ismert őse Nána és fia Jakab miféle országos hivatalokat viseltek? meghatározni nem tudjuk, s bár azt sem tudjuk pontosan meghatározni, hogy Köke Jakab legidősebb fia Pósa melyik évben kapta, s meddig viselte a tótországi báni hivatalt? mégis az első Lónyayak rokoni összeköttetéseiből biztosan megállapíthatjuk azt, hogy az első Lónyayak a XIII. század második felében Magyarország főúri, előkelő családjaihoz tartoztak.

Már most tovább menve joggal kutathatjuk, lehet-e az első Lónyayakat valamelyik nemzetséghez

hozzá kötni és lehet-e nemzedékrendjüket egy-két ízzel feljebb vinni?

E tekintetben némi kutatások már történtek, s legelőször a család egyik ügyvédje és történetirója, Nagy Gábor, utóbb ítélőtáblai bíró, az első Lónyayakat valami Keme nemzetségből származtatta.¹⁴ A Keme személynév a XIII. században csakugyan használatos volt, a régi magyaroknál,¹⁵ de még eddigelé nem került elő oly oklevél, a mely Keme nevű nemzetség létezését bizonyítaná. Ha volt is, oly jelentéktelen volt, hogy abból a Lónyay-család nem származhatott. Esetleg az egész Keme nemzetség a Kopán nembeli Bábolnay Miklósnak *Kemej* alakú ragadványnevéből keletkezett. Ez, mint látni fogjuk, némileg közelíti az igazságot, de egészen nem éri el.

Később a kutatókat a helyes iránytól eltérítette egy szerencsétlen, nagyot mondó, de nagyot is hazudó oklevél. Ez oklevél szerint IV. Béla király 1245-ben uralkodásának tizenkettedik évében Farkas mester, székesfehérvári prépost és királyi kancellár által levelet íratott Lónyafia László számára, s e levélben tizennégy erdélyi falut ajándékozott Lónyafia Lászlónak. Állítólag e Lónyafia László meg is érdemelte a tizennégy falut, mert atyjával és testvérével együtt ott harczolt a bécsújhelyi csatában, s ott veszítette el atyját és testvérét. Különben is a tizennégy falu az ő egykori őseé, Csákfia Györgyé volt, s e Csákfia György első Bélától kapta azokat azért, mert követte őt Péter király elől való bujdosásában Lengyelországba.¹⁶

Ez oklevél készítette aztán a család történetiróit

arra, hogy az első Lónyayakat a Csák-nemzetségből származtassák.

Sajnos azonban, e nagyhangú levél hamisítvány, s bár a XIII. században készült, mégsem látta sohasem IV. Béla udvarát. Az oklevél végén a rendes évszám utolsó szava „quinto“ betűkkel van írva, IV. Béla uralkodásának évszáma pedig, a „duodecimo“ oly közel van az „anno“ szóhoz, hogy ott több számjel el nem fér. Tollhibára, vagy a másoló hibás olvasására tehát gondolni sem lehet, s így kétségtelen, hogy az oklevél készítője az állítólagos adományozást 1245-ben okt. 1. előtt történnék gondolta. Ámde kétségtelen, hogy Farkas mester csak tizenhat évvel később lett alkanczellárrá,¹⁷ s ami még inkább döntő, a bécsujhelyi csata egy évvel később 1246. jun. 15-én történt.¹⁸ IV. Béla tehát 1245-ben még nem osztogathatott jutalmat az 1246-iki csatában tanúsított vitézségért!

De meg különben is hibás szempontból indultak ki családtörténetíróink, midőn a Lónyafia László részére kelt levelet a Lónyayakra vonatkoztatták, mert a Lónya személynévnek és Lónyay családnévnek semmi közük egymáshoz. Mert amint a Német vagy Orosz családneveket viselhették mindazok, akik atyai vagy anyai részről német, vagy orosz. származásuk voltak, de a Németi vagy Oroszi családneveket már csak azon nemesek vehették fel, akik Németi vagy Oroszi falvaknak birtokosai voltak, épügy Lónya személynévet viselhetett más is,¹⁶ de Lónyay családnévet csak azok, kik a lónyai uradalmat bírták. Továbbá biztosan tudjuk, hogy az első Lónyayak a lónyai uradalmat csak 1285-ben kapták meg, s így a

Lónyay nevet csak ettől, 1285-től kezdve viselheték. Tehát az 1285 előtt élő Lónyayak származására nézve a lónyai uradalom éppen úgy nem határoz semmit, mint a hogy nem határoz a deregnyei, vagy a napjainkban szerzett farkadini uradalom.

Elvetve tehát azt a hamis gyöngyöt, a melyre az első Lónyayak nem szorultak, elvetve Lónyafia Lászlóval és így a Csák-nemzetséggel való összeköttetést, keressünk más nyomokat az első Lónyayak származására nézve.

Ha csupán a személynevekből indulnánk ki, nagyon könnyen ráfoghatnánk a Lónyay-családra, hogy a Nána-Beszter nemből ágazott ki. A Lónyay-család első oklevélileg ismert tagja Nána. A másodiknak I. Jakabnak ragadvány-neve Köke. Az ily Köke-féle ragadvány-nevek gyakran az atya, vagy nagytya személynevéből keletkeztek. (Pl. Zemplén-megyei Battyányi Mihálynak Szalócz ragadvány-neve volt, mert az atyját így hívták,²⁰ a XV. század elején az egyik Illésházy nagyatyjáról Illés nevet kapott.²¹) Ezt Köke Jakabra alkalmazva azt vélhetnők, hogy I. Jakab nagyatyja Köke nevet viselte. E Köke nevet pedig könnyen a Kuka személynév felhangu változatának vehetnők. S ime a Nána-Beszter nemzetség 1228-iki tagjainál mind a Nána, mind a Kuka személy neveket feltaláljuk.²²

A Nána-Beszter nemzet egyik tagja már 1243-ban veszprémmegyei ispán volt, s e nemnek története már jóval a tatárjárás (1241) kezdődik. Tehát az ezzel való összekapcsolás éppen nem volna lealázó az első Lónyayakra nézve. Csakhogy az összekapcsolást akadályozza, s ha megtennők is, megbízha-

atlatná tenné az, hogy az egész csupán a személynevek találkozásán alapul. Ebben pedig sohasem lehet bízni. Ha csupán a személynevek azonosságából itélnénk, akkor a Miskolcz és Káta, a Ják és Kökényes-Radnót, Igmánd és Záh, Kaplyon és Hontpázmány nemzetségeket azonosítani lehetne, mert ezen egymástól annyira elütő nemekben mégis ugyanolyan személynevek fordulnak elő. Köke Jakabnak ragadvány-nevét sem lehet sőt nem is szabad a Nána-Beszter nemnél előforduló Kuka személynév felhangú változatának tekinteni, mert ezt mindig felhangú Köke, Kúke változatokban írják már az Árpádkorban már 1221-ben s még inkább később.²³ A Köke ragadvány-név tehát nem jelenti első Jakabnak nagyatyját, hanem inkább olyan melléknév, mint pl. az Agyaras, Darabos, Orros, Tompos, Bebek, Zudar stb. ragadványnevek.

Teljesen hihetlenné teszi az első Lónyayaknak a Nána-Beszter nemből való kiágazását az, hogy a Nána-Beszter nemnek jószágait jól ismerjük, s azok az első Lónyayak józágaival nem találkoznak, még kevésbé azonosak.

Hol feküdtek az első Lónyayak régi jószágai?

Egymástól roppant távolságban. Egyik része hazánknak déli részén a régi Tótországban, nem messzire a Száva partjaitól, másik része hazánk északkeleti részén Zemplén megyében a Bodrog mentén, végre legrégibb birtoka a fejemegyei Bicskétől északra állott.

Mivel az, hogy az első Lónyayaknak birtokai részben a régi Tótországban feküdtek, eddigelé egészen ismeretlen dolog, kötelességünk ez állításunkat oklevelekkel igazolni.

1358-ban Kont Miklós nádor parancsára Dobronyi Mihály vizsgálatot tart Bereg és Szabolcs megyékben. A vizsgálat eredménye az volt, hogy ez év aug. 9. és 10. közt letelt éjjel Jób és Kántor nevű gonosztevő emberek Lónyay Györgynek házait felgyújtották. E házakban nemcsak az összes butorok égtek el, hanem, ami még nagyobb baj volt, elégettek az oklevelek is. Ez oklevelek pedig, mint a király embere határozottan tudja, részben a Lónyay-családnak Dráván túl eső jószágaira vonatkoztak. Az égés nyomait, az elégett házak romjait a király embere és a mellé rendelt leleszi pap saját szemekkel látták.²⁴

Itt azonban csak általában vannak megjelölve a Lónyayaknak tótországi birtokai. Közelebbről megjelöli ezen jószágok helyét egy 1357-iki levél. Mint a nemzedék-renden látható Lónyay Pósának csak Magita leánya maradt, jószágai tehát testvéreire, illetőleg azok fiaira szállottak. De e jószágokból még ki kellett adni a leánynegyedet Pósa leánya, Magita, örököseinek. Lónyay I. György és II. Miklós 1357 őszén személyesen mentek le Tótországba és Zág-rában a báni helytartó előtt úgy egyeztek meg az örökösökkel, hogy Magita leánynegyede felében átengedik nekik Mersencza nevű körösmegyei falujuk nevét, esetleg ha ezt elperelnék tőlük, kárpótolni fogják őket Toplicza nevű, ugyancsak körösmegyei falujuk felével.²⁵ A régi, tótországi Körösmegye nemcsak a mai Körös-Belovár megyéket foglalta magában, hanem kiterjedt a mai Pozsega megyének nyugati felére is. Itt a mai Daruvár környékén folydogál ma is a Toplicza patak. Ennek mentén állottak az

első Lónyayak falvai: Mersencza és Toplicza. Még világosabban ide utal bennünket egy 1325-iki oklevél. Eszerint egy Odola nevű ember vérdíjáért és különböző birságok fejében lefoglalták Lónyay Pósa bánnak, majd annak halála után örökösének Lónyay Kozmának jószágait. E jószágokról világosan írja a körösi ispánnak szemtanú jegyzője, hogy e jószágok, a Toplicza és a Mecsencza (most Illova) völgyében feküdtek. Későbbi XV. századbeli levelekből értesülünk arról, hogy a Lónyayak tótországi jószágainak főhelye Vámhida nevű város volt, s az uradalom Vámhidán kívül még hat faluból állott. Hogy ez uradalom nem Köke Jakabfia Pósának szerzeménye, az biztos nemcsak az 1280—1325-iki állapotokból, hanem abból is, hogy az 1325-iki levél szerint az uradalom harmadát „hajdan“, tehát nem Pósa korában a Vojk nemzetség adta el az első Lónyayaknak.

Hazánk északkeleti részein az első Lónyayak régi birtoka volt a zemplénmegyei Nagy-Bári,²⁷ továbbá az innen keletre, a Bodrognak bal partján levő Kis-Ujlak. Nagy-Báriban 1296-ban,²⁸ Kis-Ujlakon 1318-ban külön gazdatiszteket tartottak Köke Jakab és fiai.²⁹ Tehát itt, e helyeken jól megállapodott birtokosok voltak. Még 1329-ben is megtörténik, hogy a zemplénmegyei tisztikar Köke Jakab fiát és unokáit nem Lónyayaknak, hanem Báryaknak hívja,³⁰ s ez azt mutatja, hogy Báriban is volt lakóházuk.

Legfontosabb, bár legnehezebb is, azon ősi birtok hollétének meghatározása, a hol Köke Jakabnak 1285. a lónyai uradalom megszerzése előtt, állandó lakása volt. E birtokot az 1285-iki királyi levél „Berenche“-nek írja.

Tudjuk nagyon jól, hogy az Árpádkor végén a *c* és *t*. betűket csaknem egyformán írják, úgy hogy Berenche-t lehetne Berenthe-nek is értelmezni, s a borsodmegyei, Sajómentén eső Berente faluval egynek venni. Csakhogy, ha az egész oklevél előttünk áll, akkor látjuk, hogy a jegyző e „Berenche“ helynevet épp úgy írja, mint a „Benchench“ keresztnévet, míg ellenben a „Bateu“ és „Boltragh“ helynevekben a *t* hangot már másként jelzi.³¹ S hozzá még nemcsak Széchy Miklós országbíró jegyzője, hanem 1371-ben Oppelni László nádor jegyzője is megteszi e különbséget.³² Tehát valamint a „Benchench“ keresztnévet csak Benczencz-nek lehet olvasni, éppen úgy „Berenche“ is csak Berenczének, esetleg (mivel a középkor *ch*.-val *cs* hangot is jelölt) Berencsének olvasandó.

Berencze falu hajdanában több volt hazánkban. De ezek közül a szatmár- és szolnok-dobokamegyei Berencze falvak 1285-ben még nem léteztek s területük részint Medgyesy Miklós, volt erdélyi vajda, részint a király kezén volt.³³ Hontmegyében Kemencze mellett is volt Berencze falu, s igaz, hogy már meg volt 1285-ben, de ez meg az esztergomi érseké volt.³⁴ Ott előkelő, gazdag főúr nem lakhatott.

Ennélfogva át kell mennünk a dunántúli részekre, ha oly Berencze falut akarunk találni, amely 1285-ben Köke Jakabé lehetett. Itt találjuk, hogy Somogy megye északkeleti csúcsán Bábony táján állott egy Berencze falu. Csakhogy ennek 1276-iki, 1337-iki és 1347-iki földesurait ismerjük s ezek nem illenek rá a Lónyayak nemzedék-rendére.³⁵ Volt

végre egy Berencze falu Komárom és Fejérmegyék határszélén. Erről azt olvassuk, hogy 1412-ben Maky Mihály (tehát komárommegyei nemes) szerette volna kezére keríteni.³⁶ 1348-ban „Berencze“ falubeli Péter volt királyi emberül kiküldve Tinnye és Perbál falvak határainak kiigazítására.³⁷ 1325-ben „Berenche“ a komárommegyei Gallával együtt fordul elő, mint Kocsi Pál birtoka.³⁸ Innen aztán nagy időt, egy századot kell átugranunk s akkor 1226-iki oklevélben olvassuk, hogy „Berense“ falubeli Miklós iktatta be Csák Miklóst a Mórtól keletre eső Vinér falu birtokába.³⁹ Kevéssel utóbb „Berencha“ (= Berencze) falubeli Marcell comes több komárommegyei (Igmánd, Bana stb. nembeli) főúrral együtt választott bíró volt a veszprémmegyei (Bársonyos mellett eső) Szőlős falu ügyében.

Bár tehát határozottan megjelölni nem tudjuk, melyik most is létező faluval volt e Berencze határos, annyi az adatok összeségéből kiviláglik, hogy e falu Komárommegye délkeleti vagy Fejérmegye északkeleti csúcsában, a Bánhida—Bicske közti vonalon állott, s a mint látjuk, 1285-ben és az előtt bátran mondhatta Köke Jakab magáénak.

Ezen ismeretekkel mintegy fölfegyverkezve, kutassuk már most, melyik régi s előkelő nemzetségből hajtott ki a Lónyay-család?

Ha Zemplénmegyének Sáros-Pataktól északra és keletre lakó régi, nagy családfáin végig futunk, úgy látjuk, hogy oly nemekből származnak, amelyeknek eredetileg Dunántúl vagy legalább is a Duna-mentén volt ősi fészük. A Monakyak, Rákóczyak, stb. a Bogát-Radvány nemből, a Ráskayak a Gút-

Keled nemből, az Imreghyek, Sztáraiak, Terebesyek⁴⁰ a Kaplyon nemből, a Battyány és Hegyallyay-családok a Hont-Pázmány nemből szakadtak ki és származtak el Zemplénmegyébe. A Bogát-Radvány és Gút-Keled nemek egész dunántúliak, a Kaplyon nemnek is volt dunántúli ága, a Hont-Pázmány nemzetség pedig Esztergom átellenéből indult el, hogy ágait kiterjeszsze hazánk minden részére.

Ha már most még jobban szemügyre vesszük a dunántúli vagy legalább is dunamenti nemzetségeket, szemünkbe ötlük a komárommegyei Koppán (Katapán, Katpán) nem. Eddig is tudtuk, hogy ez nagyon régi, előkelő nemzetség. Belőle származott a III. Béla királyunk híres kancellárja és később 1198—1216-ig egri püspök Katapán.⁴¹ De azt nem tudtuk eddig, hogy e nemzetséget azok egyikével is össze lehet kötni, a kiket a Névtelen jegyző a honfoglaló hősök közé sorozva dicsőített. Pedig lehet.

Ismeretes, hogy a Névtelen jegyző szerint 7 kún vezér Kievnél Álmos fejedelemmel szövetséget kötött s a magyar 7 vezérrel együtt foglalták el hazánkat. E hét vezér egyikét Ketel-nek vagy Keczelnek, fiát pedig Alap-Tolma-nak nevezi.⁴² Talán még ismertesebb a Névtelen azon elbeszélése, hogy a Szalánhoz küldött követség a mai Sáros-Patak táján átkelven a Bodrog folyón, Keczel egy kiáradt patakba esett, de társai kihúzták s ez esetről azt a patakot Keczel-patakának nevezték el. Vigasztalásúl Árpád fejedelem Keczelnek adta a Sátorhalomtól Tolcsva patakáig terjedő földet. Ezenkívül később, a Dunamentének elfoglalása után ismét nagy darab földet adott Keczelnek ott, a hol a Vág a Dunába ömlik. E helyen utóbb

Keczeli fia Alap-Tolma várat épített és azt Komáromnak nevezték el s népe két részét e vár szolgálatára rendelte. Sok időre aztán Keczelt és fiát Tolmát (utoljára csak így nevezi) e komáromvidéki földön temették el. Végül állítja a Névtelen jegyző, hogy a zempléni megyei földet az ő idejében még mindig Keczelpatakának hívták,⁴³ de azt I. András király Keczeli ivadékkal elcserélte.⁴⁴

Világos ez elbeszélésből, hogy a Névtelen Komárom vidékét tartotta Keczeli és ivadéka fő- és állandó jószágának, mert ott építtet vele várat s ott temették el őket. Komárom körül kell keresnünk tehát azon nemzetséget, amely a honfoglaló ősök közé helyezett Keczeltől származik.

Hogy megtalálhassuk, előre is tudnunk kell a Névtelen jegyző egyik állandó szokását, mintegy érteni kell az ő nyelvét. Ha ő Árpád fejedelemmel valamelyik főurnak és ivadéknak ajándékozott egy-egy várat vagy nevezetes földet, sohasem kell hinni, hogy e főurnak nemzetsége azt a várat vagy azt a nagy jeles földterületet Árpádtól kezdve a Névtelen koráig (1203-ig) mind és folyton kezében tartotta volna. A Névtelemnél a vár vagy nevezetes földterület ajándékozása csak annyit jelent, hogy az ő korában a honfoglaló ősöktől származtatott bizonyos *nemzetségnek nevezetesebb jószágai azon vár vagy földterület környékén estek*. Így pl. azt mondja a Névtelen, hogy Árpád Köndönek adta az Ó-Budától Százhalomig (Battáig) és Diódig terjedő földet, fiának Korczánnak pedig ugyanott egy várat ajándékozott s azt még az ő idejében is Korczán-varának hívták.⁴⁵ Ebből csak annyi igaz, hogy Ó-Budának, illetőleg a

régi Aquincumnak egy része 1203-ban, sőt még 1332-ben is Korczán-vára nevet viselt⁴⁶ s Ó-Buda mellett, tőle délre Korczán ivadékanak 1203-ban és később birtoka volt.⁴⁷ De másrésről bizonyos, hogy az Ó-Budától Százhalomig terjedő területen (hogy II. Gyécse királyról ne is szóljunk) már Szent-István tett adományokat⁴⁸ s ugyanott a kánai monostor, már a XII—XIII. századokban birtokos volt.⁴⁹ Hasonlókép Usubu-nak adatja a Névtelen Veszprém várát,⁵⁰ de ez csak annyit jelent, hogy Usubu ivadéka, a Szalók nemzetség, Veszprém megyében volt honos s egyik tagja veszprémi ispánságot viselt, mert különben tudjuk, hogy Veszprém vára már Gyécse fejedelem idejében a királyi család kezén volt⁵¹ s abból soha ki nem esett. Az Alpártól Szerig nyúló nagy föld sem volt soha egészen Ete ivadékaé,⁵² ha nem ez csak azt bizonyítja, hogy Csongrád vára környékén voltak Ete leszármazóinak a Baár-Kalán nemzetségnek ősi jószágai.⁵³

Ezt tudva, nem fogunk csodálkozni azon, ha egyéb történelmi emlékeinkből azt látjuk, hogy maga Komárom vára nem volt tulajdonkép Keczel ivadékaé, hanem már Szent István rendelkezik vele!⁵⁴ Az, hogy Keczel fia Tolma építi a Névtelen jegyző szerint a komáromi várat, az nála csak annyit jelent, hogy Keczel és Tolma ivadékanak 1203-ban Komárom vára körül terültek el jószágai. Ha már most ezt tudjuk, nézzünk körül Komárom közel vidékén! Mint valami szép koszorú veszik körül Komáromot Kava, Bálvány-Szakállas, Ekel, Millértő falvak és Komárom várával szemben a Duna jobb partján ott állt Koppán monostora! Ezek mind a Koppán (Katapán, Katpán) nemzetség ősi jószágai⁵⁵ s nyilván

mutatnak arra, hogy a honfoglaló vezérnek hirdetett Keczeltől a Koppán nemzetség származott.

De még világosabb bizonyítékunk is van.

Azt már eddig is tudtuk, hogy a Koppán nemzetség családfáján korán (1244 előtt) előfordul a Keczel személynév.⁵⁶ De azt nem tudtuk, s csak most a mellékelt oklevéltár I. sz.-ból derült ki, hogy a Koppán nemnek birtoka volt a Komáromtól délnyugatra eső Bábolna falu. Kiderült az is, hogy ennek egy részét még 1280 körül is Tolma-Bábolnának (Tulma-Babuna) hívták s e mellett állott és áll ma is Alap (Rét-Alap) falu. Ime e helynevekből tudta a Névtelen jegyző Keczel fiának Alap-Tolma vagy röviden Tolma nevét s mivel Keczel fia Tolma faluja a Koppán-nemnek ősi jószága, világos, hogy a Koppán-nemzetség a Névtelenről megénekelte Keczelnek és Tolmának ivadéka!

A Névtelen jegyző tudósítását némileg bővítik, mintegy kiegészítik okleveleink. Ezek szerint a Koppán nemnek Komárom megye délkeleti csúcsán is jelentékeny birtokai voltak. Névszerint is felemlítik ezekből Gyarmat, Kápa és a Héregtől délre eső Szalánta falvakat.⁵⁷

Komárom városról véve példát a Névtelen jegyző azon adatát, hogy Keczel Árpádtól a Sátorhalomtól Tolcsváig terjedő földet kapta, úgy kell értenünk, hogy Keczel ivadéka, a Koppán nemzetség a XIII. század elején a sárospataki királyi uradalom környékén jelentékeny jószágokkal birt.

A dunántúli nemzetségek XIII. századbeli történetéből még egy következtetést vonhatunk a Koppán nemzetség birtokaira. Éppen a dunántúli nemek azok, a melyek először terjeszkednek a drávántúli

részeken, kivált a régi Tótországban. A Gút-Keled, Pécz, Pok, Tétény, Atyusz, Kadar-Kalász, Gatal, Oslí, Tibold, Túrje, Rátót, Héder és Hahót nemek azok, a melyek legelőször és állandóan birtokot, szereznek Tótországban s ezek mind dunántúliak.⁵⁸ Ellenben pl. a tiszántúli Ajtony, Csolt, Barsa, Káta, Tomaj stb. sohasem igyekeznek Drávántúlra, s a hires Aba, Ákos nemek tömérdek ágaiból is csak a XIV. században kerül oda egy-egy inkább hivatalos úton, mint önkényt. — Mivel pedig a Koppán dunántúli s pl. a Pok nemmel korán rokonságra lépett, éppen nincs benne semmi feltűnő, ha a többi szomszédos nagy nemzetségek példájára ő is birtokot szerzett magának ezen, akkor népesedő országrészben.

Mindent összevéve tehát megállapítottuk azt, hogy a honfoglaló vezérek közé magasztalt Keczel ivadékanak, a Koppán nemzetségnek birtokai *a)* Komárom körül, *b)* Komárom-megye délkeleti csúcsán Gyarmat körül, *c)* Zemplén-megyében a Sátorallya-Ujhelytől Tolcsváig terjedő⁵⁹ sárospataki uradalom körül, *d)* végül a többi dunántúli nemzetségek példájából következtetve Tótországban feküdtek.

Vegyük már most újra szemügyre azt, a mit az első Lónyayak ősi jószágairól fentebb megállapítottunk.

Mivel az első Lónyayak ősi jószágai épp oly irányban s egymástól épp oly távol estek, mint pl. a dunántúli Gút-Keled és Rátót nemzetségekéi vagy pl. Basztélyi (Rozgonyi) családéi t. i. hazánk drávántúli és tiszáninneri részein, joggal következtethetjük, hogy a Lónyay-család valamelyik dunántúli nemnek hajtása. Dunántúl (Esztergomban, Budán, Székes-

Fejérvárt) tartózkodván a királyi udvar, első sorban dunántúli főurak jutottak a király szolgálatába, ők nyerték el a főhivatalokat s ennél fogva ők kaptak hatalmas uradalmakat királyainktól ott, a hol királyaink egy darabban osztogathattak nagy földterületeket, t. i. Tótországban s a tiszáninneri részek hegyvidékein.

Közelebb visz bennünket az első Lónyayak nemzetségének meghatározásához az, hogy első jószágai a sárospataki uradalom mellett estek. Bári azzal határos volt; Kis-Ujlak egész közel feküdt hozzá! Sőt magán az állítólag Árpádtól Keczel vezérnek ajándékozott területen is megtaláljuk a Lónyayaknak egyik ősi birtokát, hiszen sárospataki, tehát Keczelpataka mentén eső nagy szőlőjüket csak 1358-ban cserélték el a leleszi egyház zápszonyi (Lónyához közelebb fekvő) szőlőjével.⁶⁰ Ámde épp az imént láttuk, hogy a Koppán-nemnek birtokai estek a sárospataki uradalom körül! Az első Lónyayak ősi jószágainak meg a Koppán-nemzetség zemplén-megyei birtokai találkozása nem lehet a véletlen műve, hanem ennek oka az, hogy az első Lónyayak a Koppán-nemből eredtek.

S mivel ez még mindig nem nyújt elég bizonyítékot, ott van az első Lónyayak dunántúli ősi jószágá: Berencze. Fent kimutattuk, hogy ez Komárom-megye délkeleti vagy Fejér-megye északkeleti csúcsában állott; tehát éppen ott, a hol a Koppán nemnek második (a Gyarmat, Kápa, Szalánta stb. falvakból álló) nagy uradalma terült el.

Ez már a Koppán-nem birtokainak és az ősi Lónyay-jószágoknak nem egyes, hanem kettős talál-

kozása s így kellő jogot nyújt arra, hogy a Nagylónyai és Vásárosnaményi Lónyay-családot a Koppán-nemből származtassuk.

Ez aztán egybevág az első Lónyayak előkelő voltáról fent megállapított történeti valósággal is. A Koppán-nemből eredett első Lónyayakkal bátran léphettek házasságra a Hont-Pázmány, Kaplyon, Tomaj stb. nemek tagjai, mert a Koppán-nemzetség teljesen egyenlőrangú volt velök. A Koppán-nemzetség eredete felér a XII-ik századba, sőt ha azon Katapán, a ki 1138-ban a székesfejérvári préposti széken ült, a Koppán (Katapán, Katpán) nemnek névadója, akkor e nemzetség virágzott már a XI. században is, mert az 1138-iki székesfejérvári prépost atyja, Merkur, Szent-László (1076—1095) korának nevezetes férfja vala.⁶¹

Ha végig tekintünk a Koppán-nemzetség azon tagjainak névsorán, a kik a XIII. század elején éltek, megtaláljuk közöttük azt is, a kikhez a Lónyayak családfáját fűzhetjük.

Látjuk, hogy a Lónyayak nemzedékrendén következetesen ismétlődik a Jakab keresztnév. Maga az, hogy Köke II. Jakabnak ragadványnevet adtak, mutatja, hogy az ő gyermek-korában kellett lennie a nemzetségben másik Jakabnak is. Mivel pedig Köke Jakab atyja Nána nevet viselt, az a másik Jakab, a kitől (mintegy beczézgetve?) megkülönböztették, a nagyatyja lehetett. Ha e nyomon elindulunk, a Koppán nemnek Lovadi ágán csakugyan találunk egy 1217-ben élő Jakab comest s ennek eddigelé semmiféle ivadékát ott a Duna-mentén élő Koppán nembeliek közt nem tudtuk felfedezni.⁶² E Jakab comesnek élete éppen azon évtizedekre esik, a mikor

Köke II. Jakab natyatyja élt, s ez birt rá bennünket hogy (bár csak hozzávetésként) őt tüntessük föl a nemzedékrenden a Lónyay-család legrégebb, névszerint ismert őseinek.

Ha azt kutatjuk, miért nevezte el Köke II. Jakab első fiát Pósának? akkor sem kell máshová mennünk. A Koppán-nemzetség Millértövi-ágán megeljük a Pósa nevet is,⁶³ meg volt tehát az ok, hogy a tatárjárás előtt élt nemzetségi tag nevét újra felelevenítsék.

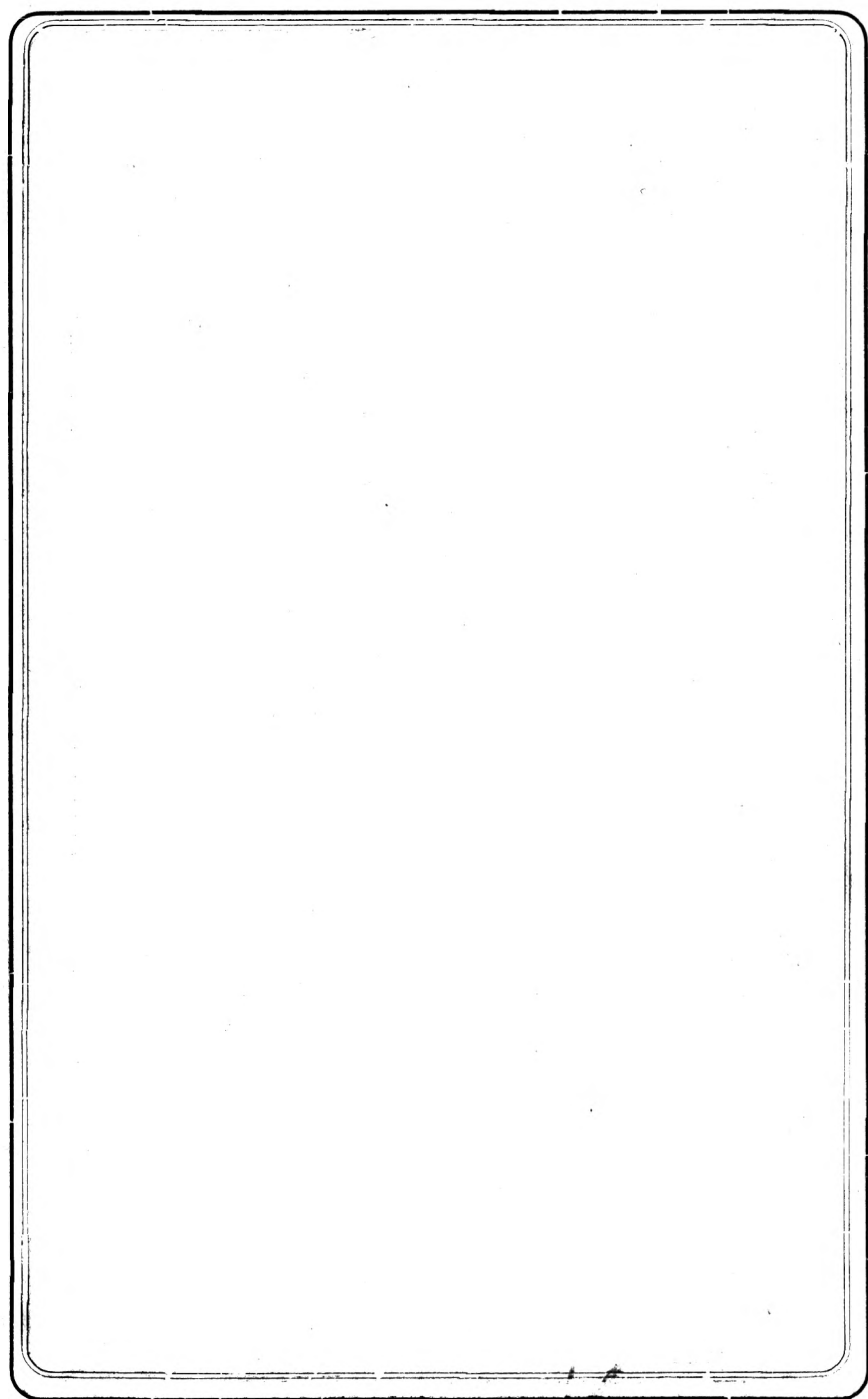
Nagyozolnánk és az. egyedül keresett történeti valót szándékkal nevetségessé tennők, ha már ma, minden bizonyíték nélkül komolyan azt állítanók, hogy a Koppán-nemnek 1217-ben élő Jakab nevű tagja egy személy azon Jakabbal, a ki 1214-ben hazánk nádora s kevéssel előbb borsodi ispán volt⁶⁴ Pósa pedig ugyanaz, a ki 1216-ban az annyira nevezetes tótországi bánságot kormányozta.⁶⁵ — De az biztos, hogy Pósa bán, miután hivataláról lemondott, a tiszáninneri részeken tartózkodott és 1222-ben Tamás egri püspökkel együtt két ízben is megbizta őt a király, hogy borsodmegyei pereket intézzon el.⁶⁶ Mivel, mint láttuk, de meg egyéb oklevéllel is igazolhatjuk, hogy a Koppán-nemzetségnek a tiszáninneri részeken jószágai voltak, azt sem lehet eleve eldöntött dolognak mondani, hogy e Pósa bán a Koppán-nemből nem származott: Csakhogy ennek kiderítésére új oklevelek s a régi birtokviszonyok részletes ismerete és összehasonlítása szükséges!

Egyelőre azonban meg kell állapodnunk azon biztos eredménynél, hogy az első Lónyayak mindjárt a XIII. században hazánk legelőkelőbb nemzetségeivel állottak összeköttetésben s a honfoglaló vezérek közé

sorolt Keczeltől, illetőleg a régi, jeles, de 1200 körül már sok ágra oszlott Koppán-nemből származtak.

Ezen eredmény egyrésze nem nyilván szóló okleveleken, hanem az azokból levont következtetéseken mint biztos nyomokon nyugszik. Lehet, hogy e nyomokat némelyek kicsinyelni fogják, s okleveleket követelnek ott, a hol nyomok is csak gyéren mutatkoznak, de az olyan gyengeszemű vadász, a ki falevelekkel borított erdő földjén vagy legelőn a vadnak oly biztos nyomait követeli, mint a friss szántáson, az forduljon vissza mindjárt a vadászat elején eredménytelenül.

II. FEJEZET.

A Lónyayak az Árpád-korban.

A Lónyayak tevékenysége a közéletben mai tudásunk szerint 1261 táján kezdődik. Ezzel természetesen nem akarjuk azt mondani, hogy előbb nem vettek részt hazánk ügyeinek intézésében, hanem csak azt, hogy biztos történeti adatok régibb működésökről nem szólnak. Nevezetesen, ha okleveles adatunk is lesz arra, hogy az 1216-iki bán, Pósa, Köke II. Jakabnak nagybátyja vala, akkor az első Lónyayak a közpályán való működését a XIII. század elejétől kell számítanunk.

Az 1260-iki magyar-cseh háború következtében IV. Béla első fia V. István elvesztette Stájer-ország, továbbá a horvát, tót bánságok kormányzását s a helyett Erdélyt és a tiszántúli meg tiszáninneri részeket kapta meg. Ennek következtében V. István udvarával együtt a tiszáninneri részekre, nevezetesen Sárospatakra költözött.⁶⁷ Itt állott szolgálatába Köke II. Jakab is, itt ismerte meg csecsemő korától kezdve a kis, dédelgetett és később oly szomorú emléküvé vált IV. vagy Kun Lászlót is. A főurak akkori szokása szerint ő is a hadi pályára lépett, s mindig a király oldala mellett az ő szemeláttára küzdött, s részt vett IV. Lászlónak nagy háborúiban épp úgy, mint kis küzdelmeiben egészen 1285-ig. Ott volt tehát az

1273. és 1278-iki cseh háborúban, az 1282-iki hódtavi csatában, s az Aba nembeli Finta nádor ellen indított harcokban. Alig hihető, hogy ez időben valamelyik vármegye ispánságát ne birta volna, mert később állandóan „comes“-nek (volt ispánnak) írják. De mivel a hivatalos névsorok abban az időben a nemzetségneveket, vagy ragadványneveket elhallgatják, a Jakab keresztnévet pedig az időben is sok főúr viselte, a sok Jakab ispán közt Köke II. Jakabra nem lehet ráismerni. A régi családtörténetírók azt vélték, hogy az 1285-ben említett Jakab nevű szatmári ispán egy személy Köke Jakabbal. De ők azon szempontból indultak ki, hogy az akkor még Szatmár megyébe eső Namény ősi birtoka a Lónyay-családnak, s így mint megyei birtokos nyerte el Köke II. Jakab Szatmár megye ispánságát. Csakhogy Namény, mint láttuk, sokkal később került a család birtokába, s az 1285-iki levél összes adatait összevetve, inkább azt kell tartanunk, hogy az 1285-iki szatmári ispán Barsa Jakabbal a későbbi Kopasz náddal egy személy.

Hosszas és hű szolgálatainak jutalmát 1285-ben kérte Köke II. Jakab a királytól. Említők már az első fejezetben, hogy Köke II. Jakab 1278 táján második házasságra lépett Rosd nembeli Kis Mihály özvegyével Szentgyörgyi II. Kozma leányával, és így bizonyos tekintetben gyámja lőn Kis Mihály gyermekeinek: egy leánynak és egy II. Mihály nevű fiúnak. A leányt nemsokára Köke II. Jakab neje férjhez adta és bár ő e leánynak mostoha anyja volt, mert a leány Kis Mihálynak első házasságából származott, mégis 400 márka ezüstöt, akkoriban rengeteg pénzt költött kiházásítására. Nemsokára, 1282 táján, Kis Mihálynak fia,

II. Mihály meghalt s mivel közeli firokona nem volt, jószágai a királyra szállottak. Ámde előbb e jószágokból ki kellett volna adni a 400 márka ezüstöt, még inkább jog szerint ki kellett adni azon 100 márka ezüstöt, amely Kis I. Mihály özvegyét hítbére és hozománya fejében illette. Készpénz a királyi kincstárban IV. László idejében épen nem volt, IV. László tehát inkább kiszakított Rosd Mihály jószágai közül egy uradalmat és azt adta oda Kis Mihály özvegyének, Köke II. Jakab nejének. Ez uradalom volt a lónyai és öt faluból állott. Ezek közül Nagy-Lónya, Kis-Lónya Bátyu és Bótrágy Bereg megyében feküdtek, Szalóka pedig Ung megyében. Az uradalom 1270-iki határjárásából⁶⁸ és a későbbi fejleményekből kitűnik, hogy az 1285-ben még nem létező Harangláb falu területe is ez uradalomhoz tartozott.

Maga Köke II. Jakab és fiai ezen, 1282. táján történt adományozással nem sokat értek. Ha csak az erről szóló levél van kezükben, a lónyai uradalmat az 500 márka lefizetésével könnyen kiválthatják tőlük. Esetleg Köke II. Jakab neje ugyanis rendelkezhetett volna később, hogy a lónyai uradalom egyedül az ő leányát illesse. Ennélfogva 1285-ben Köke II. Jakab azon kéréssel járult IV. László királyhoz, hogy a lónyai uradalmat neki és fiainak adományozza, nem úgy mint visszaváltható, mintegy zálogos birtokot, hanem örök-jogon, visszavonhatatlanul. Neje nagyon is szívesen beleegyezett Köke II. Jakab e kérésébe, hiszen ez által fiainak jövődjét még jobban biztosította. A király pedig tekintetbe vette, hogy Köke II. Jakab, neki ingyen, jutalom nélkül szolgált, s ennélfogva csakugyan örökjogon, visszavonhatatlanul odaajándékozta a lónyai uradalmat Köke II.

Jakabnak, első nejétől született Pósa nevű fiának továbbá második nejétől, a Szentgyörgyi nőtől született Benczencz, Kozma, III. Jakab és Miklós nevű, fiainak és még esetleg születendő fiainak⁶⁹ (Leányokról szó sincs, pedig biztos, hogy Köke II. Jakabnak leányai is voltak.) Így lőn a lónyai uradalom a Lónyay családnak csupán fiágot illető, és a XIV. századtól kezdve névadó birtokává.

Nemsokára ezután Köke II. Jakabot királybíróvá nevezte ki Zemplénmegyébe IV. László király. E királybírók 1286 után alkalmaztattak az egyes vármegyékben. Akkora hatalommal ruházták fel őket, hogy a nemesek birtokügyeiben is ítélkezhettek, pedig az addig csak az ország főbíráinak, a nádornak és az országbírónak volt megengedve. Zemplén megyében egyszerre hárman voltak királybírákul kinevezve, u. m.: Rozgonyi Radnót a volt nádor, Petene Péter mester és Jakab ispán. Bár az erről tudósító, egyetlen ránk maradt oklevélben nincs kitéve Jakab ispán ragadványneve, vagy lakóhelye, mégis kétségtelen, hogy ő volt a harmadik királybíró Zemplén megyében, mert a bírák közül Rozgonyi Radnót mint Csicsva várának, Petene Péter mint Puristván várának ura, zemplénmegyei birtokosok voltak, tehát a harmadik királybíró is csak a zemplénmegyei főurak közt kereshetjük, s ilyen abban az időben Köke II. Jakabon kívül más, ily nevezetű nem volt. Azonkívül az a levél, amelyben e királybírák a Tolcsvayaknak a Baksa-nemzetség ellen indított perét elintézik, a zemplénmegyei Ujlak falvak egyikében keletkezett. Zemplén megyében két Ujlak van: Bodzásujlak és Kisujlak. Bodzásujlak abban az időben a terebesi

várhoz tartozott, s ezzel együtt Terebesy Andornok nevű nagy úré volt. A bíróság függetlenségét veszélyeztette volna, ha ő más nagyúrnak falujában tartja gyűlését s így jó okunk van annak elfogadására, hogy a királybírák ítélő széke a Zemplénnel, *a megye akkori székhelyével, különben is szomszédos* Kisujlakon állott. Kisujlak pedig, mint kimutattuk, éppen Köke II. Jakabé volt, s ennél fogva a zemplén-megyei királybíró Jakab ispán, más mint e Köke II. Jakab nem lehetett.⁷⁰

IV. László egész uralkodása, mint tudjuk, telve volt belvillongásokkal. Ritka főúr volt, aki a királyllyal, jobban mondva egyik-másik felülkerekedett főúri párttal összeütközésbe ne jutott volna.

Köke II. Jakab egész 1288-ig kerülte az éles pártviszályokat, nem emelt zászlót ura, királya ellen, amíg csak lehetett. De 1288-ban IV. László kicsapongásai annyira tűrhetetlenekké váltak, hogy az országnak majdnem összes főurai szövetségre léptek egymással azok megzabolázására, a király elfogására. A szövetség élén hazánk északkeleti részének nagyura, Aba Amadé állott. Köke II. Jakab sem vonhatta ki magát az általános felkelés alól s így Kún László elleneinek táborához szegődött. A többi nagy urak, kiváltkép pedig a dunántúliak minden baj nélkül megúszták ez általános felkelés zavarait, de a tiszamentiek az elpártolás miatt sokat szenvedtek. IV. László haragja sújtotta őket s a hozzá hű maradt tiszántúli megyék, főurak és kunok seregeivel, a hol érte, ott pusztította őket.⁷¹ Nevezetesen Köke II. Jakabot is súlyosan megbüntette. Főemberei, a Kállayak ősei haddal törtek reá, fogságba ejtették őt, birtó-

kait pedig elpusztították. Volt különösen Köke II. Jakabnak egy faluja: a Tisza bal partján eső, szabolcsmegyei Dombrád, amelyet ideiglenesen sógoraitól a Szentgyörgyiektől vagy haszonbérben, vagy felesége leánygyede fejében birt. Ezt a Kállayak különösen maguknak ajándékoztatták és el is foglalták.

Ha IV. László sokáig él, a Lónyayak története hamar végére ér. De Köke II. Jakab elfogatása után alig telt el fél esztendő és IV. László gyilkosok áldozatja lőn. A főurak szövetsége erre IV. László párthiveit szétszórta és Köke II. Jakabot is kiszabadította fogságából. Már most természetesen Köke II. Jakab nem hagyta bosszulatlanul az ő sérelmeit. Pert indított fogságának és kárvallásának közvetlen okozói, a Kállayak ellen, de mégis nem volt annyira irgalmatlan, hogy őket halálig üldözte volna. Megelégedett jószágainak, különösen Dombrádnak visszaadásával és némi pénzbeli kárpótlással. Erre 1291. jun. 12-én, a váradi káptalan előtt mind az ő, mind vele harcoló tisztviselői és katonái nevében megszüntette a pert.⁷²

1291 után Köke II. Jakab azon fáradozott, hogy birtokait a lónyai uradalom körül gyarapítsa és így fiainak jövődjét biztosítsa. Érdekében állott különösen, hogy sógorainak tiszamenti birtokai idegenek kezére ne kerüljenek, mert tudta, hogyha neje leánygyedének kiadására kerül a sor, s azt természetben, nem készpénzben adják ki, akkor fiai a Tisza mentén és nem Pozsony megyében fogják azt megkapni. A szabolcsmegyei Dombrádon és közelébe eső Besztérczen kívül, Lónyától délre, de a Tiszának már balpartján,

régén Szatmármegyében csaknem egymás mellett feküdt a Szentgyörgyieknek két szép birtoka: Namény és Dobos (most Vásáros-Namény és Pusztá-Dobos). Ezek közül Dobost 1290 táján Szentgyörgyi II. Sándor, Köke II. Jakabnak sógora, heveskedése s a törvény embereinek jogtalan megtámadása miatt elvesztette. Köke II. Jakab 1294-ben, Sándornak halála után perujítással élt, s bár ő maga részére egyenesen semmit sem nyert, annyit mégis elért, hogy a Szentgyörgyiek dobosi jószáguknak csupán déli felét veszíték el, tehát északi fele mégis megmaradt kezükben.⁷³

Köke II. Jakab a lónyai uradalommal együtt kapott oklevelekből azt olvasta ki, hogy a Munkács mellett eső Kölcsén falu jogszerint őt illeti. Pert indított tehát e falunak akkori tetteleges birtokosa Forray Aladár ellen az országbíró előtt. Döntő ítélet előtt azonban elhatározták, hogy előbb négy jámbor ember, mintegy szakértő, véleményét fogják kikérni. Az ilyen peresfelektől felkért bizalmi férfiakat a régi magyarok fogott bírának szokták nevezni. Forray Aladárnak fogott bírái abaujmegyei emberek voltak. Köke II. Jakab fogott bírái közül az egyik: Terebesy Andornok zemplénmegyei nagy úr, a másik pedig a Gutkeled nembeli Kenézy Péter szabolcsmegyei, de a lónyai uradalom közelében is birtokos férfiú vala. A két bizalmi férfiú mutatja Köke II. Jakabnak 1285. előtti és 1285. utáni lakóhelyeit, s azokkal együtt baráti összeköttetéseit. Terebesy Andornokkal némileg sógor-ságban is állott, mert Andornok közeli nőrokonai Kaplyon Annus, Koppán nembelihez ment férjhez.⁷⁴ A felmutatott oklevelekből az tűnt ki, hogy a Forrayak

1263-ban kapták Kölcsényt, mint a szentmiklósi uradalom részét. Ellenben Köke II. Jakab levele 1270-ben, tehát 7 évvel később kelt, s nem is egyenesen az ő nevére, hanem Rosd nembeli Kis Mihály nevére szólott, s így a fogott bírák Kölcsényt a Forrayak javára ítélték oda.⁷⁹

Ezzel Köke II. Jakab eltűnik szemeink elől, s vele a Lónyayak árpádkori története befejeződik.

III. FEJEZET.

A Lónyayak az Anjouk korának első felében.

A XIV. század kezdete Magyarországon sok családra nézve vészthozó volt. Töméredek, hatalmas, nagy nemzetség teljesen megbukott, elenyészett, számosnak jószága, hatalma megkissebbedett. Így semmisültek meg az Aba-nemzetség Amadé-ága, az Ákos-nem diósgyőri ága, a Csák-nemzetség trencsényi ága, a Barsa nemzetség, így hanyatlott alá a Héder-nem Kőszegi ága, pedig az Árpádkorban hazánk sorsát ezek vezették. Ellenben helyükbe gyorsan emelkedtek a Bátor, Debreczeni, Kompolty, Hédervár, Kanizsay, Laczkfy stb. családok.

Attól függött akkor egy-egy főúri család bukása, vagy emelkedése, gazdagodása, vagy elszegényedése, melyik királynak pártjához csatlakozott: I. Károlyhoz-e? s amellet állandóan megmaradt-e? vagy ellenfeleihez Venczelhez vagy Ottohoz?

A Lónyayak ezen vészes, fordulatos években a forró, tüzes pártküzdelmekben nem vehettek oly részt, mint aminő őket vagyonuk, társadalmi állásuk szerint megillette volna. Ennek oka az volt, hogy Köke II. Jakab meghalt és fiait ifjakként és jóformán gyermekeként hagyta vissza.

Köke I. Jakabnak, mint a nemzedékrenden láthatjuk 5 fia volt, Pósa, Benczencz, Kozma, II. Jakab mester és I. Miklós. Ezek közül Benczencz nevét azért kapta, mert 1280. körül Köke Jakab mostoha leányát, (Rosd Mihály leányát) férjhez adta Bancsa nembeli Keledhez. E Keled atyját Benczencznek hívták,⁷⁶ s így Köke II. Jakab e Bancsa Benczenczczel magyar sógor-ságba jutott. Ennek emlékére nevezette egyik fiát Benczencznek. E név különben a mai Vincze (Vincencius) teljesebb alakja. Kozma fia, nagyatyjának Szentgyörgyi Kozmának emlékére kapta nevét. III. Jakab pedig atya nevének megörökösítésére volt hivatva a családban. Mivel ekként három fiu keresztnevének, kézzel fogható vonatkozása van a család rokoni összeköttetéseire és őseire, bátran következtethetjük, hogy az első fiu nevének megválasztásánál méginkább tekintettek a család multjára, s a Pósa nevet azért választották, mert nemzetségükhöz valamelyik híres Pósa hozzátartozott.

A fiuk azonban 1301-ben az Árpádok családjának kihaltakor, még mind fiatal emberek, részben csaknem gyermekek voltak. Benczencz 1278-nál előbb nem születhetett, tehát 1301-ben legfeljebb 23 éves volt. Testvérei még fiatalabbak. A legutolsó fiu, Miklós még kis korában elhalt, mert 1301. után sohasem említik még olyan hivatalos okiratban sem, amelybe őt mint érdektársat okvetetlenül be kellett volna írni. Benczencz és III. Jakab előkelő származását azzal mutatják meg az oklevelek, hogy mester (magister) névvel tisztelik meg őket.

Csak az első fiuról, Pósáról, lehetett tehát szó, hogy az 1301-ben kezdődő küzdelmekben komoly

részt vegyen. Róla bizonyos, hogy 1276 előtt született, de legfeljebb 1260-ban, s így a XIV. század elején harmincz, negyven éves férfi lehetett

És csakugyan e Pósa jelentékeny részt vett I. Károly király trónra emelésében. Tudjuk ezt onnan, hogy 1325-ben I. Károly pártjabeli férfiaktól irt oklevél őt több ízben bánnak nevezi.⁷⁷ Már pedig I. Károly pártja az ellenkirályoktól kinevezetteknek e tiszteletet nem adta meg, mert azzal az ellenfél kinevező jogát ismerte volna el. De az a nagy kérdés, mikor volt Lónyay Pósa tótországi bán? Az biztos, hogy 1313. után nem kormányozta a bánságot, mert ettől az évtől kezdve a bánok neveit s hivataloskodásuk idejét pontosan ismerjük. Az 1308—10-ik évben sem lehetett bán, mert akkoriban I. Károly a Tótországot tetteleg kezében tartó Kőszeghy III. Henriket elismerte bánnak, s így ellenében más bánt nem nevezhetett ki. Ennélfogva csak két eset lehetséges. Vagy az, hogy I. Károly 1308. előtt nevezte ki Lónyay Pósa bánná, vagy az, hogy 1310-ben Kőszeghy III. Henrik halála után. Az első esetben Lónyay Pósa hivatása az volt, hogy mint tótországi birtokos, Tótországot I. Károly számára az ellenkirályok bánjától, Kőszeghy III. Henriktől elfoglalja. Ez esetben Lónyay Pósa, Tótországnak csak nagyon kicsiny, Pozsega vára felé eső részét kormányozta, mert biztos, hogy Tótország legnagyobb része 1310-ig Kőszeghy III. Henrik kezén maradt.

Ha 1310-ben Kőszeghy III. Henrik halála után kapta Lónyay Pósa a báni hivatalt, akkor feladata arra terjedt, hogy Tótországban a magyar király tekintélyét elismertesse. Ez azonban rendkívüli akadályokba ütközött, mert a volt királyi várak a lefolyt

zavarok idején pártos főurak, nevezetesen a Kőszeghyek, Monoszlayak, Blagayak kezére kerültek. Itt a király csak úgy győzhetett, ha a várakat kezükben tartó, egészen tótországi, főúri családok egyikét magához édesgeti, s annak segítségével a többieket megtöri. I. Károly 1313-ban csakugyan ehhez a politikához fogott. Blagay Istvánt a Kulpától délre eső Sztenicsnyák vár urát tette bánná, s így Lónyay Pósa bánságának 1312-ben vagy legfeljebb 1313-ban véget kellett érnie.

Tótországi működésével Lónyay Pósa nemcsak a magyar nemzetnek tett szolgálatot, hanem azt is elérte, hogy a tótországi uradalmat családja számára megmentette. 1317. táján még személyesen jelent meg a császári káptalan előtt, hogy ott Odola nevű tótországi nemessel szerződést kössön, s e szerződés megtartására 50 márkányi ezüst bírság terhe alatt kötelezte magát. A szerződést nem tarthatta meg, sőt Oresia (magyarul Diósfalva) nevű falujának lakosai Odolát megölték. A meggyilkoltnak fiai erre a nemes embernek szokásos vérdíját a huszonöt márkát követelték. A huszonöt márka kifizetését azonban már nem Pósa, hanem öccse, Kozma, ígérte meg ugyancsak a császári káptalan előtt. Ebből következik, hogy Pósa akkoriban meghalt. Egyetlen leánya maradt Magita (Magdolna névből kicsinyítve). Ezt a testvérek nem hagyták lent Tótországban, hanem elhozták Lónyára, s ott adták férjhez a Hontpázmány nemzetségből származó, Szabolcs- és Szatmár megyében birtokos Petri Dersfy-család egyik tagjához: Majosfia Mihályhoz.⁷⁸

Köke Jakabnak második feleségétől Szentgyörgyi N.-től származó fiai Benczencz, Kozma és II. Jakab,

1311-ben lépnek a közélet terére s mindjárt első lépésük roppant fontosságú volt családjuk jövő sorsára. Alig, hogy 1311. szept. elején széjjel futott a hatalmas Aba Amadé halálának híre, rögtön rátámadtak a Káta-nembeli Surányi-családra s annak Csarnavoda (most Csaroda) nevű faluját teljesen lerombolták. A többi magyar nemesek a lerombolt falu ingóságaival igyekeztek gazdagítani magukat, de a Lónyayak nem vittek el semmit s ez mutatja, hogy csak a Surányiaknak előző bosszantásait, sértéseit akarták megtorolni. Magában véve az egész támadás jelentéktelen volt, de következménye nagyhatású. Ez állotta útját annak, hogy 1312-ben Köke Jakab fiai Aba Amadé fiaihoz csatlakozzanak. Ellenkezőleg a pártütők ellenében saját beregi és zempléni birtokaik védelmére fegyvert kellett fogniok s így sorsukat I. Károly király ügyéhez kellett kötniök.

Pedig pár év múlva 1316-ban újra rettentő kísértésnek voltak kitéve. Erdélynek, Tiszántúlnak és Tiszáninnennek leghatalmasabb urai, maga Zemplén vármegyének híres főispánja Petnefia Péter is fellázdak I. Károly ellen s tömérdek főúri családot veszedelembe sodortak. A Lónyayak hivek maradtak I. Károlyhoz. Tudjuk ezt biztosan abból, hogy 1318. nyarán mind a három akkor nagykorú Lónyay azért kért és kapott perbeli halasztást Zemplén megye törvényhatóságától, mert a király szolgálatában voltak elfoglalva. S valóban a király épen akkor szervezett sereget Erdély visszafoglalására,⁷⁹ úgy hogy a Lónyayak részvétele az Erdély ellen intézett hadjáratban biztosra vehető.

Országos méltóságokat I. Károly és Nagy Lajos

idejében a Lónyayak tudunkra nem viseltek. Lehet, hogy nem is akartak vállalni, de mint nagy birtokosok és előkelő főurak mindig részt vettek a különböző hadjáratokban. Így 1337. júl. elején a király előtt megjelenvén, egy szerződésnek hivatalos kiállítására addig nyernek halasztást, míg az osztrákok ellen indított hadsereg haza száll.⁸⁰ Mivel a másik szerződő fél a leleszi prépost nem hadakozott, világos, hogy a halasztás azért történt, mert a Lónyayak akkor az osztrákok ellen hadba indultak. Hasonlóképen perbeli halasztást nyertek 1346-ban a dalmát tengerpartok felé indított hadsereg hazaszállásáig Lónyay III. Jakab és unokaöccscsei János és György, Benczencz fiai.⁸¹ Ott voltak tehát ők is I. Lajosnak seregében a zárai, szerencsétlenül végződő csatában.

Ezek természetesen csak foszlányok a Lónyayak akkori történeteiből, csak mutatják, hogy a Lónyayak akkor is nagy részt vettek hazánk közéletében, de nem nyújtják a család multjának teljes ismeretét. Nem tartottak az akkori Lónyayak krónikást tetteik feljegyzésére, s amit azokból részint magán levelekben, részint hivatalos okiratokban mégis leírtak, az az 1358-iki tűzvészkor jóformán teljesen megsemmisült.

Amint hiányos az olyan fának ismerete, amelynek csak végső kimagasló ágait látjuk, épugy hiányos azon család története is, amelynek csak nyilvános tevékenységét ismerjük, de családi életét, rokoni összeköttetéseit, vagyoni állapotát, s ennek megvédésére irányult működését figyelmen kívül hagyjuk. Hogy e hiányt pótoljuk, a Lónyayak közéleti tevékenységén kívül ismertetjük még az Anjouk korának első felében élő Lónyayak egyes tagjait s birtokpöreit is.

Benczencz 1316-ban a leleszi prépost előtt személyesen vállalt kezességet három ezüst márka erejéig Lukácsfia Péter papért. E Péter pap húsz ezüst márkát ígért Eszenyi Lászlónak fogságba jutott, Simon nevű testvére kiváltásáért. De mivel nem bíztak benne, tizenegy zemplénmegyei nemest állított maga mellé kezesül. A tizenegy közül Benczencz volt vagy a leggazdagabb, vagy a legjobbszívű, mert a többiek, még Bacskay András ispán is, legfeljebb 2 márkát vállaltak.⁸² Ez Eszenyi Lászlóval mint a lónyai uradalommal szomszédos birtokossal Benczencz nem-sokára személyesen is összetűzött. Eszenyi László arról vádolta őt, hogy vagy ő személyesen, vagy az ő emberei elvettek tőle 26 kas méhet, 15 sertést és egy lovat. A zemplénmegyei törvényszék azt határozta, hogy Benczencz hat hozzá hasonló urral együtt a Zemplén közelébe eső radi templomban köteles tisztító esküt tenni.⁸³ Máskor Eszenyi László a Lónyayakat kis-ujlaki birtokukban háborgatta.⁸⁴ Benczencz legalább is 1324-ben meghalt. 1325. elején már nincs róla emlékezet.⁸⁵ Még előtte hunyt el öccse, Kozma. Ez, mint említők, Pósa halála után a tótországi uradalom gondviselését vállalta magára. De 1320. táján már hiába idézgetik őt törvény elé.⁸⁶ 1321-ben pedig már halott volt. Legfeljebb 40 évet élt s fia nem maradt. Mivel 1318-ban ő is hadba készült s élte javában dőlt ki, azt kell hinnünk, hogy valamelyik csatában esett el. Neje volt Lóránt nevű főúr leánya, Miklós és László comeseknek testvére. A hátramaradt özvegyet Benczencz és II. Jakab 1327. elején elégítették ki, kifizetvén neki hozományát és hitbérét 30 márka ezüstöt.⁸⁷

Benczencz és Kozma halála után III. Jakab mester lőn a Lónyayak feje s az maradt 25 esztendőn át. Ez 1321. decz. 14-én mint szomszéd jelen volt Ruszkay Dobónak, a Dobó család névadó ősenek Dobronyba való beiktatásán.⁸⁸ 1322-ben sógora, Imreghy András kedvéért Dózsa nádortól elvállalta azon megbizatást, hogy a Károlyi, Vaday és Vetésy családok tagjait megidézze a nádori törvényszék elé.⁸⁹ 1325-ben, az akkoriban annyira hatalmas Drugeth János nádor záhonyi jobbágyaival gyűlt meg a baja, mert ezek őt nagyfokú erőszakoskodásról vádolták. III. Jakab csak úgy menekülhetett meg a bajból, hogy huszonhat nemes személylyel együtt a leleszi egyházban tisztító esküt tett.⁹⁰

Hasonló kellemetlenségtől akarta magát és unoka-öcscseit megkímélni III. Jakab mester 1329-ben. Szokol fiait, Jánost és Mihályt rajta kapta valami, Báriban elkövetett erőszakoskodáson, de még idején kárpótlast vett tőlük. Elvezette aztán őket a zemplén-megyei törvényszék elé s kötelezvényt állíttatott ki velük, hogy őt és öcscseit semmiféle törvényszék előtt pörbe nem vonják.⁹¹

Mind III. Jakab, mind öcscsei a maguk korában pénzes emberek voltak. Ha egy-egy jószág védelmében vagy valami becsületbeli ügyben bírságot szabtak rájuk, a bírság nem akadályozta őket jogaik további keresésében. Így 1335-ben inkább kifizették a bírságot, mintsem elfogadjanak egy kierőszakolt, választott bíróságot.⁹² 1337-ben huszonöt márka perköltséget, 1345-ben harmincz márka, 1347-ben négy márka bírságot fizettek le⁹³ és sohasem került arra a sor, hogy egyik-másik jószágukat bírság fejében

lefoglalták volna. 1343-ra III. Jakab már abba a korba jutott, hogy mint tekintélyes öreg embert békítőnek, fogott-bírának kérték fel a perlekedő felek. Az oklevelek is azt mutatják, hogy ekkor már 60 éves volt. Így választá őt Várday János is fogott-bírájának Lázáry János ellen Pete szatmármegyei faluért folytatott perében. 1343. október 1-én meg is jelent III. Jakab a beregmegyei Márok faluban, de az ellenfél makacssága miatt semmit sem végezhetett.⁹⁴ 1350-re rossz szomszédságba került III. Jakab Eszenyi Tamással a biztosan meg nem állapított határok miatt. III. Jakab unokaöccseivel együtt vádat is emelt Eszenyi Tamás ellen, hogy az ő rendeletére hajtottak el a lónyai határból két falka sertést és taposták össze az őszi vetéseket. Ámde Eszenyi tisztító esküt tett arra, hogy a dolog az ő tudta s akaratára nélkül történt.⁹⁵ Ezzel ellentétben 1351-ben két örömet ért meg III. Jakab. Az egyik az, hogy Imreghy András fiai mint jó atyafiak és különben is gazdag emberek lemondottak anyjuknak, Lónyay Katalinnak (Katusnak) leánynegyedéről.⁹⁶ A másik öröm még közelebbről érdekelte III. Jakabot. Sógora Losonczy Tamás végre kifizette testvérjének, Losonczy Klárának III. Jakab feleségének leánynegyedét.⁹⁷ Maga Jakab személyesen ment el az egri szentszék elé s ott sógorának a megkapott leánynegyedről nyugtatványt adott. 1355-ben már nem II. Jakab, hanem fia László indít örökségi pert⁹⁸ s ez biztos jele annak, hogy II. Jakab ez évre körül-belül 70 éves korában befejezte életét.

Végig kísértük ekként Köke Jakab fiait is éltük pályáján. Még csak Benczencz fiairól kell szólnunk,

mert ezek életpályája is, mint a nemzedékrenden látható, az Anjouk korának első felére terjed ki.

Benczencz fiai I. György és I. János 1325-től kezdve, mint fentebb III. Jakab történetében említettük, buzgón részt vettek nagybátyjuk arra irányzott tevékenységében, hogy a Lónyayak nevét, jószágát becsülettel fentartsák és megóvják. Midőn pedig nagybátyjuk meghalt elegendők voltak arra, hogy a megkezdett birtok-pereket befejezzék, s jogaikat kivivják. Közéleti tevékenységükről csak annyit tudunk, hogy 1357-ben I. György a Csapy-család javára tanuszkodott⁹⁹ I. János pedig a Kölcsey, Báthory, s más előkelő nemesekkel együtt, Szatmármegye esküdt bírása volt a rablók és tolvajok ellen Csengeren tartott közgyűlésen.¹⁰⁰

Áttérhetünk ezzel a Lónyayak birtok-pöreinek ismertetésére.

Ezek közül a család további sorsára nézve legnagyobb hatással volt a Köke Jakab nejének leány-negyedéért folytatott pör.

Tudva levő, hogy a régi magyar közjogban a nemes leányok nem egyenlően örököltek atyjuk után, hanem az összes birtoknak csupán negyedrésze illette őket. De ezt sem követelhatték ingatlanban, hanem csak készpénzben és csak abban az esetben, ha a fiuknak készpénzüket nem volt, szoktak az összes birtok egy negyedének megfelelő ingatlant a leánytestvérnek, vagy örököseinek átadni. Minél nagyobb volt egy-egy család birtoka, annál nehezebb volt a leánynegyed kiadása, mert az ingatlanok negyedrészének megfelelő készpénz még nagyúri családjaink pénztárában is hiányzott. Azonkívül az összes ingatlanoknak meg-

becsülése abban az időben nagy nehézséggel járt, kivált, ha azok a jószágok oly távol, egész más ország-részekben estek egymástól, mint a Szentgyörgyieké is.

Említők már, hogy Köke II. Jakab neje leány-negyede felében átvette egyelőre a szabolcsmegyei Dombrádot, de e Dombrád nem volt Szentgyörgyi II. Kozmának szerzeménye, hanem olyan ősi Hontpázmány-birtok, amelyhez az akkori nemzetségi jog szerint a Hontpázmány-nemnek többi ágai is jogot tartottak és ez esetben a többi ágak visszaválthatták e jószágot, ha annak becsárát készpénzben lefizették. A XIV. század elején a Hontpázmány-nemzetségnek egyik ága a zemplénmegyei Battyán faluban telepedt meg (Lelesztől, délkeletre). Ennek nagyon kezére esett e dombrádi birtok, s fölszólította a Lónyayakat, hogy vegyék fel e falu becsárát és bocsássák azt vissza. A Lónyayak természetesen nem akarták kibocsátani kezükből ezen tiszamenti és Lónyáról hajón könnyen elérhető falut, de az ellenfél addig szorongatta őket, hogy 1334. végén a budai káptalan előtt elfogadták a fogott (választott) bíróságot. Beleegyeztek abba, hogy 1335. febr. 24-én nagybőjt első vasárnapján négy-négy, a felektől felkért jámbor férfiú üljön össze a leleszi káptalanban, s ők e nyolcz férfiú ítéletét bírság terhe alatt elfogadják. De időközben meggondolták a dolgot. Mikor a nyolcz fogott bíró összeült, kijelentették, hogy lefizetik a bírságot, de nem bízzák ügyüket a fogott bíróságra.¹⁰¹ A per további folyamát nem ismerjük részletesen, de az bizonyos, hogy később a Szentgyörgyiek beleavatkoztak és mivel nekik elsőségi joguk volt, Dombrádot visszavették.

Erre III. Jakab a Szentgyörgyiek ellen fordult. Abban az időben a leánynegyedekért folyó perek, mint a házassággal és gyengék védelmével összefüggő dolgok, az egyházi törvényszékekhez tartoztak. A Szentgyörgyiek állandóan Pozsony megyében lakván, III. Jakab az esztergomi szentszékhez fordult, mert Pozsonymegye, s így a Szentgyörgyiek is annak joghatóságához tartoztak. Az esztergomi szentszék parancsára a pozsonymegyei alesperes, János vizkeleti plébános 1346. márc. elején idézte a Szentgyörgyieket az esztergomi szentszéknek ez évi Szentgyörgy nyolcadán tartandó gyűlésére, hogy ott Lónyay Jakabot kielégítse.¹⁰² A szokásos húzavonákkal ugyan, de az bizonyos, hogy a Lónyayak győztek, s 1355. előtt Köke Jakab nejének leánynegyedét Szentgyörgyi Sebes és Péter mesterektől, Szentgyörgyi II. Kozma örököseitől ingatlanban megkapták. A kapott ingatlan a lónyai uradalomhoz közel eső Vásáros-Namény volt. Ezt Lónyához való közelségén kívül különösen értékessé tette az ott levő tiszai révnek vámjá, noha abból egyharmad akkoriban még nem a Lónyayakat, hanem a szatmári főispánt illette.¹⁰³ Csakhamar át is költözött I. János és I. László Naményba s 1357-től kezdve már széltében hívják őket és utódaikat Naményiaknak is.¹⁰⁴

Namény átadásával a Lónyayak még nem voltak teljesen kielégítve. A Szentgyörgyiek természetesen azt vitatták, hogy ők csak Szentgyörgyi II. Kozma után örökölt birtokaikból kötelesek leánynegyedet fizetni, ellenben későbbi szerzeményeikből nem. Ilyennek mondotta pl. Szentgyörgyi II. Sebes a beregmegyei Tiszaszalkát, a Lónyayak pedig azt vitatták,

hogy Tizzaszalka Sebesnek nem szerzett, hanem örökölt birtoka. Lónyay I. László Beregmegyének 1355. jul. 15-én tartott gyűlésén fel is szólította a beregmegyei tizenkét esküdt embert, nyilatkozzanak, hogy tudomásuk szerint örökölte-e Szentgyörgyi II. Sebes Tizzaszalkát, vagy pedig maga szerzette? Az esküdtek nyilatkozata a Lónyayakra nézve kedvező volt,¹⁰⁵ de aztán ennek segítségével célt érték-e a Lónyayak? nem kutattam.

Perelni kellett a Lónyayoknak a tótországi uradalom megtartásáért és részben visszaszerzéséért is. 1325-ben, mivel Lónyay Pósa is, Kozma is meghaltak, s érdekeiket senki sem védte, Pósa bánnak tótországi birtokait részint Odola nevű nemes ember vérdíjának, részint az ez ügyben keletkezett bírságoknak fejében mind lefoglalták, s részben el is adogatták. E lefoglalás azonban nem jelentette azt, hogy e jószágok az atyafiakra nézve teljesen elvesztek. Ha az atyafiak a vérdíjat és bírságot készpénzben kifizették, az ingatlanokat még mindig magukhoz válthatták. És csakugyan Pósa unokaöccsei nem is hagyták abban a dolgot, hanem Pósa jószágait magukhoz váltották. Biztos, hogy 1355. előtt a magukén kívül Pósa jószágaiban is bennültek.

Ebből új per keletkezett. Mint a nemzedékrenden látható, Pósának maradt egy leánya, s ezt atyja jószágaiból leánynegyed illette. De a Lónyayak ezt nem akarták elismerni, mert hiszen pénzen kellett Pósának jószágait a bírák és idegenek kezéből visszaváltani. Azonban Pósa leánya, Petry Mihályné, az ő leányát Megyericsy György mesterhez adta férjhez és leánynegyedi jogáról annak javára lemondott. E

Megyericsey Györgyben a Lónyayak hatalmas ellenfélre találtak, mert ez annyira tanult férfit, hogy István, tótországi herceg, Nagy Lajos öccse ítélő mesterévé (protonotariusává) választá őt. Ez tehát annyira szorongatta a Lónyayakat, hogy ezek kénytelenek voltak egyesésre lépni, s Magitának, Pósa leányának, illetőleg vejének Megyericsey Györgynek legalább fél leánynegyed adni. 1357 őszén Lónyay I. György és II. Miklós lementek Tótországba. November vége felé megjelentek Zágrábban a báni helytartó előtt, s kérték a per megszüntetését. A báni helytartó beleegyezését adta ahhoz, hogy a peres felek egyességre lépjenek s így a Lónyayak a félleánynegyed fejében átadták Magitának, illetőleg Megyericsey Györgynek Körösmegyében fekvő Mersencza nevű falujok felét. Arra is kötelezték magukat, hogyha nem tudnák Magitát vagy örököseit ennek birtokában megvédelmezni, akkor ugyancsak a körösmegyei Tapolcza nevű falujok felét fogják nekik átengedni.

A harmadik nagy pert a lónyai uradalom épsége érdekében folytatták a Lónyayak. Amint említők, 1285-ben a lónyai uradalom öt faluból állott u. m. Nagy- és Kis-Lónyából, Bótrágyból, Bátyuból és az akkor Ungmegyében eső Szalókából. De nem csak a Lónyay-család, hanem már előzőleg 1270-ben Rosd-nembeli Kis Mihály is úgy kapta a lónyai uradalmat a királytól, hogy ahhoz Szalóka már hozzá tartozott. Mindamellett 1321. után, midőn I. Károly erős kormányja nyomán a zür-zavarok lecsillapodtak, a jogi rend helyreállott a Lónyayakat a leleszi prépostság megtámadta Szalóka birtokában, és azt tőlük visszakövetelte. A Lónyayak becsületére válik

és erős jogi érzékükre vall, hogy nem erőszakoskodtak, hanem 1330. táján az országbíró előtt egyesre léptek és Szalóka felét a leleszi egyháznak visszaadták, sőt ami több, midőn a leleszi préposttól előmutatott okiratokból meggyőződtek arról, hogy Szalóka nemcsak felében, hanem egészen a leleszi egyházat illeti, 1337. jul. 14-én Lónyay III. Jakab megjelent a király előtt és a maga gyermekei, valamint unokaöccseinek nevében is egészen visszabocsátotta Szalókát a leleszi egyháznak. A következő év Szent-György nyolczadán három Lónyay: III. Jakab, I. György és I. János jelentek meg Visegrádon az ország bírói törvényszék előtt, ott is ismételték, hogy Szalókát egészen visszaadják a leleszi egyháznak, s így e pörnek teljesen véget vetettek.¹⁰⁶

E nemes és abban az időben ritka lemondás után a Lónyayak annyira barátságba léptek a leleszi egyházzal, hogy még segíteni is akarták a leleszi egyházat Szalóka határainak megvédelmezésében. Az Eszenyiek 1345-ben Szalóka északi határából mintegy 400 holdat Eszényhez foglaltak. A Lónyayak felhívták a leleszi prépost figyelmét arra, hogy Rosd-nembeli Kis Mihály után örökölték egy 1270-iki kiváltságlevelet, s abban Szalóka határpontjai is fel vannak jegyezve. A leleszi prépost az Eszenyiek ellen folytatott perében hivatkozott is erre a levélre, bízva abban, hogy a Lónyayak azt kellő időben az országbírói törvényszék előtt felfogják mutatni. A Lónyayak meg is tették volna, de szerencsétlenségükre egyik emberük abban az időben elszökött tőlük s egyéb ingóságokkal együtt a szóban levő 1270-iki kiváltságlevelet is ellopta. Lónyay III. Jakab 1346. jan. havában

személyesen jelentette be az országbírói törvényszék előtt e szerencsétlenséget. Kapott is időt rá, hogy a szökött szolgát felkutassa, de minden hiába való volt. A szolga és az 1270-iki levél nem került elő. Ráadásul utóbb az országbíró nem is hitte el, hogy a kiváltság-levelet csakugyan ellopták és megbírságoolta a Lónyayakat összesen 16 márka ezüstre.¹⁰⁷ Pedig a Lónyayaknak valóban igazuk volt; az 1270-iki kiváltság levél ma sincs a Lónyayak levéltárában, pedig századok folyamán a lónyai uradalom határpereiben mennyi hasznát vették volna! 1476-ban Lónyay Antal csak nagy könyörgésre kapta meg annak másolatát Pocsay Antaltól.¹⁰⁸

A leleszi egyházzal való kibékülés és barátság azonban nem akadályozta a Lónyayakat abban, hogy Kis-Lónyának és Bátyunak, Szalóka felé eső határait a leleszi egyházzal szemben keményen ne védelmezzék. 1337-ben és 1345-ben állottak perben bizonyos rétek miatt a leleszi prépost és a Lónyayak.¹⁰⁹ S ha tudjuk, hogy abban az időben mennyire mocsáros volt ez a vidék, hány patak, fok, ér vezette ott le a Kárpátok vizeit, s ezek mily könnyen változtatták medrüket, nem csodálkozhatunk rajta, hogy néha három-négyszáz holdnyi területek váltak vitássá a szomszéd birtokosok között. †

Mindezeknél nevezetesebbek, mind az akkori, mind a kései Lónyayakra nézve nagyobb hatásúak voltak azon perek, amelyeket a Lónyayak a XIV. században a lónyai uradalomnak megtartásáért folytattak. Ismeretes, hogy 1300-ban a hatalmas és előkelő származású Drugethek I. Károlylyal együtt Nápolyból hazánkba költöztek s itt két évtizeden keresztül

életüket kockára téve, minden tehetségüket latba vetve küzdöttek I. Károly uralmának megállapításáért. Természetes, hogy midőn céljukat elérték, midőn I. Károly egész Magyarországot magáénak mondhatta, 1321. után csak úgy hullott rájuk a jutalom. Így kapta Drugeth Fülöp az Abauj megye keleti részében fekvő Füzér várának várnagyságát is. S ez veszedelmessé vált a Lónyayakra nézve, mert, mint említők, 1270-től, 1282. tájáig Füzér várát Rosd-nembeli Kis Mihály, illetőleg annak kiskoru fia birta. De ugyancsak Rosd Mihály megkapta a lónyai uradalmat is, amely Sátoralja-Ujhely-Királyhelmeicz irányában menve tíz mértföldnyire (73 kilométernyire) esik Füzértől. Nagyon természetes tehát, hogy Rosd Mihály a lónyai uradalmat is bizonyos tekintetben az ő füzéri várához csatolta, legalább is az ott termett gabonát Füzér várába hordatta. Rosd Mihálynak, illetőleg fiának halála után Füzér vára, mint urafogyott jószág a királyra szállott vissza, a lónyai uradalmat ellenben Köke Jakab és fiai kapták meg s így az összeköttetés Füzér vára és a lónyai uradalom közt 1285-ben teljesen megszakadt.

1285-től 1325-ig negyven év telt el s ez nem oly nagy idő, hogy 1325-ben már ne lettek volna emberek, akik még emlékeztek a lónyai uradalomnak és Füzér várának összeköttetésére. Drugeth Fülöp nádor egyik buzgó szolgájának Mihály, füzéri alvárnagynak fülébe jutott az öreg emberek abbeli beszéde, hogy valaha a lónyai uradalom is Füzér várának szolgált. Kapott az alkalmon Mihály alvárnagy, a Lónyayákat urának, a nádornak, törvényszéke elé idézte, s ott követelte, hogy a lónyai uradalmat

Füzér várához adják vissza. A nádor érezte, hogy bizonyos tekintetben érdekelt fél, s azért az ügyet a király udvarába terjesztette fel. A király szintén nem akart ez ügyben itélni, hanem külön bizottságot küldött ki annak megvizsgálására és eldöntésére. A bizottság a kalocsai érsekből, s egyszersmind királyi kancellárból, a pécsi, erdélyi, veszprémi és egri püspökökből, Drugeth Fülöp nádorból, Ákos Micsk tótországi bánból, Széchenyi Tamás erdélyi vajdából, Nekcsey Demeter tárnokmesterből, Köcsky Sándor országbíróból és az alkancellárból, András székesfehérvári prépostból állott. 1327. máj. 8-án jelent meg e nagy urakból álló bizottság előtt Lónyay III. Jakab a maga s unokaöcscsei nevében, s a lónyai uradalomhoz való joguk igazolására IV. László királynak 1285-iki adománylevelét eredetiben mutatta fel. Most tűnt ki, minő helyes volt Köke Jakabnak abbeli gondoskodása, hogy a lónyai uradalmat nem csupán hozomány, vagy zálog czimén vette át, hanem azt királyi adományként is elkérte és megszerezte. A hozomány, vagy zálog jogán birt jóságot ezen királyi, s hazánk akkori legjelesebb jogászaiból álló bizottság bizonyára visszaítélte volna a királynak. De IV. Lászlót I. Károly királynak leghivebb pártemberei is valódi magyar királynak ismerték el, s így adománylevelének érvényét kétségbe nem vonhatták. A király elé vonult tehát az egész bizottság s ott jelentette ki ítéletét, hogy a lónyai uradalom nem tartozik Füzér várához, hanem jogosan III. Jakabot, s annak unokaöcscseit illeti. III. Jakab pedig kérte a királyt, hogy mind ezen ítéletét, mind IV. Lászlónak adománylevelét erősítse meg. A király ezt megtette, s

így a Füzér várából kiinduló támadásnak az a haszna lón, hogy a Lónyayak a lónyai uradalmat ezentúl nemcsak adományilag, hanem ítéletileg is jogosan birták.

Nem az egész lónyai uradalom, de mégis annak fele komoly veszedelemben forgott 1358-ban. Beregmegye valaha mind a királyé volt s bár a XIII. század elejétől kezdve sűrűn osztogattak ott földeket királyaink hiveik jutalmazására, a XIV. században a megyének nagyobb fele még mindig a király kezén volt. A királyi tisztviselők 1357-ben azt állították, hogy a nemesek jogtalanul is sok földet elfoglaltak a volt királyi területekből. A király erre két királyi biztost küldött ki Beregmegyébe, s egyuttal Marócsuk beregi főispán által 1358. május 12-ére közgyűlést hivatott össze. Itt némelyek vádaskodására a királyi biztosok Bátyu és Bótrágy falvakat is, tehát a lónyai uradalomnak mintegy felét a király számára visszakövetelték. A gyűlésen jelen voltak az összes akkori Lónyayak I. György, I. János, I. László II. Miklós s ezek természetesen rögtön tiltakoztak uradalmuk ily nagyfokú megcsonkítása ellen. A királyi biztosok erre azzal feleltek, hogy megidézték őket 1358. máj. 1-ére Szt.-György nyolcadára az országbírói törvényszék elé.

A kitűzött időben Visegrádon az országbírói törvényszék előtt a Lónyayak nevében Lónyay László jelent meg. Könnyű dolga volt. Felmutatta I. Károly királynak 1327-iki levelét s mivel abban világosan benne volt, hogy Bátyu és Bótrágy is a lónyai uradalomhoz tartoznak, ebben pedig I. Károly a Lónyayakat ítéletileg is megerősítette, a négy főpapból és négy főúrból álló országbírói törvényszék a királyi biztost

keresetével elutasította és Bátyut meg Bótrágyot továbbra is a Lónyayak birtokában hagyta.¹¹¹

Igy a jelenből a messze multra visszatekintve csekély dolgoknak tűnnek fel az elmosódott, halvány irással hártýára, vagy papirosra vetett birtokperek, de az akkoriakra nézve életkérdések voltak azok s az azokra fordított fáradozást csak az nem tudja megbecsülni, aki nem tudja a magyar történelemből is százszorosan igazolt közmondást:

„Non minor est virtus parta tueri!”

FÜGGELÉK.

Adatok Lónyay I. Albert pályafutásához.

Mint e tanulmány keletkezése is sejteti, címe pedig nyilván mutatja, nem foglalkoztam a Lónyay-család összes tagjainak történetével. Mégis, midőn a család tótországi jószágai után kutattam, lehetetlen volt nehány, a XV. században élő Lónyayokról szóló oklevelet olvasatlanul félretennem. És ekkor ismét lehetetlen volt észre nem vennem, mennyire hiányos a XV. század végén élő Lónyay I. Albertre vonatkozó tudásunk. Pedig eddigi család-történet-íróink szerint ez volt a Lónyayak közül első, aki hazánk közéletében részt vett, mintegy vele lépett a család a nyilvánosság terére. Amit tudtunk is Lónyay I. Albertről, az meglepő ugyan, de összefüggéstelen ismeret volt, úgy hogy nem lett volna csuda, ha valaki egyszer csak kétségbe vonja e Lónyay I. Albertnek a Nagylónyai Lónyay-családból való származását. Mert nem rendkívül meglepő-e, hogy a hazánk északkeleti részén élő Lónyay-családnak egyik tagja egyszerre hazánk délnyugati csúcsán tűnik fel és pedig annyira jelentős állásban, mint aminő volt az 1480—1526. években a zengi kapitányság?! Ha azt

olvastuk róla, hogy a diplomáciai pályán is működött, azon nem ütközhattünk meg. A diplomáciai pályához szükséges ismereteket elsajátíthatta a magyar királyi udvarban s a külföldi egyetemeken, ellenben a zengi kapitánysághoz nyelv- és helyismeret is szükséges volt, s ezeket a felső tiszamenti Lónyay-család tagja hogyan szerezhette meg? az az eddigi adatok szerint érthetetlen dolog volt.

Igazán szinte szégyen, hogy oly jeles férfiúról, aki legalább 4 évig, 1500—1504. vitte a zengi kapitányságot, aki az 1502—1515. években annyiszor volt Magyarország követe Velenczében s 1510-ben ki volt nevezve a francia királylyal kötendő szövetség végett franciaországi követté,¹¹² a ki 1502-ben Magyarország királynéját a magyar földön hivatalosan ajándékokkal fogadta.¹¹³ 1877-ben még ezt kellett írnia magyar írónak: „Lónyay Albertről hazai emlékeinkben semmit sem találunk feljegyezve.”¹¹⁴

Nem tudtam tehát ellenállni a kísértésnek, s a Lónyay I. Albertről szóló, szemem elé került adatokat legalább kivonatosan feljegyeztem. Ezek Lónyay I. Albert élete pályáját érthetővé teszik s ami fő, nemcsak a Lónyay-család múltja, hanem hazánk története szempontjából is érdekesek.

Azon esztendő, amelyben Lónyay I. Albertnek neve a körmendi gazdag levéltár adatai közt szemünk elé kerül, szomorú volt a Lónyay-családra nézve. Az 1480-ik év július 13-án megjelentek Budán a királyi kancellária előtt néhai Naményi Miklós fiai, István és Gergely, vitézlő férfiak és kijelentették, hogy Vámhida városból és Gradistya. Oresia (Diós-falva), Czigel, Prekancz, Dokonyáncz, s Podravenye

falvakból álló uradalmuknak felét 425 arany forintért eladták Gerebeni Hermanfy Lászlónak, a tótországi albánnak. Okúl azt vetették, hogy a nagytávolság miatt e jószágukra nem viselhetnek gondot, s nem nyerhetnek belőlük kellő jövedelmet.¹¹⁵ De a valódi ok az volt, hogy nagyon el voltak adósodva. Hiszen már két évvel azelőtt zálogba vetették e jószágukat Batthyány Boldizsárnak, Hermanfy későbbi vejének, 250 arany forintért.¹¹⁶ Ugyanakkor Naményi István és Gergely beleegyezésüket adták azon eladáshoz is, melyet előzőleg Naményi Pocsay Antal ugyancsak Gerebeni Hermanfy Lászlónak javára tett. E Pocsay Antal valóban még 1480. jan. 16-án eladta a Lónyayak tótországi uradalmából őt illető hatodrészt Hermanfy Lászlónak 116 forintért.¹¹⁷ Az eladók mind megígérték Hermanfynak, hogy megvédik őt az eladott részek birtokában osztályos atyafiaik ellenében és pedig Lónyay András és annak három fia: István, László és Péter, továbbá Lónyay Antal és annak két, akkor már nagykorú fia: Albert és Mihály ellen.

Itt kerül tehát először szemünk elé Lónyay I. Albert.

Ez 1480-iki eladás egyszerre feltárja a Lónyayak XV. századbeli vagyoni helyzetét. Mint a nemzedékrenden látható, a XV. század elején a Lónyayak nagyon szétágaztak. 1419-ben egyszerre tizenkét nagykorú és családot alapító Lónyay él. Nem csoda tehát, hogy uradalmaik nagyon széteszlottak. Így történt meg, hogy Lónyay I. (Vitéz) István leányának Katalinnak, Pocsay Péternének leánynegyedét nem tudták készpénzben kifizetni, hanem kénytelenek

voltak annak fiát osztályos atyafiként maguk közé fogadni, s neki a tótországi uradalom hatodát, továbbá Vásáros-Namény egy részét átengedni.¹¹⁸

Midőn tehát Lónyay I. Albert élete pályáját megkezdette, a Lónyayak ősi, tótországi uradalmából csak két hatod maradt a család kezén, s Lónyay Albertnek le kellett mennie tótországi birtokára, a mai Ilova és Toplicza patakok mentére, ha azt akarta, hogy a tótországi uradalom végkép veszendőbe ne menjen. Pedig, hogy ő ez uradalmat megmenteni s az elvesztett részeket visszaszerezni óhajtott, azt számos oklevél kétségtelenné teszi. Ez volt tehát az ok, ami őt, a felső tiszamenti család fiát Tótországba, a régi Körösmegye keleti részébe vezérelte a szlovén, s az azzal rokon horvát nyelvek ismeretének megszerzésére kényszerítette, s így jövő, nagyfontosságú hivatalára alkalmassá tette.

Szép és hazafias tett volt, hogy Lónyay I. Albert a kényelmes és víg, felsőtiszamenti élet helyett a tótországi küzdelmes életet választotta. A magyar családok Tótországba való beköltözése, ott levő birtokaik igazgatása nélkül ez országrész csakhamar idegenek vagy éppen a Bosnyákországból veszedelmesen közelgő törökök kezére került volna. Biztosan tudjuk például azt, hogy 1456-ban, midőn a Hunyadyak Tótországot a Czilleyek kezéből ki akarták ragadni, Szentmártoni Nagy Simonnak, I. Mátyás király későbbi kitűnő hadvezérének a Czilleyek tisztjei és hívei ellen indított hadjáratában a Lónyayak tótországi birtoka támasztékot és segítséget nyújtott.¹¹⁹

De a Lónyayak veszni indult tótországi uradal-

mának meg mentésére, s a magyar nemzet tótországi hivatásának teljesítésére nem lett volna elég csupán az akarat, ahhoz tudomány és befolyás is kellett. Lónyay Albert tehát iskolákat járt, könnyen olvasható, renaissance betűin ma is meglátszik, hogy nem csupán a kardot, hanem könyveit is forgatta, s az ő korabeli szokása szerint alkalmasint a pádovai egyetemet látogatta. Máskülönben el sem érhetne volna azt, hogy a tudományt és művészetet annyira pártoló I. Mátyás király élete utolsó évtizedében őt udvari tisztviselői közé felvegye s ez állásában legalább is két esztendeig megtartsa. Sőt mi több, Lónyay I. Albert tudományával, ügyességével I. Mátyás király *diplomatai közé küzdötte fel magát s őt a nagy király 1487. nyarán Franciaország királyához követül küldötte.*¹²⁰

Ime tehát megtaláljuk hazai emlékeinkben annak okát, miért szemelték ki 1510-ben éppen Lónyay Albertet világtörténelmi fontosságú ügyben a francia királyhoz követül! Nagy királyunk, I. Mátyás udvarában képzettséget és gyakorlatot szerzett ő ahhoz!

Ily előkelő és befolyásos állásban Lónyay I. Albert már 1487. márcz. 27-én kijelenti az udvari kancellária előtt, hogy a vámhidi uradalomnak Naményi Istvántól és Gergelytől, továbbá Pocsay Antaltól 1480-ban eladott részeit vissza akarja vásárolni, mert azok vérség és sógorság révén inkább őt illetik, mint Hermanfy Lászlót.¹²¹ Erre ösztönözte Lónyay I. Albertet házassági összeköttetése is, mert néhai Szentlélek Ákosnak özvegyét, Csapy Erzsébetet vette nőül. E Szentlélek Ákosnak csak egy kiskorú fia maradt s már most Lónyay Albert, mint a kiskorú

fiú természetes gyámja beleült a mai Ilova, régen Mechcsenicze patak mentében eső szentléleki kastélyba.¹²² Ennek közelében feküdt a vámhidi uradalom is és így most már annál könnyebben ellenállhatott Hermanfy László terjeszkedésének. Hermanfyt ez bosszantotta s hogy annál könnyebben győzedelmeskedjen Lónyay Alberten, követelést indított a szentléleki uradalom egyrésze ellen is, mert az állítólag csak zálogjogon illette Szentlélek Miklóst, Lónyaynak mostoha fiát, s neki több joga volt annak kiváltásához, mint Szentlélek Miklósnak.¹²³

Keletkezett aztán ebből annyi törvénykezés, tiltakozás, hatalmaskodás, hogy magának I. Mátyás királynak figyelmét is magára vonta. I. Mátyás király Lónyay Albert panaszára 1487. okt. 18-án felfüggesztette a törvénykezést Hermanfy és Lónyay Albert között egészen addig, míg ő személyesen Magyarországra jő (mert akkor Ausztriában tartózkodott) és személyesen elintézheti ügyeiket,¹²⁴ Azonban a király sokáig kinn maradt, csak másfél év múlva, 1489. márcz. 16-án indult vissza Bécsből. Időközben Lónyay Albertet az a keserűség érte, hogy atyafiai közül Lónyay András fiai szintén eladták az ő, vámhidi uradalmukban levő részüket Hermanfy Lászlónak és vejének Batthyányi Boldizsárnak 1488. június 12-én.¹²⁵

Végre Mátyás király tekintetbe vehette Lónyay Albertnek Hermanfy ellen benyújtott panaszát is, s 1489. ápr. 30-án megparancsolta Lónyay Albertnek, hogy ez ügyben máj. 15-én előtte megjelenjen.¹²⁶ Mi lett a vége a nagy király békekisérletének? nem tudjuk, mert az arról szóló oklevél nem maradt

reánk. De a Lónyayak nem vesztek, mert a vámhidi uradalomnak tekintélyes része biztosan kezükön maradt. Csakhogy, ha nyertek is, a győzelem rövid ideig tartott. Egy év sem telt bele, Mátyás király 1490. ápr. 6-án meghalt. 1490. jun. 8-án Lónyay Albertet már Budán a királyválasztó országgyűlésen találjuk. Jelen volt itt Hermanfy László is, az országnak akkor már alnádora. Az országos gondok közt egyes jámbor férfiak arra is ráérték, hogy e két régi ellenfelet, Hermanfyt és Lónyay Albertet kibékítsék. Maga Lónyay Albert is elvesztvén hatalmas pártfogóját, jónak látta egyezsége fogni a dolgot. Elmentek tehát az ország bíró elé s úgy egyeztek meg, hogy Lónyay Albert visszaadja Hermanfynak az eddig per alatt álló s tetteleg akkoriban Lónyay Albert s testvérei kezén levő, (tehát e jel szerint a Mátyás királytól nekik visszaítélt) vámhidi részeket életfogytig való használatra, de kikötötte, hogy Hermanfy halála után a részek reá és testvéreire újra visszaszálljanak. Lónyay I. Albert kezességet vállalt arra nézve is, hogy e szerződést testvérei I. Menyhért és János szintén meg fogják tartani.¹²⁷

Hermanfy valóban pár év múlva meghalt, s így Lónyay Albert az egész vámhidi uradalmat még egyszer magáénak mondhatta. Már most még csak az volt hátra, hogy Hermanfynak vejével a mindinkább emelkedő Batthyány Boldizsárral kibéküljön. 1493. nyarán megtörtént ez is. Aug. 6-án Szentléleken kelt levelükben Lónyay I. Albert és mostoha fia Szentlélek Miklós megbocsátják Batthyányi Boldizsár jajczai bánnak mindazon károkat, hatalmaskodásokat, sértéseket, amelyeket Batthyányi Boldizsár vagy az ő emberei nekik, vagy embereiknek okoztak, s meg-

szüntetik az összes ezek miatt indított pereket, kivéve a jószág-tulajdonjogi ügyeket. Ezen levél alatt olvasható Lónyay Albert sajátkezű aláírása, s felette áll kis pecsétje, melynek mezejében csupán három makk vagy levélforma látható.¹²⁸

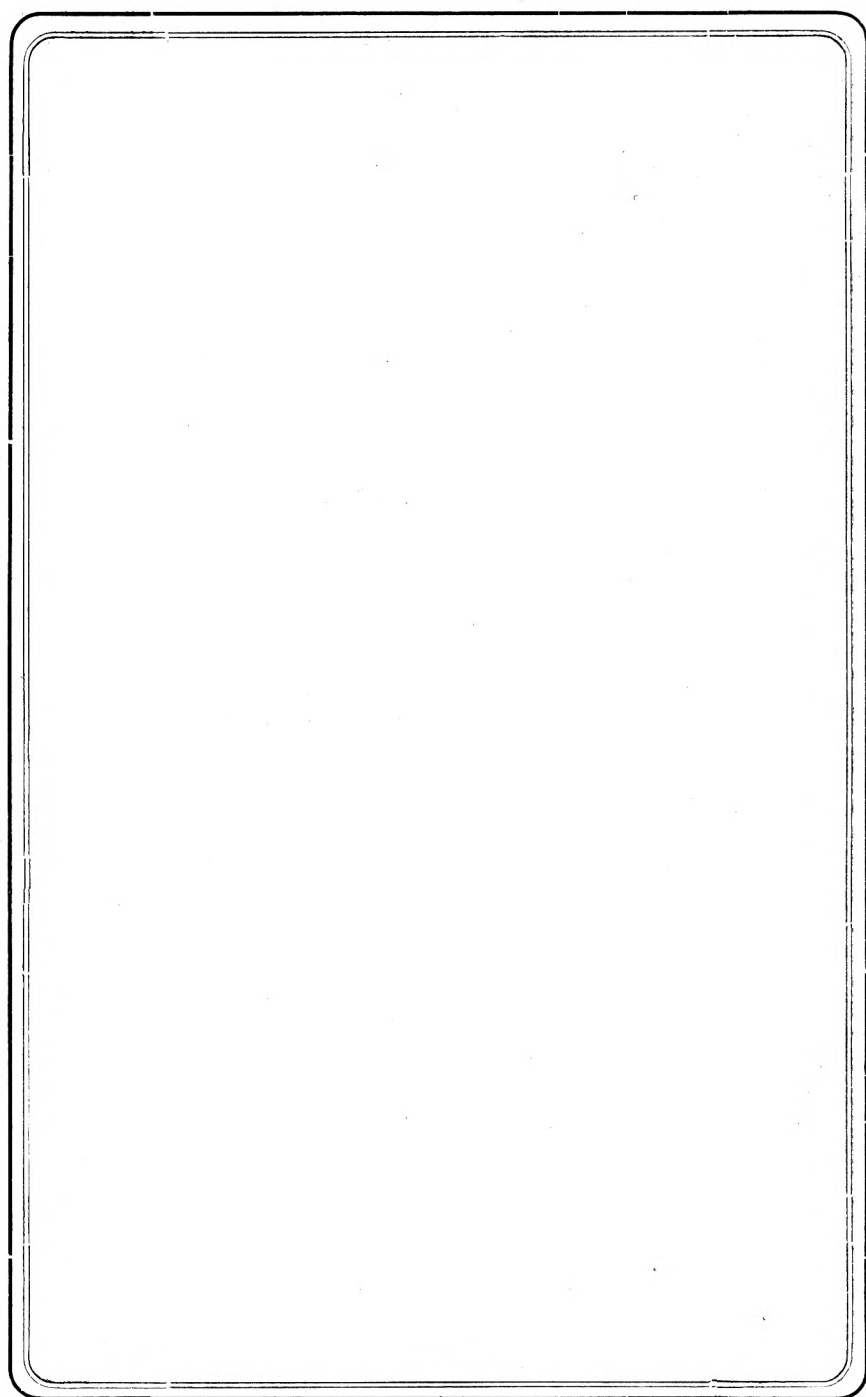
Tótországi lakása, ott elfoglalt előkelő állása és tótországi birtoka nyitottak tehát utat Lónyay I. Albertnek a zengi kapitánysághoz.

Ezen adatokból látjuk azt is, hogy Lónyay I. Albert egész hibásan van illesztve a Lónyayaknak eddig közölt nemzedékrendjére. 1480-ban Lónyay István és Gergely nagyon jól tudhatták ki volt Lónyay I. Albertnek az atyja s ime ők világosan a királyi kancellária előtt mondják, hogy Lónyay Albert atyját Antalnak hívták. 1490-ben pedig maga I. Albert vallja, hogy már meghalt Mihály testvérén kívül Menyhért és János nevű édestestvérei vannak. S ime, ha az eddigi nemzedékrendeket megtekintjük, azt látjuk, mintha Lónyay I. Albert VII. Miklósnak egyetlen fia lett volna testvérét Menyhértet egész más ágon II. András fiaként leljük fel. Nyilván való tehát, hogy a Lónyayak XV. és XVI. századbeli nemzedékrendje még sok kiigazításra szorul!

Nem lehet az sem való, hogy már 1465-ben neje lett volna Csapy Erzsébet, mert mint látjuk, azt csak Szentlélek Ákos halála után, 1480. körül vette el. Ellenben követségei, zengi kapitánysága nagyon érthetővé teszik, hogy ő volt az első Lónyay, ki a külföldi előkelő családokkal összeköttetésbe lépett. Leányát Borbálát ugyanis egy előkelő osztrák család tagjához Weispriach (másként Weispriacher) Jánoshoz adta nőül.¹²⁹

Bőven tapasztalhattuk ez adatokból, hogy Hermanfy László Magyarország alnádora, nem volt barátja Lónyay I. Albertnek! Elhihetjük tehát, hogy nem nagyon rakosgatta félre azon iratokat, a melyek Lónyay I. Albert dicsőségét, jelességét hirdették. És mégis a Hermanfytól levéltárába tett s tőle a Batthyányakra szállott levelekből s így hazai emlékeinkben följegyzettekből is megállapíthatjuk, hogy Lónyay I. Albert nem volt hétköznapi ember s Magyarország régi diplomatai közt előkelő helyre tarthat számot.

OKLEVÉLTÁR.

I.

1280. körül november 23. Vasvár.

Az ország egyik bírása a Tolma-Bábolna és Mező-Bábolna birtokokért folyt pernek eldöntését húsvét esztenkeddjére (15-ik napjára) tűzi ki.

Datum pro memoria, quod in quindenis Passce Domini Johannes filius comitis Nycolai, qui personaliter terminum assumpsisset super factis terrarum Tulma Babuna et Mezeu Babuna vocatarum contra comitem Gregorium de Babuna, Andream et Gregorium filios suos, Thomam et Petrum de Babuna, qui personaliter comparuerunt, debet plenarie respondere. Medio tamem (!) tempore in octavis Cinerum debent partes accedere super facies ipsarum terrarum, presentibus testimonio idoneo Capituli Albensis et Petro de Olup, homine domini regis, qui per comitem Gregorium . . . ad ducentem (!) per (!) circuibunt undique et reambulant et facta reambulatione, quantas terras sive portiones de ipsis terris comes Gregorius, filii sui et alii predicti reimpediverint sui nomine iuris, dicte partes in litteris dicti Capituli in predicto termino nobis exhibere (!). Quibus litteris edocti, decernemus inter partes, prout postulaverit ordo iuris. Dicimus tamen, quod predictus Johannes contra predictos ipso die ante omnia solvi (!) iudicium pro eo, quod, sicut in litteris memorialibus vidimus contineri submiserunt se partes arbitrio tali ratione, quod (!) ipsarum de arbitrio resiliuerit, iudicium solvi ante litem, et constitit in litteris Capituli Jauriensis, quod idem Johannes de ipso arbitrio resiliuit. Datum in Castro Ferreo sexto die octavarum sancti Martini.

(Eredetije hártján, kerek pecsét helyével az országos levéltárban. DL. 24450. Eddig kiadatlan. 1280-nál későbbre nem lehet tenni ez oklevelet, mert, a felperes, Gergely comes, 1259-ben már idős ember, az alperes, János, pedig 1290 előtt meghalt. V. ö. Karácsonyi: A magyar nemzetségek II. k. 328—30.)

II.

1285.

IV. László király a lónyai uradalmat Berenczei Nánafia Jakabnak és fiainak ajándékozta.

Privilegium videlicet domini Ladislai, condam illustris regis Hungarie, inclite recordationis, anno Domini m-o cc-o octuagesimo quinto emanatum presentasset, in cuius tenore prefati Prelati et Barones expresse vidissent contineri, quod:

Quia nobilis domina relictæ comitis Michaelis Parvi de genere Rusd, filia comitis Cosme de genere Huntpaznan, tunc uxor comitis Jacobi, filii Nane, de Berenche, tempore nuptiarum filie eiusdem Michaelis, a priore uxore procreate, consortis scilicet Keled filii comitis Benchench, de bonis secum adductis quadringentas marcas dixisset expendisse, ipse dominus Ladislaus rex petitionibus ipsius domine inclinans quasdam possessiones dicti comitis Michaelis et Michaelis iunioris, filii eiusdem in proximo decedentis, duas videlicet villas Lonya vocatas cum villis sibi spectantibus Boltragh scilicet et Bateu vocatis in comitatu de Beregh existentes et villam Zalouka in comitatu de Ungh constitutam in recompensationem seu restaurationem dictarum quadringentarum marcarum et pro centum marcis pro dote et rebus paraphernalibus ipsius domine debitis, concurrente ad hoc voto Michaelis iunioris in morte sua, licet fuit in etate puerili, eidem domine uxori comitis Jacobi duxisset perpetuo conferendas; demum, quia idem Jacobus charissimo patri ipsius domini Ladislai regis, domino Stephano, condam illustri regi Hungarie, pie memorie, ac domino regi Ladislao in tenera etate constituto* *semper suo lateri adherendo* multa fidelitatis opera et servitia gratuita in expeditionibus suis generalibus et particularibus coram sue Maiestatis oculis exhibuisset et impendisset ut fideliter sic devote, idem dominus Ladislaus considerans ipsius comitis Jacobi obsequia gratuita fideliter impensa, volensque ipsius servitiis meritoriis occurrere regio cum favore, easdem possessiones Lona, Zalouka, Bateu et Boltragh vocatas de beneplacito, consensu et voluntate ipsius domine uxoris sue

*Az átiratban tollhibából: constitutis

dedisset, donasset et contulisset eidem comiti Jacobo et per eum suis heredibus: Pouse videlicet, filio dicti comitis Jacobi a priori uxore sua procreato, Benchenchio, Cosme, Jacobo et Nicolao filiis eiusdem ab eadem domina natis et in futurum nascituris* iure perpetuo, pacifice et irrevocabiliter possidendas.

(Széchy Miklós 1358. máj. 17-iki ítéletleveléből. Ennek eredítije a Lónyay család deregnyi levéltárában. Appendix. fasc. 1. nr. 2. Megvan még ugyano t a. F. 30. nr. 73. és f. 28. nr. 8. jelű levelekben is szintén kivonatosan. — A helynevek nélkül és különben is sok hibával közölte Nagy Gábor, I. Fejér Cod. Dip. IX/6. 83—84. ll.)

III.

1286. körül.

*A zemplémegyei királybirák a Toronya birtokért folyt per megszü-
nését igazolják.*

Nos Renoldus quondam Palatinus, magister Petrus, dictus Petene, et comes Jacobus, iudices in comitatu de Zemplin per dominum regem constituti, damus pro memoria, quod Johanne filio Langeus, Demetrio filio Uz, ac Uza, Gregorio filio Kenez, Uz, filio Balasei de Tolchva ac aliis** de eadem coram nobis personaliter constitutis ab una parte, Thoma comite, Bocsa, filiis Simon ac aliis fratribus suis similiter personaliter coram nobis comparentibus ab altera, iidem nobiles de Tolchva dixerunt proponentes, quod terram Toronia vocatam, quam a filiis Simon iuxta formam iudicii*** inquirebant, pari de voluntate et iudicium consensu, super predicta terra taliter inter eos extitit ordinatum, quod pro terra predicta nobiles de Tolchva filiis Simon comitis minus viginti marcis ducentas marcas coram Capitulo Agriensi partim in argento partim in extimatione condigna in terminis infrascriptis solvere teneantur filiis supradictis: scilicet octoginta marcas in festo beati Luce evangeliste, sicut primum et principaliter in litteris iudicis curie domini regis fuerat expressum,

* E szó tollhibából az átiratban hiányzik.

** Az eredetiben tollhibából alios.

*** Az eredetiben tollhibából: iudicis.

quingenta vero marcas in octavis Purificationis beate Virginis, residuas vero quingenta marcas in octavis medii kadragesime (!) tali vinculo interposito, quod si primam solutionem solvere negligerent, vel non possent, incurrerent penam dupli, si vero in secundo termino negligentes extiterint in solvendo, pecuniam prius persolutam amitterent, si vero tertiam et ultimam solutionem non curarent, extunc possessio predicta filiis comitis Symon cederet possidenda. Hoc non pretermisso, quod omnes litteras super predicta possessione confectas filii comitis Symon nobilibus de Tholchva coram Capitulo predicto restituere tenebuntur ad cassandum. Facta solutione totius pecunie supradicte possessionem predictam eisdem permetterent iure perpetuo possidendam. Datum in Vylok feria sexta proxima ante festum beati Michaelis archangeli.

(Eredetije hártján a Soós lt.-ban. A pecsétek lehullottak. Hibásan és hiányosan közli Wenzel: Árpádkori Okm. V. 59. l.

Az évszám abból következik, hogy Rozgonyi Radnót (Rajnárd) csak 1284-ben volt tetteleg nádor s így előbb nem írhatta magát volt nádornak Tudjuk továbbá, hogy IV. László 1284—88 közt szokott ily megyebírákat kinevezni. V. ö. Hazai Okm. VII. 184, 188, 194. Wenzel. Árp. Okm. IX. 554. Ez utóbbi évszámra nézve v. ö. Karácsonyi: A hamis, hibás keltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke. 116. l. 155. sz.)

IV.

1291. junius 12.

Köke Jakab elfogatását és kárvallásait a Semjéni családnak a váradi káptalan előtt megbocsátja.

Nos Capitulum ecclesie Waradiensis memorie commendamus, quod comite Jacobo dicto Kuke ab una parte et comite Mychaele filio Wbul pro se et pro filiis suis ab altera coram nobis personaliter constitutis, idem Jacobus viva voce est confessus, quod dictus comes Mychael et filii sui in causa, quam contra eosdem super captivacione sua, destructione possessionum suarum et potentiali occupatione ac detentione cuiusdam possessionis sue Domorad vocate ac alys iniurys seu dampnis per memoratum comitem Mychaelem et filios eiusdem usque ad datam presentium sibi datis et illatis moverat, omnimodam et plenariam impendissent sibi satisfactionem.

Unde eundem comitem Mychaelem et filios suos sepedictos super premissis omnibus penitus, et per omnia reddidit expeditos coram nobis, ita, ut deinceps nec ipse nec ad ipsum pertinentes contra sepedictum comitem Mychaelem et filios eiusdem iamdictos occasione premissorum possit vel debeat aliqualem suscitare questionem. Datum tertio die octavarum Pentecostes anno Domini M-o CC-o nonagesimo primo,

(Eredetije a Kállay levéltárban, Közölve Hazai Okmánytár VII. k. 216. t. de szükségesnek tartottam ezen, a Lónyay-családra nézve annyira jelentős levelet e helyütt is egész terjedelmében fölvenni.)

V.

1296. május 14. Buda.

Az alországbiró Köke Jakab comesnek a beregmegyei Kölcsény faluért indított keresetét elutasítja.

Nos comes Martinus, viceiudex curie domini Regis, memorie commendantes significamus, quibus expedit, tenore presentium universis, quod magister Aladarius, filius Chetha, ad nostram personaliter accedens presentiam exhibuit nobis litteras nostras memoriales, continentes hunc tenorem.

Datum pro memoria, quod causam, quam magister Aladarius personaliter astans contra Jacobum, dictum Kuke, pro quo Clemens de Bary, serviens suus, cum procuratoriis litteris Omodey palatini comparuit, in octavis diei Cynerum habebat coram nobis, de voluntate partium prorogavimus ad quindenas sancti Georgii ad plenam responsionem in statu priori, si feria sexta ante octavas Pasce apud ecclesiam de Mysle per arbitrium comitis Petri, filii Georgii, et Petri (filii Benedicti) de parte magistri Aladarii item magistri Andronici de Terebes et Petri filii Keled, de parte adversa non poterunt concordare. — Et quia ipsa causa diutius fuit ventilata, idem Jacobus, si ad locum arbitrii non accesserit vel arbitrium non assumpserit, magistro Aladario solvere tenebitur tres marcas ante litem, sicut predictus Clemens serviens suus, ipsum magistrum Jacobum ad hoc sponte obligavit, nullum tamen gravamen ipse Jacobus habendo ratione nostri iudicii in hoc

facto, prout id nos inter partes duximus ordinandum. Et series facti in litteris prepositi de Mysle nobis debet reportari. Datum Bude septimo die termini prenotati.

Advenientibus itaque ipsis quindenis beati Georgii martiris idem magister Aladarius exhibuit litteras dicti prepositi in hec verba :

Viro nobili iudici curie domini regis Michael, prepositus de Mysle inclinationem cum honore. Vobis tenore presentium declaramus, quod accedentes ad nostram presentiam comes Petrus, filius Georgii, Petrus, filius Benedicti ex parte magistri Aladarii, et magister Andronicus de Terebus ac Petrus filius Keled ex parte Jacobi, dicti Kuke, dixerunt, quod visis literis vestris, quas predictae partes exhibuerunt, inter eos super terra Kulchun vocata¹ sunt arbitrati : ut, quia privilegium ipsius magistri Aladarii anno Domini M-o CC-o sexagesimo tertio fuit emanatum, privilegium vero predicti Jacobi non pro Jacobo, sed pro Parvo Michael anno Domini M-o CC-o septuagesimo confectum fuerat, prefata possessio Kulchen magistro Aladario cedat perpetuo possidenda. Datum feria sexta proxima ante octavas Pasce.

Predictus vero magister Jacobus ad ipsas quindenas beati Georgii martiris non venit neque misit; propter quod eundem in iudicio decrevimus aggravari. — Nos igitur nemini² in suo iure deesse volentes, unacum Baronibus et Nobilibus regni, visis et perlectis predictis litteris, predictam possessionem Kulchen iuxta formam earundem litterarum eidem magistro Aladario reliquimus et statuimus perpetuo possidendam, tenendam et habendam. Datum Bude septimo die predictarum quindenarum sancti Georgii martiris anno Domini M-o ducentesimo nonagesimo sexto.

(Eredetije pergamenen, vörös selyem zsinóron függő pecséttel az országos levéltárban Dl. 1434. sz. t. „Chetha“ és „Kuke“ nevek hibás olvasásával kiadta Wenzel: Árpádkori Okm. X. k. 218—219.)

¹ E helyütt a beregmegyei szentmiklósi uradalomhoz tartozó, Munkáctól északkeletre eső Kölcvény faluról van szó. V. ö. Csánki. Magyarország tört. Földrajza I. 412. Wenzel. Árpádkori Okm. VII. 68 l. A Köke Jakabtól fölmutatott 1270-iki oklevél Wenzel Árp. Okm. VIII. 260—62.

² Az eredetiben tollhibából : memini.

VI.

1312. január 7.

Az egri káptalan előtt a Káta nembeli Surányiak arról vádolják Köke Jakab fiait, hogy Csarnavoda (Csaroda) falu elpusztításában ők is részesek.

Nos Capitulum ecclesie Agriensis tenore presentium, quibus expedit, declaramus, memorie commendantes, quod Johannes. Stephanus, Thomas et Georgius, filii magistri Johannis, filii Gabriani de Bereg, per hominem ipsorum nobis fuerunt protestati, quod Mathias filius Detre de Agcha, Boda filius Korardy, Johannes filius Stephani, Nicolaus filius Andree de Kys-Suran, Emericus filius Herebey, Symon filius Suprun de Guth, Nycolaus dictus Nyul de Burkuzlou, comes Kazmerius de Kyrsan, Petrus filius Bagyn, Stephanus filius Wada, Petrus dictus Wendeg, Jacobus de Nozky, et alter Jacobus et Johannes filius eiusdem, Laurencius filius Mychaelis, Johannes frater Sede et Petrus dictus Fekete ac Wychen in festo Nativitatis beate Virginis anno Domini M-o ccc-o undecimo post mortem Omodei palatini in instanti super villam eorum Churnavada vocatam potentialiter veniendo eandem penitus destruxissent, universa bona in eadem inventa, tam mobilia quam immobilia omnino abstulissent.

In quibus destructionibus Benchench filius Jacobi dicti Kuke et Cosmas ac Johannes filius¹ eiusdem, necnon Pouch et Beke filij Stephani filij Walpath similiter interfuissent. Datum in crastino Epiphanie Domini anno eiusdem M-o ccc-o duodecimo.

(Eredetije a gr. Zichy család zsélyi levéltárában 214. B. 12. Közölve Zichy cs. okmánytára I. 136—37. ll.)

¹ Helyesen: ac Jacobus fratres. A filius és frater szót a vigyázatlanabb és a családokkal kevésbé ismerős jegyzők sokszor ugyanazon oklevélben is eltévesztik. L. pl. Wenzel: Árp. Okm. X. 407. A váradi káptalan jegyzője is „Jacobus filius Bench de Lonya“-t és „Jacobus filius Benchench de Lonya“-t. ir 1343-ban (Zichy cs. okm. II. 86—88.), holott számos oly oklevélből, a mely a Lónyayak előadása nyomán készült, tudjuk biztosan, hogy az 1343-ban említett Jakab nem fia (filius), hanem testvére (frater) volt Benczencznek. — Épp ez igazítás végett tartottuk szükségesnek ez 1312-iki oklevélnek új köz-zétételét.

VII.

1316.

A leleszi konvent bizonyítja, hogy Lónyay Benczencz 3 márka erejéig jót állt azon Péter papért, aki testvérét 20 márkával a fogságból kiváltotta.

Nos Jacobus prepositus ordinis Premonstratensis et conventus ecclesie sancte Crucis de Lelez significamus, quibus expedit universis, quod in octavis beati Nicolai confessoris Petrus sacerdos, filius Luce ab una parte, ab altera vero magister Ladislaus, filius Thome in nostri presentia constituti idem Petrus sacerdos pro liberatione fratris sui Simonis, in captivitate eiusdem magistri Ladislai existentis, in viginti marca posuit fideiussores videlicet comitem Andream de Bachka in duabus marcis, Lucachium Magnum in duabus marcis, Laurentium filium Michaelis in duabus marcis, *Bencencium, filium Jacobi* in tribus marcis, Gregorium filium Ban in una marca, Nicolaum filium Becheg in duabus marcis, Johannem filium Pauli in una marca, Nicolaum filium Zoulad in duabus marcis, Michaellem filium Tana in duabus marcis, Egidium filium Marchos in duabus marcis, Ladislaum filium Dionisii in una marca usque revolutionem dicti diei per circulum anni, tali obligatione interposita, quod, si idem Simon dictam sumpmam pecunie deservire non curaret et a magistro Ladislao usque revolutionem termini predicti recederet, extunc fideiussores prenotati sine strepitu alicuius iudicii sepredictam sumpmam pecunie solvere tenebuntur magistro Ladislao supradicto, ad que se in nostri presentia spontanea obligarunt voluntate. Sed, si predictum Simonem ante prefixum terminum mori contingerit, a solutione pecunie fideiussores prenotati liberabuntur. Datum anno Domini M-o, CCC-o decimo sexto.

(Eredetije hártján pecsét nyomaival a Sívári Soós-családnak a Nemzeti Muzeumban elhelyezett levéltárában. Kiadatlan.)

VIII.

1318. július 31. Zemplén.

Zemplén megye tisztikara a Lónyayaknak Eszényi László ellen folyt perükben halasztást ad, mert a király szolgálatában távol vannak.

Nos comes Nicolaus de Zemlin et iudices nobilium []
[] comitatus Andreas, Stephanus et Nicolaus damus
pro memoria, quod magister Ladislaus comes de []
citaverat ad Zemlin coram nobis Bencencium, Cozmam et Jacobum
filios Jacobi, Kuke dicti, super villam eorum Vylok vocatam cum
Petro filio Gal, homine magistri Andree filii Dionisi, unius nostri,
feria quarta proxima ante diem facte statutionis. Unde magister
Ladislaus astitit termino coram nobis feria secunda proxima
ante festum Petri ad vincula. Pro quibus Thomas officialis eorum
et Paulus dictus Pele et villicus eorum astiterunt in termino et
dixerunt, quod *domini eorum in servitio domini regis essent* et ter-
minum assumpserunt comparendi feriam secundam proximam post
festum beati Michaelis archangeli in plenam responsionem faciendam
M-o CCC-o X-o octavo. Datum in Zemlin supradicto termino.

(Eredetije hártján a Soós ltban; pecsétje most nincs, nyomai látszanak.
Kiadatlan.)

IX.

1320. február 2.

*Zemplén megye tisztikara Lónyay Benczencz mesternek az Eszényiek-
től emelt vád ellenében tisztító esküt ítél.*

Nos Ladislaus et Nicolaus comites de Zemlin et alii quatuor
iudices de eodem damus pro memoria, quod in die Purificationis
beate Virginis causa, que vertebatur ex una parte magistro Ladis-
lao filio Thome, taliter (!) eas decrevimus, quod magister Ben-
cencius debet iuramentum deponere secunda feria post diem
Cinerum super eo, quod nec ipse nec ad eum pertinentes recepe-
runt XX-ti sex stamina apum, XV. porcos, unum equum. Tenetur

sex personis sibi consimilibus in ecclesia beati Georgy in Rag (!) martiris sacramentum, quod in hys omnibus esset immunis et expers. Datum in termino.

(Eredetije hártján a Soós lt.-ban két pecsét nyomával. Kiadatlan.)

X.

1321. október 10.

Lónyay Benczencz és III. Jakab a n.-váradi káptalan előtt Kozma testvérük özvegyének hitbért és hozomány-díjat fizetnek.

1321. Expeditoriae, quibus mediantibus magistri Nicolaus et Ladislaus super dote et rebus paraphernalibus sororis suae Clarae vocatae, filiae condam comitis Lorandi filii Fenyés ac relictæ Cosmae, fratris Bencentii et Jacobi, filiorum Jacobi, 30 marcas efficientibus, eosdem Bencentium et Jacobum quietant. Datum quinto die octavarum beati Michaelis Archangeli anno Domini 1321. ¹ Expeditæ in Capitulo Varadiensi sigillo dorsaliter impresso, sed cuius iam tantum locus videtur in pergamena.

A Lónyay-család levéltárának Nagy Gábor ügyvédötől 1805-ben készített lajstromából. 19. l. (Elenchus litterarum inclytæ familiae Lónyay de Nagy-Lónya 19. l. Nagy Gábor hivatkozik a Lónyay-levéltár f. VI. nr. 16-ra, de a levél e helyről eltévedt s már 1819-ben sem volt ott, mint azt az 1819. febr. 5-iki vizsgálatkor Lónyay Gábor, György és János megjegyezték. Ma sem található, de másrészt Nagy Gábor oly jeles oklevélismerő volt, hogy e kivonatban teljesen megbízhatunk. Kiadatlan.)

XI.

1325. szeptember 7. táján.

Lónyay III. Jakab a leleszi káptalan előtt a záhonyi jobbágyok vádjával szemben tisztító esküt tesz.

[]² Conventus ecclesie sancte Crucis de Leledamus pro memoria, quod Jacobus filius Jacobi Louna secundum

¹ Tollhibából 1301.

² A szögletes rekeszjelekkel jelelt részek olvashatatlanok.

(*arbitrium.*)¹ Ladislai filii Dionisi, Nicolai de Barlabas, Kiliani filii Kiliani, Thome [.] Martini filii [. . .] Johannis dicti Zakalus [.] proxima ante festum Nativitatis Virginis gloriose cum viginti sex personis nobilium [.] (*contra*) jobagiones domini palatini de Zahun [.] sacramentum [.] idem Jacobus cum viginti sex personis nobilium se incluso in nostri presentia [.] supereo, quod duos boves ipsorum Andree et Baas memoratorum [.] non fecisset [.] innocens esset in hoc facto et sic se excusatum contra eosdem.

Datum secundo die predicti sacramenti anno Domini m-o ccc-o vicesimo quinto.

Kivül: Pro Jacobo filio Jacobi contra jobagiones domini palatini de Zahun expurgatio sacramentara.

(Eredeti je hártján roppant kopott írással a Lónyay-család deregnyei levéltárában fasc. 6. nr. II. Kiadatlan.)

XII.

1325. november 5.

Pósa bán és testvére Kozma Odola nevü nemes megöletéséért és makacs elmaradásukért összes jószágaikat vesztk, különösen elvesztik azon részt, a melyet a Toplica és Mecsénice folyók közt a Vojk nemzetségtől vettek.

Nos capitulum Chasmensis ecclesie memorie commendantes significamus, quibus expedit universis presentium per tenorem, quod anno Domini M—o CCC—mo XX—mo quinto feria quinta proxima post festum Omnium Sanctorum nobilis vir Endre, filius Laurentii ad nostram personaliter accedens presentiam exhibuit nobis litteras privilegiales nobilis viri magistri Stephani filii Pauli bani, comitis Crisiensis, iustas ac legitime confectas petens a nobis cum instantia, ut tenorem et formam earundem nostris in litteris privilegialibus de verbo ad verbum inseri et transscribi faceremus

¹ A dőlt betűkkel szedett szavak egyéb oklevelek nyomán tett kiegészítéseink.

sigilloque nostro consignari. Cuius petitionibus congruis et honestis annuentes maxime, quia idem comes Crisiensis omnia inferius expressa presente homine nostro videlicet magistro Demetrio socio et concanonico nostro secundum modum et consuetudinem terre Sclavonie duxisset facienda et conferenda, prout eodem socio nostro intelleximus referente, easdem litteras ipsius comitis de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus et transscribi sigilloque nostro consignari, quarum tenor talis est.

Stephanus magister, filius Pauli bani, comes Crisiensis, omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Proinde ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod, cum nos ex precepto et mandato domini Mykch, bani totius Sclavonie, domini nostri, feria secunda proxima post festum beati Galli confessoris unacum nobilibus regni Sclavonie congregationem generalem celebrassemus, in eademque congregatione nostra Mykael, Fabianus, Ivan, Stephanus et Paulus filii Odola surgentes exhibuerunt nobis duas litteras citatorias capituli ecclesie Chasmensis, quibus visis et perlectis Peteu filium Nicolai et possessionem *Oresya* vocatam Pouse bani contra predictos filios Odola ad presentiam comitis Crisiensis legitime conperimus citasse, quibus et predicto Peteu instrumenta sua, quibus mediantibus universas possessiones Pouse quondam bani et Cozme fratris eiusdem detinisset coram eodem comite Crisiensi exhibere commiserant, demum exhibuerunt etiam litteras quamplures Stephani quondam comitis Crisiensis, vices gerentis Nicolai quondam bani totius Sclavonie, pie memorie, tam litteras prorogatorias, quam iudiciales et specialiter litteram per fora proclamata predictum Peteu ad satisfaciendum. Quibus auditis et per singula perlectis possessionem Pousa bani et Cozme predictorum ac Peteu predictum contra filios Odola superius nominatos in quatuordecim terminis inclusis unacum nobilibus regni Sclavonie conperimus seu decrevimus perhemptorie remansisse, quia prefatus Peteu ad nullum terminum se emendare venisset, nec sua instrumenta exhibuisset, ut debebat. Exhibuerunt etiam idem filii Odola litteras compositionales predicti capituli, quibus mediantibus memoratus Cozmas, frater predicti Pousa bani pro morte seu homicidio predicti Odola filiis eiusdem vigintiquinque marcas solvere se obligarat tali obligatione, quod, si ipsam solutionem vigintiquinque marcarum secundum tenorem earundem litterarum solvere non curasset, in pena

septuaginta marcarum incurrisset. Qui quidem filii Odola litteram sepedicti capituli ad illam penam confectam similiter ibidem exhibuerunt coram nobis. Quibus auditis solutionem vigintiquinque marcarum predictarum per predictum Cozmam predictis filiis Odola solvisse (!) non comperimus. Ceterum exhibuerunt litteras obligatorias predicti capituli inter Pousa banum et Cozmam predictos ab una parte ab altera vero Odolam patrem Mychaelis et Fabiani et fratrum suorum confectas talimodo, quod compositionem et ordinationem inter eosdem factas, prout in litteris predictis continetur, sique pars non observasset contra aliam partem ipsam compositionem observantem¹ in quinquaginta marcis absque portione iudicis convicta² notaretur. Exhibuerunt etiam iidem filii Odola aliam litteram sepedicti capituli, quibus perlectis predictam compositionem per Pousa banum et Cozmam predictos intelleximus non observasse. Unde nos unacum nobilibus regni Sclavonie universas possessiones Pousa bani et Cozme predictorum videlicet tam pro causa principali predictorum filiorum Odola, quam³ pro pena centum et viginti marcarum et specialiter pro morte memorati Odola comperimus et sententialiter decrevimus perhemptorie remansisse eo videlicet modo, ut tertia pars universarum possessionum Pousa bani et Cozme predictorum statuatur filiis Odola, due vero partes nobis velut iudici. Unde, quia iuxta regni consuetudinem ab antiquo approbatam omnibus querelantibus ac prosequentibus iusticiam et legem unicuique facere teneamur, ut debemus, accepto homine capituli ecclesie Chasmensis videlicet discreto viro magistro Demetrio, canonico eiusdem ecclesie, accessimus personaliter ad faciem possessionum Pousa bani et Cozme prefatorum et tandem convocatis vicinis ac commetaneis scilicet presentibus Gyuge filio⁴ Georgii, Petres filio⁴ Mykaelis, Paulo filio Domald, Mathe filio Brases, Paulo filio Pauli, Johanne filio Fabiani et filiis⁵ Woyhna ac aliis vicinis et commetaneis earundem possessionum reambulavimus per veteres metas et antiquas, nullo contradictore inibi apparente morandoque in eadem per quinque dies. Vocando enim predictum Peteu ad satisfaciendum, vel in-

¹ Az eredetiben tollhibából observanti.

² " " " convictus.

³ " " " tam.

⁴ " " " filii

⁵ " " " filiorum.

strumenta sua exhibenda qui quidem Peteu venit personaliter et instrumenta sua, per que¹ dictam possessionem usque ad hec tempora defínisset, exhibere non potuit, nec eandem per nos semel, secundo et quampluries requisitus redimere voluit. Postmodum nos presentibus vicinis et commetaneis predictis et presente eodem magistro Demetrio dictam possessionem equaliter in tres partes divisimus seu distinximus. Quarum quidem possessionum tertiam partem inter Toplicham et Mecchemiche adjacentem, que a generatione Wayk alienata olim exstiterat dedimus seu statimus prefatis filiis Odola, prout actoribus tam pro causa principali quam pro pena centum et viginti marcarum, specialiter pro morte patris eorundem eisdem et eorum heredibus cum locis molendinorum et aliis universis utilitatibus suis perpetuo possidendam et habendam more regní consueto: due vero partes nobis prout iudici devenerunt, de quibus nos duas parvas particulas terre, unam particulam scilicet iuxta aquam Mecchence aliam vero particulam iuxta aquam Toplicha existentes cum locis molendinorum et aliis eorum utilitatibus metis et terminis infrascriptis dedimus, donavimus seu vendidimus pro quindecim marcis magistro Endre filio Laurentii sibi et suis heredibus perpetuo possidendam et habendam. Cuius quidem unius particule terre iuxta aquam Mecchemiche existentis prima meta incipit super aquam Mecheniche, ubi aqua Harasnyk cadit in eandem et in eodem fluvio Harasnyk progreditur ad partem meridionalem et parvum eundo exit de eodem et declinatur ad partem septemptrionalem, ubi sunt due arbores ceraseorum et ab hinc vadit ad eandem partem et perveniet ad arborem harast, deinde ad eandem partem procedendo perveniet ad arborem tul, inde declinatur ad partem occidentalem et perveniet ad arborem cerasy, ad eandem partem progrediendo perveniet ad aquam Mecheniche iterato, ubi est arbor cerasy ibique terminatur. Item prima meta alie particule terre iuxta aquam Toplicham existentis incipit in eodem fluvio Toplicha, ubi aqua Malizgo cadit in eandem et per eandem aquam Malizgo procedendo ad partem orientalem pervenit ad magnam viam, per quam itur in Izdench, ubi est pons, deinde super eandem aquam procedendo in modico spacio ad eandem partem orientalem perveniet, ubi exit de eadem aqua et declinatur ad partem meri-

¹ Az eredetiben tollhibából: quam.

dionalem, ubi sunt dumi avellanarum, deinde procedendo pervenit ad aquam Toplicha iterato, ubi est arbor tul cruce signata ibique terminatur. Ut igitur huius nostra donatio (!) series roburque obtineat perpetue firmitatis nec inposterum per quempiam possit retractari, presentes nostras litteras privilegiales sub appensione sigilli nostri autentici eidem duximus roborandas. Datum in festo sancti regis Emerici ducis anno Domini millesimo tercentesimo vicesimo quinto.

(Eredetije hártján függő pecsét maradványaival a herczeg Batthyányak körmendi levéltárában. Armarium 4, ladula 7, numerus 162. Kiadatlan.)

XIII.

1327. május 18. Visegrád.

I. Károly király a lónyai uradalmat a füzéri királyi várnagyok követelésével szemben a Lónyay családnak ítéli oda.

Quasdam litteras privilegiales serenissimi principis, domini Caroli condam illustris regis Hungarie anno Domini M-mo Ccc-mo vigesimo septimo confectas et emanatas nostro iudiciario examini presentavit, in quarum tenoribus manifesto reperiabatur, quod.

cum Philippus palatinus et iudex Cumanorum, comes Scepsyensis et de Wyvar per Michaellem, vicecastellanum suum de castro Fyzeer, super possessionibus Lonya vocatis et villis pertinentibus ad easdem super eo, quod easdem possessiones ad dictum castrum Fyzer spectare credidissent, Jacobum filium Jacobi ad exhibenda super eisdem sua instrumenta ad suam presentiam fecisset legitime evocari, tandem ipsa causa ad maiorem rei evidentiam per ipsum palatinum in curiam ipsius domini Caroli regis fuisset deducta, per Prelatorum et Baronum sententiam decidenda. Posthec autem partibus constitutis coram Prelatis et Baronibus, venerabilibus scilicet in Christo patribus, dominis, fratre Ladislao, archiepiscopo Colócensi, aule regie cancellario, Ladislao Quinqueecclesiensi, Andrea Transsilvano, Herrico Wesprimiensi et Chana-dino Agriensi episcopis, eodem Philippo palatino, Mykch bano totius Sclavonie, Thoma, Wayvoda Transsilvano, Demetrio, magistro tavarnicorum regalium, magistro Andrea, preposito ecclesie

Albensis, aule regie vicecancellario, Alexandro, iudice curie dicti domini Caroli regis, Johanne, magistro tavarnicorum domine regine, feria secunda proxima ante festum Ascensionis Domini, tunc proxime preteritum, in figura iudicii predicto Michaeli comite nomine eiusdem palatini, domini sui, requirente ipsas possessiones Lonya ab eodem Jacobo et petente restitui dicto castro Fyzeer, idem Jacobus suo et Georgii ac Johannis, filiorum Benchench, fratris sui nomine instrumenta dictarum possessionum suarum, privilegium videlicet domini Ladislai, cõdam illustris regis Hungarie, inclite recordationis, anno Domini M-o CC-o octuagesimo quinto emanatum presentasset (l. fent a II-ik számot az 1285-ik évnél).

Inspecto itaque et perlecto tenore dicti privilegii domini Ladislai regis, prenotati Prelati et Barones de auctoritate ipsius domini Caroli regis et commissione in dicta causa inter partes cognoscentes ex vigore eiusdem privilegii efficacia continentie sue dictas possessiones videntes et recognoscentes fore iuris predictorum Jacobi, Georgii et Johannis, easdem possessiones Lonya vocatas cum prenominationis villis Boltragh, Bateu et Zoloka ac universis utilitatibus et pertinentiis suis, prout in tenore memorati privilegii continentur, eisdem Jacobo, filio Jacobi, Gergio et Johanni, filiis Benchench, sententialiter decrevissent, adjudicantes reliquissent et dimisissent perpetuo, quiete et pacifice possidendas. Denique accedentibus ad presentiam ipsius domini Caroli regis predictis Prelatis et Baronibus, iudicibus scilicet in hac causa per ipsum dominum Carolum regem deputatis, unacum partibus predictis et date per ipsos huiusmodi iudicarie sententie formam plene eiusdem domini Caroli regis Maiestati recitantibus, per eundem Jacobum *culmini*¹ ipsius domini Caroli regis fuisset humiliter supplicatum, ut et predictum privilegium domini Ladislai regis, coram sua regia Maiestate exhibitum, et premissam iudicariam Prelatorum et Baronum sententiam ratam habere et ad firmiorem conservationem sui iuris suo privilegio dignaretur confirmare. Ipse siquidem dominus Carolus rex tam predictum privilegium domini Ladislai regis non abrasum, non cancellatum, nec in aliqua parte sui vitiatum, de verbo ad verbum suis privilegialibus inser-

¹ E szót olvassa Nagy Gábor hibásan cubicularium-nak s ez adott okot azon tévedésre, hogy Jakab királyi kamarás czimet viselt. Természetesen ez hiba is, időtlenség (anachronismus) is.

tum, quod diligenti examinatione verum, iuste riteque emanatum comperisset, imo donationem et collationem ipsius domini Ladislai regis, factam predicto comiti Jacobo, filio Nane, et dicte domine consorti eiusdem eorumque heredibus, quam premissam iudicariam sententiam dictorum Prelatorum et Baronum approbasset, acceptasset, ratificasset et de eorundem Prelatorum et Baronum suorum consilio et consensu ac de plenitudine potestatis regie ex certa scientia, mediantibus suis litteris privilegialibus, perpetuo valere confirmasset.

(Széchy Miklós 1358. május 17-iki ítéletleveléből. Ennek eredetije a Lónyay család deregnyei levéltárában, Appendix, fasc. I. nr. 2. Hibásan és helynevek nélkül közölte Nagy Gábor. Fejér, Cod-Dip. IX/6. 82—83.)

XIV.

1329. november 21.

A zemplénmegyei tisztikar előtt Szakoly fia a Lónyayaknak menedéket vallanak.

Nos magister Johannes vice Johannis palatini [] comes de Zemlen et quatuor iudices nobilium de eodem damus pro memoria, quod comparentes coram nobis magister Jacobus filius Jacobi, Georgius et Johannes filii Bencench de Bari contra Johannem et Michaellem, filios¹ Zokol proposuerunt coram nobis viva voce, quod quicquid predicti Jacobus, Georgius et Johannes de ipsis recepissent, propter culpam ipsorum abstulissent. Unde sic se ipsos obligaverunt idem Johannes et Michal (!) coram nobis, quod in quocunque tempore vel coram quocunque iudice causam moverent contra ipsos nobiles, calumpnia subiacerent. Datum tertia feria ante festum proxima (!) Cecilie virginis. Anno Domini m-o ccc XX-o nono.

Kivül: Pro magistro Jacobo filio Jacobi, Georgium et Johannem (!) filios (!) Bencench contra Michaellem et Johannem, filios Zokol.

(Eredetije hártján a Lónyay család deregnyei levéltárában fasc. 6. nr. 18. A legfontosabb szó kihagyásával közölte Nagy Gábor. Fejér. Cod. Dip. VIII 6. 113—14.)

¹ Az eredetiben hibásan filii.

XV.

1335. márczius 5.

A Lónyayak a szabolcsmegyei Dombrád falu ügyében Leleszen összegyűlt választott bíróságot nem fogadják el, hanem inkább megigérik a kikötött bírság kifizetését.

Nos Blasius, prepositus et conventus ecclesie sancte Crucis de Lelez damus pro memoria, quod cum iuxta continentiam literarum honorabilis Capituli Budensis ecclesie priorum memorialium Petrus filius Michaelis ab una parte, parte vero ab altera Georgius et Johannes filii Bencench item Jacobus filius Jacobi de Lonya ad Dominicum diem post diem Cinerum super facto possessionis Damara ad (!) vocate, in Zabolch comitatu existentis, ad arbitrium octo proborum nobilium virorum amba parte communiter adductorum se submisissent coram nobis ipso arbitrio faciendo per eosdem octo viros arbitratores, tandem ipse partes prefixo tempore adveniente cum ipsis octo arbitratoribus nostri in presentia astiterunt, prout debebant. Qui quidem Jacobus filius Jacobi, item Georgius et Johannes filii Bencench gravamini esistenti in prioribus litteris dicti Capituli Budensis ecclesie se submiserunt, arbitrium dictorum arbitratorum non acceptando, ipso vero Petro assumpturo coram nobis. Datum in Dominica prima Quadragesime, qua cantatur Invocavit. Anno Domini M-o ccc-o XXX-o quinto.

Kivül: Pro Jacobo filio Jacobi, item Georgio et Joanne filiis Bencench de Lonya contra Petrum filium Michaelis dicti Zolouch super arbitrio non existenti (!)¹ coram conventu de Lelez.

(Eredeti je hártján a Lónyay család deregnyei levéltárában fasc. 6. nr. 19. Kiadatlan).

XVI.

1337. augusztus 4. Sárospatak.

Az országbíró bírságszedője elismeri, hogy a Lónyayak megfizették azon 25 márkát, a melylyel a leleszi egyház és köztük kötött egyezés szerzéséért Nagymartoni Pál országbírónak tartoztak.

Nos magister [] exactor iudiciorum comitis Pauli iudicis curie regie in comitatu Zemli-

¹ Helyesen : contentis.

niensi damus pro memoria, quod magister Jacobus filius Jacobi item Georgius et Johannes filii Bencench super iudicio pacis, in quo in viginti quinque cum predicto comite Paulo, domino nostro convenisse dignoscebantur in causa prati cum preposito et conventu de Lelez in facie cuiusdam possessionis Zoloka vocate et exhibitionis cuiusdam membrani solitudinario modo sigillo conventus de Lelez in facto precedenti sigillati de iudiciario beneplacito pacificati ex p̄missione predicti comitis Pauli, domini nostri, videbantur, exhibuerunt nobis literas predicti comitis Pauli, comitis curie regie, domini nostri, expeditionarias, in quibus vidimus contineri, quod predictus magister Jacobus et predicti filii Benchench ipsas XX-ti quinque marcas plenarie eidem comiti Paulo persolvissent, ratione quarum eosdem Jacobum, Georgium et Johannem filios Benchench commisimus per omnia expeditos Unde nos eosdem nobiles iuxta continentiam litterarum eiusdem domini nostri reddidimus expeditos. Datum in civitate Patak in festo beati Dominici confessoris anno Domini m-o ccc-o XXX-mo septimo.

Kivül: Pro Jacobo filio Jacobi et filiis Benchench super solutis XX-ti quinque marcis contra prepositum et conventum de Lelez in iudicio pacis expeditorie.

(Eredetije hártján a Lónyay család deregnyei levéltárában. Fasc. 6. nr. 20. Kiadatlan.)

XVII.

1338. május 15. Visegrád.

A Lónyayak Szalóka falut egészen visszaadják a leleszi egyháznak mind a király, mind az országbíró előtt.

Nos comes Paulus iudex curie ...¹ significamus ... quod ... Blasius prepositus ... de Lelez ... actor ab una, item Jacobus filius Jacobi, Georgius et Johannes filii Benchench incausam attracti parte ab altera in octavis festi beati Georgii ... ad nostram accedentes presentiam exhibuerunt nobis quasdam duas litteras

¹ Pontokkal jelöljük a szándékosan elhagyott, csupán hivatalos kifejezéseket tartalmazó s így ránk nézve fölösleges részeket.

patentes . . . Karoli incliti regis . . . formas consimiles in se continentes, quarum tenor talis est:

Nos Karolus . . . memorie commendamus, quod . . . Blasio preposito . . . de Lelez . . . ab una, item Jacobo filio Jacobi similiter pro se personaliter et pro Nicolao, Ladislao ac aliis filiis suis necnon Georgio et Johanne filiis Benchench, nobilibus de Lonya, parte ab alia nostri in presentia constitutis . . . per predictum Jacobum propositum extitit . . . quod licet ipsi prius per formam pacis et concordie iuxta continentiam literarum privilegialium comitis Pauli, iudicis curie nostre, medietatem cuiusdam possessionis litigiose Zoloka vocate in comitatu Ungh existentis dictis preposito et conventui . . . resignassent, et alia dimidietas eis illesa et salva possidenda remansisset, tamen, quia ipsam possessionem Zoloka ex serie instrumentorum prelibate ecclesie in toto ad eandem de iure pertinere agnovissent ideo ipsam possessionem Zoloka totaliter . . . eisdem . . . preposito et conventui . . . resignarunt . . . Preterea dixerunt etiam cedem partes, quod in quindenis residentie proxime nunc *movendi exercitus* regalis presentes literas in forma privilegii redigi facere . . . tenerentur. Datum in Alto Castro in vigilia festi Divisionis apostolorum anno Domini m-o ccc-o xxx-o septimo (igy.)

Nos itaque . . . predictas partes . . . trina vice . . . utrum ipsam concordiam, quam ratione possessionis Zoloka predictae fecissent . . . illese inter se velint observare nec ne? requisitos habuissemus, eadem partes . . . responderunt, quod ipsi dictam concordiam . . . observarent . . . Datum in Wysegrad quindecimo die termini prenotati anno Domini m-o ccc-o xxx-o octavo.

(Eredetije hártján, rongált pecséttel a Lónyay cs. deregyei levéltárában. Fasc. 38. nr. 13. Kiadatlan.)

XVIII.

1345. május 3. Visegrád.

Az országbíró bizonyítja, hogy a Lónyayak a leleszi prépost ellen folyt perben rájuk rótt 30 márka birságot kifizették.

Nos comes Paulus, iudex curie domini Lodovici dei gratia regis. Hungarie, memorie commendamus, quod cum iuxta continen-

tiam priorum literarum nostrarum Jacob filius Jacobi et Ladislaus filius eiusdem, Johannes et Georgius filii Benchench nobiles de Lonya iudicia triginta marcarum nobis in duabus partibus ac fratri Blasio, preposito de Lelez, adversario eorundem in tertia parte in octavis beati Georgii martiris solvere debuissent, tandem ipsis octavis beati Georgii martiris advenientibus predicti nobiles de Lonya in ipsis triginta marcis nobis in duabus partibus et predicto fratri Blasio preposito adversario eorundem in tertia parte satisfecerunt. Ratione quarum eosdem nobiles de Lonya reddidimus expeditos et per omnia absolutos tenore presentium mediante. Datum in Wyssegrad tertio die octavarum festi beati Georgii martiris predictarum anno Domini m-o ccc-o XL-o quinto.

(Eredetije hártján a Lónyay család deregnyei levéltárában. Fasc. 10. nr. 136.

Hiányosan és hibásan közölte Nagy Gábor. L. Fejér. Cod. Dip. IX 6. 14.)

XIX.

1346. márczius 3. Vizkelet.

A vizkeleti pap és pozsonyi alesperes Lónyay Jakab kérésére Szentgyörgyi Sebest és Pétert az esztergomi szentszék elé idézi.

Domino suo reverendo magistro Jacob preposito [] Johannes sacerdos de Viskeleth ac vicearchidiaconus de comitatu maiori Poson se subiectum ad omnia genera vestrorum mandatorum cum orationibus in filio virginis gloriose. Dominationi vestre insinuacione presentium declaro fore notum, quod ego secundum continentiam literarum vestrarum citatoriarum mihi commissorum accessi et predictos nobiles scilicet magistrum Sebes et fratrem suum magistrum Petrum de Sancto Georgio citavi contra Jacobum filium Ico bi (!) de Loyma (!) dans eis terminum octavam (!) beati Georgi (!) martiris. Datum in Viskeleth in Dominica Invocavit anno Domini m-o ccc-o, XL-mo sexto.

Kivül: Litera citationis pro Jacobo filio Jacobi de Loyma contra magistrum Sebes de Bozen et fratrem suum Petrum ad octavas beati Georgi (igy) martiris.

(Eredetije a Lónyay család deregnyei levéltárában Fasc. 10. nr. 13. Kiadatlan.)

1347. május 20. Buda.

Az országbíró a Lónyayakat, mivel V. István király kiváltságlevelét sokszoros ígéretük daczára sem mutatták elő, (mert állítólag ellopták tőlük) megbírságolja.

Paulus, iudex curiae . . . significamus . . . quod, cum secundum continentiam priorum litterarum nostrarum . . . frater Blasius prepositus ecclesiae de Lelesz actor contra Thomam, Michaellem et Ladislaum filios Ladislai de Ezen in causam attractos in quindenis residentie exercitus regii versus partes Croatiae moti ad quindenas Epiphaniarum Domini anno nunc proxime elapso preteritas proclamate, Jacobum filium Jacobi de Nog Lonya coram nobis statuere et quoddam privilegium domini Stephani condam regis Hungariae illustris in expeditionem cuiusdam possessionis Zalouka vocate per eundem Jacobum exhiberi facere debuisset . . . tandem ipso termino adveniente, licet praedictus Jacobus filius Jacobi personaliter pro Ladislao vero filio eiusdem Jacobi, Georgio filio Benchench et Joanne fratre eiusdem de Nog Lonya . . . Kopolch filius Caroli cum procuratoriis litteris conventus de Lelez coram nobis comparuerit, ipsum tamen privilegium dicti Stephani regis . . . eo quod quidam famulus eorum idem privilegium cum quibusdam aliis ipsorum bonis proximis tunc diebus clandestine deportasset, se tunc ad praesens exhibere non posse, sed pro termino per nos ipsis danda, si reinvenire possint, exhibere velle allegaverant, nullam evidentem rationem asportationis dicti privilegii nobis assignando. Et quia predictus Jacobus . . . et procurator . . . ipsius privilegii exhibitionem absque efficaci ratione alterius nitentur prorogare, ideo ipsius privilegii exhibitionem . . . cum iudicio trium marcarum . . . ad octavas beati Georgii martyris anno similiter nunc proxime elapso praeteritas . . . duxeramus peremptorie prorogandam. Et . . . exhibitio dicti privilegii ob regium preceptum ad quindenas residentie exercitus regii versus partes maritimas moti et ad octavas festi Omnium Sanctorum nunc proxime preteritas proclamate dilative attinxisset, tandem . . . fratre Stephano custode ecclesie de Lelez . . . ab una, et Johanne filio Pauli pro eiusdem Thoma, Michaelle et La-

dislao filiis Ladislai de Ezen cum procuratoriis litteris conventus de-
Jazou ab altera, item Kopolch filio Caroli pro predictis Jacobo, filio
Jacobi et Ladislao, filio eiusdem, Georgio et Johanne, filiis Benchench
praedictum famulum ipsorum, per quem dictum privilegium clan-
destine asportatum fuisse dicebatur, adhuc non invenisse asse-
rerent ex hocque ipsum privilegium exhibere non posse dixe-
rat . . . ideo ipsius privilegii exhibitionem . . . ad quindenas
beati Georgii martyris duxeramus peremptorie prorogandam. Tandem
psis quindenis beati Georgii occurrentibus predicto domino fratre
Blasio praeposito ecclesie de Lelez . . . item Johanne Sur pro
eisdem Thoma, Michaeli et Ladislao filiis Ladislai de Ezen . . .
coram nobis astantibus . . . Johannes filius Pauli Zeuch pro iisdem
Jacobo filio Jacobi, Ladislao filio suo, Georgio et Johanne filiis
Benchench . . . persoluto prius per eundem premissio iudicio
quattuor marcarum eosdem Jacobum filium Jacobi et Ladislaum
filium suum ac Georgium et Johannem filios Benchench predictum
famulum eorum . . . nondum reinvenire potuisse referens, ex eo
ipsum privilegium domini Stephani regis neque nunc nec in futurum
exhibere posse affirmavit . . . Ideo . . . ipsum privilegium domini
Stephani regis solum contra eosdem praepositum et conventum
de Lelez . . . nec non Thomam, Michaeli et Ladislaum filios
Ladislai de Ezen in facto metarum dictas possessiones Zalouka et
Ezen distinguendum in iudicio vel extra iudicium quodocunque
exhibitum fuerit, auctoritate nostra iudiciaria viribus et vigore
cassantes atque annullantes, eosdem Jacobum, filium Jacobi, Ladis-
laum filium eiusdem, Georgium et Joannem filios Benchench
ratione negligentiae exhibitionis dicti privilegii domini Stephani
regis in emenda estimationis eiusdem particule terrae litiogiose
ad quattuor aratra estimatae duodecim marcas facienti . . . com-
misimus aggravari . . . Datum Budae duodecimo die quindenarum
festi beati Georgii martyris predictarum anno Domini millesimo
trecentesimo quadragesimo septimo.

(Eredeti je a jászai prépostság házilevéltárában. Kiadatlan.)

XXI.

1348—1355.

Lónyay III. Jakab neje az egri szentszék előtt leány-negyedéért testvéreit, Losonczy Tamást, Istvánt és Dezsőt perelvén, azt megnyeri.

1348. coram generali vicario episcopi Agriensis in processuata causa illa, quam nobilis domina consors magistri Jacobi de Lonya, Clara vocata, filia comitis Dionisii de Losoncz contra fratres suos magistros Thomam, Stephanum banum de Zeurinio et Deseu movisset ex eo, quod attunc iidem fratres sui cum rege Ludovico in Italia constituti fuissent, in alium terminum prorogata fuerat.

1351. coram sacra sede Agriensi magister Jacobus filius Jacobi de Lonya, maritus, nomine Clare, consortis suae, filiae condam Dionysii de Losontz et de Regen magistrum Thomam, filium dicti Dionysii de dicta Losontz super quarta filiali absolvit et quietavit.

1355. coram capitulo Agriensi Nicolaus filius Jacobi de Lonya nomine Clarae, matris suae, filiae Dionysii de Losontz magistrum Dionysium filium condam Stephani Bani de Zeurin de eadem Losontz, super quarta filiali perpetuum absolvit et quietavit.

(A Losonczy-család leveleinek 1755-ben Török Andrástól készített lajstromában, nr. 26, 30, 35. (Elenchus litterarum, instrumentorum a. 1755 per Andream Török scriptus.) Ennek eredetije a gróf Erdődy-család galgóczi levéltárában. Ladula 94. Kiadatlan.)

XXII.

1355. julius 17. Déda.

Beregmegye tisztikara bizonyítja, hogy Tisza-Szalka Szentgyörgyi Sebesnek ősi birtoka és így abból Lónyay I. Lászlót leány-negyed illeti.

Nos magister Marochuck comes de Bereg et quatuor iudices nobilium de eadem significavimus tenore presentium, quibus expedit,

universis, quod in quadam nostra congregatione in persona serenissimi Ludovici regis in festo divisionis Apostolorum in villa Deda universitati nobilium dicti comitatus in presentia magistri Stephani de Peren, homine regis, celebrata magister Ladislaus, filius Jacobi de Lonya, de medio universorum dixit, quod in omnibus possessionibus Sebes filii Abrae quartam partem provenisset (!) et possessionem Zalka vocatam, in comitatu antedicto existentem, dixit, ut possessio hereditaria ipsius Sebes fuisset et esset ab antiquo. Quod ad affirmationes duodecim iuratorum commisit dictus Ladislaus. Unde ipsi duodecim iurati et assessores super lignum crucis prestiti (!) fide eorum mediante, dicendo priusdictam villam et possessionem Zalka hereditariam antedicti Sebes ab antiquo fuisse et esse. In cuius rei testimonium litteras nostras presentes super eo concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Scriptum in dicta villa tertia die festi antedicti anno Domini millesimo CCC-mo L-mo quinto.

(Eredetije a Lónyay család deregnyei levéltárában F. XXXVIII. nr. 1. — Hiányosan és hibásan közli Nagy Gábor. Fejérlél: Cod. Dip. IX/6. 279.)

XXIII.

1357. dec. 1. Zágráb.

Lónyay Benczencz fia, György és Jakab fia, Miklós néhai Lónyay Pósa leányának fél leánynegyede fejében odaadják Mersencza nevű körösmegyei falujok felét, esetleg Tapolcza felét, Megyericsey György itélő mester nejének.

Nos Leustachius vicarius totius regni Sclavonie generalis per serenissimum principem dominum Lodovicum, Dei gratia illustrem regem Hungarie, deputatus memorie commendamus tenore presentium, quibus expedit universis, quod Georgio filio Benchench et Nicolao filio Jacobi de Lonya pro se personaliter ac pro Johanne filio eiusdem Benchech (!) et Ladislao, filio predicti Jacobi, fratribus eorum cum procoratoriis litteris conventus ecclesie de Lelez legitimis ab una, nec non magistro Georgio filio Michaelis de Mege-ryche quondam prothonotario domini Stephani ducis pro se similiter personaliter et pro nobili domina Katherina nuncupata, consorte

sua, filia videlicet Mychaelis filii Moyus cum sufficientibus litteris procuratorii capituli Chasmensis ecclesie parte ex altera coram nobis constitutis per predictos Georgium filium Benchench et Nicolaum filium Jacobi in suis et eorundem fratrum suorum, quorum procuratores existebant legitimi, personis propositum exstitit ministerio vive vocis sponte et confessum, quod ipsi pro omnimoda satisfactione medietatis iuris quarte puellaris nobilis domine Magytha nuncupate, filie Powsa quondam de predicta Lonya, socrus scilicet ipsius magistri Georgii de universis possessionibus et possessionariis portionibus dicti Powsa patris eiusdem domine, que nunc apud ipsos iure successorio esse dinoscerentur, eidem domine de iure provenire debentis, per ipsam dominam Magytha ipsi magistro Georgio, genero et dicte domine Katherine, filie suis natisque eorundem procreatis vel procreandis ob dilectionem filialem, mediantibus litteris dicti capituli ecclesie Chasmensis, coram nobis inspecie exhibitis, date et perpetuate, ratione cuius nunc ipsi cum predicta domina Magytha coram nobis in lite exsistere dinoscerentur, petita prius et obtenta a nobis reformandi licentia, ut a modo in eterne pacis favore simul cum eisdem gratularentur, rectam et equalem medietatem cuiusdam possessionis eorum, ipsos iusto iuris titulo contingentis, Mersench vocate, in comitatu Crisiensi exintensis, certis metalibus signis ab alia medietate eiusdem separatam cum omnibus suis utilitatibus et pertinenciis universis, ipso magistro Georgio benivole acceptante, sub suis veris metis et antiquis, quibus eadem hactenus usa exstisset et possessa, eisdem magistro Georgio e Katherine consorte eiusdem in filios filiorum eorundem et heredum per heredes, nullo iuris dominio sibi et suis successoribus in eadem medietate possessionis Mersench a modo in posterum reservato, dedissent, contulissent, tradidissent, imo ex nunc nostri in presentia dederunt, contulerunt et tradiderunt - perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam pariter et habendam. Quam quidem possessionem Mersench iidem Georgius filius Benchench et Nicolaus, filius Jacobi, vel eorum unus in iam ventura feria sexta, presentibus nostro et dicti capituli Chasmensis hominibus, in duas dividerent partes coequales, qua divisione sic peracta idem magister Georgius unam partem earundem, quam voluerit, perpetua stabilitate conservandam pro se et dicta domina coniuge sua liberam recipiendi habeat facultatem, in cuius dominio pacifico semper deinceps idem filii Benchench et filii Jacobi vel eorum heredes

ipsum magistrum Georgium et dominam coniugem suam ipsorumque posteritates immobiliter conservare assumpserunt, conditione tali mediante, ut si iidem filii Benchench et filii Jacobi vel eorum heredes ipsum magistrum Georgium et dominam coniugem suam aut eorum successores in dominio medietatis dicte possessionis Mersench, eis modo quo supra perpetuate, contra quospiam, iudiciario ordine impetitores conservare nequirent vel non possent, tunc idem filii Benchench et Jacobi vel eorum heredes medietatem alterius possessionis eorum Thopolcha nuncupate, in eodem comitatu Crisiensi existentis, fructuositate et valore medietatis prefate possessionis Mersench equiparantem, sine omni lite et iuris prosecutione ipsi magistro Georgio et domine coniugi sue vel ipsorum heredibus modo simili perpetua stabilitate dare, statuere et perpetuare tenerentur. Ad que omnia premissa et singula premissorum iidem Georgius et Nicolaus se personaliter et predictos fratres suos auctoritate procuratoria prenotata sponte obligarunt et premissa perpetuo stabilire commiserunt coram nobis. In cuius rei memoriam stabilitatemque perpetuam presentibus sigillum vicariatatus nostri autenticum duximus appendendum. Datum Zagrabie secundo die festi beati Andree apostoli anno Domini M-o CCC-o quinquagesimo septimo.

(Hártyára irt eredetije a herczeg Batthányiak körmendi levéltárában, almarium 5, lad. 7, nr. 206. A függő pecsét töredezett. A pecsét mezejében több apró paizs volt elhelyezve, de csak egy maradt épen, s abban hársfa-levél látható. Kiadatlan.)

XXIV.

1358. május 16. Visegrád.

Széchy Miklós országbíró Bátyu és Boltrágy falvakat a király és királyné tisztviselőinek követelésével szemben a Lónyay-családnak ítéli oda.

Nos comes Nicolaus de Zeech, iudex curie serenissimi principis, domini Ludovici, Dei gratia incliti regis Hungarie, comitatumque (!) de Turuch tenens honorem, memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit, universis, quod

cum predictus dominus noster rex pro recuperatione seu occupatione iurium suorum regalium seu reginalium, que quidam homines comitatus de Beregh, ut ipse dominus rex noster percepisset, indebite occupata detinerent, discretum virum, dominum Paulum, prepositum Zebeniensem, et magistrum Simonem, filium Stephani de Sancto Salvatore, vicesgerentem domini Andree vajvode Transsilvani, homines suos regios speciales duxisset destinandos, fidelibus suis, honorabili capitulo ecclesie Agriensis firmiter precipiendo mandasset, quatenus unum ex ipsis, de simplici canonica maiori dignitate prefulgentem, pro testimonio transmitterent, quo presente prefati homines ipsius regie Maiestatis de premissis diligenter sciscitando et gyrando in comitatu predicto, omnia iura sua regalia et reginalia possessionaria, que indebite occupata fore cognoscerent, recaptivarent nomine suo regio ac reginali, eadem domino regi et reginali Maiestati statuerent, prout regie sue Excellentie dinoscerentur pertinere, si non fuerit contradictum, contradictores vero, siqui fierent, evocarent cum eorum instrumentis ad suam regiam presentiam ad terminum competentem, rationem in premissis reddituros, et posthec ipsorum possessionariorum iurium recaptivationis seriem, ac diem et locum evocationis, nomina evocatorum cum termino assignato eidem domino nostro regi fideliter rescribere deberet capitulum ecclesie Agriensis prenotatum.

Tandem ipsum capitulum ecclesie Agriensis, mandatis eiusdem regie Maiestatis obedire cupiens, ut tenetur, cum prefatis domino Paulo, preposito de Zybynio et magistro Simone de Sancto Salvatore hominibus regiis unum ex ipsis videlicet discretum invenem, magistrum Eliam, filium Gugh de Katha, transmisissent pro testimonio ad premissa mandata eiusdem regie Maiestatis exequenda. Qui quidem homines regie Maiestatis tandem ad eos reversi, presente et audiente dicto testimonio ipsorum, eisdem retulissent eomodo, quod

ipsi feria secunda post diem medii XL.-mae¹ iam pretesita una cum eodem testimonio ipsius capituli ad quandam congregationem generalem per magistrum Morochuch, comitem de Beregh, universis nobilibus et ignobilibus ac aliis cuiusvis status et conditionis hominibus ad mandatum regium in ipso comitatu tunc

¹ Március 12.

celebratam accessissent, ubi ipsi possessiones Bathyu et Boltragh vocatas, in dicto comitatu de Beregh, ut dicitur, existentes, ipsa congregatione nobilium nomine eiusdem regie Maiestatis et domine regine iurium recaptivassent. Cumque ipsi abinde ad occupandum easdem accedere et hominibus eiusdem regie Maiestatis in specie statuere voluissent, tandem Georgius et Johannes, filii Benchench, necnon Ladislaus et Nicolaus, filii Jacobi, de Lonya, in predicta congregatione adherentes, ipsos non a reambulatione, sed a recapitulatione et statutione memoratarum possessionum Bateu et Boltragh vocatarum instanter prohibuissent. Quos quidem Georgium et Johannem, filios Benchench, necnon Ladislaum et Nicolaum, filios Jacobi, ipsi homines regii, presente testimonio dicti capituli Agriensis, eodem die et loco simul cum instrumentis ipsorum, si que super eisdem possesseionibus prohibitis haberent confecta, ad suam regiam presentiam rationem contradictionis ipsorum reddituros evorassent, presentes octavas festi sancti Georgii martiris eisdem pro termino coram sua regia Maiestate comparendi assignando.

Tandem ipsis octavis festi beati Georgii martiris advenientibus, prenominato Ladislao, filio Jacobi, pro se personaliter et pro prenominati Nicolao fratre suo, Georgio et Johanne, filiis Benchench, cum procuratoris litteris conventus de Lelez coram nobis astante, magister Simon, filius Stephani, de Sancto Salvatore pro domina nostra regina cum procuratoriis litteris eiusdem ad nostram veniendo presentiam premisse contradictorie inhibitionis rationem eandem dominam nostram reginam informari postulavit per Ladislaum et Nicolaum, filios Jacobi, Georgium et Johannem, filios Benchench, prenotatos. Quibus auditis et perceptis prenotatus Ladislaus, filius Jacobi, pro se personaliter et pro Nicolao fratre suo, Georgio et Johanne, filiis Benchench, cum premissis procuratoriis literis conventus de Lelez exurgendo respondit ex adverso, quod ipse et prefatus Nicolaus frater suus, Georgius et Johannes filii Benchench, super premissis possessionibus Bateu et Boltragh vocatis efficacia haberent instrumenta, que ibidem ipse in sua et Nicolai fratris sui, Georgii et Johannis, filiorum Benchench, personis exhibere promptus esset et paratus, ubi et in instanti quasdam litteras privilegiales serenissimi principis domini Caroli, condam illustris regis Hungaria, anno Domini M-o CCC-o vigesimo septimo confectas et emanatas nostro iudiciario examini presentavit. (Lásd fentebb a XIII. számot az 1327-ik évnél.)

Unde, quia Philippus, condam palatinus et iudex Comanorum, Jacobum filium Jacobi, patrem videlicet dictorum Ladislai et Nicolai, super facto predictarum possessionum Lonya vocatarum et suarum pertinentiarum scilicet prenominatarum possessionum Boltragh et Bateu nominatarum per Michaellem, vicecastellanum suum de castro Fyzeer, in suam presentiam legitime evocari fecisset et ipsa causa ad maiorem rei evidentiam per ipsum Philippum palatinum in curiam dicti domini Caroli regis per Prelatorum et Baronum sententiam decidenda deducta fuisset et demum Prelati et Barones dicti domini Caroli regis, visis litteris privilegialibus domini Ladislai, condam regis Hungarie, per ipsum Jacobum, filium Jacobi, patrem ipsorum Ladislai et Nicolai, coram eisdem Prelatis et Baronibus exhibitis, prenominatas possessiones Lonya cum earum pertinentiis videlicet Boltragh et Bateu nominatis eisdem Jacobo, filio Jacobi, Georgio et Johanni filiis Benchench omni equitatis tramite pertinere debere agnovisse et easdem ipsis Jacobo, filio Jacobi, Georgio et Johanni, filiis Benchench, perpetuo et inrevocabiliter sententialiter adiudicasse, factaque premissa adiudicatione idem dominus Carolus rex premissam sententiam, per prenominatos Prelatos et Barones regni sui factam, acceptasse, ratificasse et approbasse ex serie premissarum litterarum privilegialium ipsius domini Caroli regis manifeste reperiatur, pretextu cuius nobis et venerabilibus in Christo patribus Nicolao, archiepiscopo ecclesie Colocensis, aule regie cancellario, Stephano Nitriensi, Thoma Chanadiensi, Petro Bosnensi ecclesiarum episcopis, magnifico viro Nicolao Konth, regni Hungarie palatino et iudice Comanorum, magistris Stephano et Georgio, filiis Dominici dicti Bubeek, comitibus Liptoviensibus et aliis nobilibus nobiscum in iudicio assidentibus eedem possessiones iuxta seriem et continentiam predictarum litterarum privilegialium dicti domini Caroli regis ipsis Ladislao et Nicolao, filiis Jacobi, Georgio et Johanni, filiis Benchench, omni equitatis tramite pertinere et in nullo predictae domine nostre, regine, de iuris vigore attinere debere manifeste cernebantur. Ideo unacum eisdem Prelatis et Baronibus ac nobilibus, ut prediximus, nobiscum in iudicio assidentibus, prenominatas possessiones Boltragh et Bateu vocatas cum omnibus earum utilitatibus et pertinentiis universis in superficie earundem existentibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, eisdem Ladislao et Nicolao, filiis Jacobi,

Georgio et Johanni, filiis Benchench, et per eos eorum successoribus eo iure, quo ipsis ex vigore et virtute predictarum litterarum privilegialium dominorum Ladislai et Caroli, condam regum Hungarie, dinoscuntur pertinere, adiudicavimus perpetuo possidendas, tenendas et habendas sine preiudicio iuris alieni. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas.

Datum in Wisegrad sedecimo die octavarum festi beati Georgii martiris predictarum, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo.

(Eredetije pergamenen, Széchy Miklós országbírónak sárgaviaszba nyomott, czimeres, vörös selyem zsinóron függő pecsétjével, a Lónyay család deregnyei levéltárában. Appendix. Fasciculus I. nrus. 2. Hiányosan és hibásan Nagy Gábor másolatából Fejér. Cod. Dip. IX/6. 79—87. II.)

XXV.

A leleszi konvent jelenti, hogy Lónyay György házáat némely istentelen emberek felégették s abban sok levelük megsemmisült.

Magnifico viro domino Nicolao Konth, regni Hungarie palatino, . . . Petrus prepositus et conventus . . . de Lelez . . . Literas vestre magnitudinis recepimus in hec verba:

. . . Conventui de Lelez Nicolaus Konth regni Hungarie palatinus . . . Dicit nobis Ladislaus filius Jacobi in sua, Nicolai fratris sui, Georgii et Johannis, filiorum Benchench, de Lonya personis, quod quidam malitiosi homines, Dei timore postposito, domus eiusdem Georgii filii Benchench noctis in silentio igne inopinabili concremassent, in qua domo, ut premittitur, igne combusta, plurima literalia eorum instrumenta super possessionibus ipsorum confecta et alie litere valentes consumpta seu combuste extitisent. Super quo . . . petimus, . . . quatenus vestrum mittatis hominem . . . quo presente Ladislaus de Takus vel Michael aut Johannes filii Ratholt de Dobron . . . homo noster . . . inquirat de premissis . . . veritatem. Datum in Wissegrad feria secunda

proxima post festum beati Luce evangeliste anno Domini m-o ccc-o L-o octavo.

Nos . . . cum prefato Michaelē de Dobron . . . fratrem Johannem . . . transmisimus, qui . . . reversi . . . retulerunt, quod ipsi in comitatibus Beregh et Zabouch invicem procedendo, ab omnibus, quibus decuisset . . . talem de premissis scire potuissent veritatem, quod domus universas memorati Georgii filii Benchench in dicta possessione Lonya habitas quidam malitiosi homine videlicet Joub et Cantor nominati, Dei timore postposito, feria quinta elucescente ad sextam feriam proximam ante festum Assumptionis virginis Marie de nocte incendissent, que quidem cum omnibus rebus utpote cistis, vestibus, indumentis, literalibus seu privilegi-alibus instrumentis et munimentis super possessionibus tam in ipsis partibus, quam ultra fluvium Drava vocatum et super tributis ipsorum nobilium de Lonya existentibus necnon aliis literis ipsorum causalibus habitis et confectis in eisdem repositis totaliter igne consumpte et combuste extitissent et hoc ipsi oculata facie vidissent. Datum sexta feria proxima ante festum beati Martini confessoris anno Domini prenotato.

Kivül: Domino palatino pro nobilibus de Lonya super combustionē domorum et universarum literarum seu aliarum rerum inquisitio.

(Eredetije papiron, (pecsétje lehullott) a Lónyay család deregnyei levéltárában Fasc. 30. nr. 78. Kiadatlan.)

XXVI.

1366. január 25. körül.

A leleszi konvent jelenti, hogy Szentgyörgyi Sebes fiait és Battyáni Péter fiait Lónyay László részére Dombrádon megidézte.

Excellentissimo domino Lodovico, Dei gratia regi Hungarie, Johannes prepositus et conventus ecclesie sancte Crucis de Lelez orationes in Domino.

Vestra noverit Excellentia, quod cum nos receptis literis vestris citatoriis et evocatoriis pro Ladislao filio Jacobi de Lonya datis [] unacum Dionisio de Endes

homine vestre Serenitatis [] nostrum
videlicet fratrem []
consona voce retulerunt [] ante
festum beatorum Fabiani et Sebastiani martirum [Johannem?] et
Nicolaum filios Sebus item Thomam, Johannem et Petrum filios
Petri in possessione Domarad [] in vestre]
Sublimitatis presentiam citassent contra Ladislaum filium Jacobi de
Lonya supradictum [octavas festi Purificationis] Virginis gloriose
proxime venturi coram (?) vestra regia presentia comparendi pro
termino [assignantes].

Datum [] conversionis beati
Pauli apostoli anno Domini millesimo ccc-mo LX-mo sexto.

(Eredetiye roppant elmosódott irással papiron a Lónyay család dereg-
nyei levéltárában. Fasc. 40. nr. 94. Kiadatlan.)

XXVII.

1456. augusztus 30. Pozsony.

*V. László király a Lónyay-család vámhídi uradalmát a Hunyady-
párthoz való csatlakozásuk miatt elkobozza.*

Nos Ladislaus . . . rex Hungarie, Bohemie . . . memorie com-
mendantes . . . significamus . . . quod, quia quidam Symon Magnus
de Zenthmarton, frater, ut dicitur, adoptivus Johannis filii Nicolai
Zaracheni de Cristalowez . . . per prefatum Johannem Zarachenum
et Ladislaum filium condam Jose Turci ad castellum seu forta-
litium eorum Cristalowcz intromissus . . . de eodem ac de quadam
possessione Wamhyda, per Anthonium Pochay de Lonya secum
ad occasionem nocendi participata . . . pridem videlicet circa
festum Penthecostes . . . unacum . . . nocivibus hominibus de dicto cas-
tello Cristallowcz et eius pertinentiis ac dicta possessione Wamhyda
se appromptuando castellum fidelis nostri Pasingar, familiaris . . .
Ulrici . . . Cilie comitis . . . Dalmatie, Croatie et Slavonie Bani
. . . Garighnicza nuncupatum . . . expugnando . . . castello de
eodem . . . nocumenta facere . . . non desiit, quod quidem castel-
lum Garighnicza fidelis noster Jan Bythowecz de Gereben, vice-
banus . . . reobtinuit . . . Ideo premissos nepharios . . . actus per

antefatum Symonem magnum . . . commissos pretactique castelli Cristalowcz et possessionum premissarum per antefatos Johannem Zarachenum, Ladislaum filium Jose, et Anthonium Pochay prelibato Symoni Magno . . . malitiose factam assignationem, ex eo, quia facientes et consentientes pari pena sunt puniendi . . . absque debite ultionis vindicta pertransire nolentes . . . Symonem Magnum . . . infidelitatis nota . . . denigratum fore decernimus: pretactos autem Johannem Zarachenum, Ladislaum filium Jose castello eorum Cristalowcz . . . dictumque Anthonium Pochay premissa possessione sua Wamhyda privamus . . . et memorato Johanni Bythovecz donamus . . . Datum Posony feria secunda proxima post festum beati Augustini confessoris anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto . . .

Ex commissione domini
regis domino Wrico
comite Cilie referente
Stephanus praepositus
vicecancellarius.

(Eredetije a hg. Batthyányak körmendi levéltárában. Alm. IV. lad. 6. nr. 130. Kiadatlan.)

XXVIII.

1478. május 24. Buda.

Naményi István és Gergely a vámhídi uradalomban (Körösm.) levő részüket elzálogosítják Batthyányi Boldizsárnak.

Nos comes Stephanus de Bathor iudex curie . . . memorie commendamus, quod Stephanus et Gregorius, filii condam Nicolai de Namen, coram nobis personaliter constituti confessi sunt in hunc modum, quomoda ipsi pro quibusdam ipsorum necessitatibus, ipsos ad presens summe urgentibus, evitandis et signanter pro solutione et omnimoda satisfactione quorumdam iurium quaralitiorum condam domine Wyrag, proavie Blasy de Arthand ac dotis et rerum paraphernalium olim domine matris ipsius domine Wyrag, relicte scilicet condam Stephani, filii Stanislai de eadem Namen, eidem Blasio de portionibus possessionariis eiusdem

Stephani, filii Stanislai, in possessionibus Namen predicta ac Lonya, Kyslonya, Bathio, Haranglab, Bolthrag et Zygeth in de Bereg necnon Bary in Zempliniensi comitatibus existentibus habitis iuxta regni consuetudinem provenire debentibus, per eosdem Stephanum et Gregorium de Namen dicto Blasio de Arthand fiendis, totales portiones ipsorum possessionarias, puta directas et equales medietates totalium possessionem Wamhyda, Dyosfalwa, Gradyssa, Rawana et Korbonyk vocatarum in comitatu Crisiensi existentium habitas . . . egregio Balthasar de Bathyan, aule . . . regis iuveni, pro ducentis et quinquaginta florenis auri . . . pignori . . . obligarunt . . . Datum Bude die dominica proxima post festum sacratissimi Corporis Christi anno eiusdem millesimo, quadringentesimo septuagesimo octavo.

(Eredetije a hg. Batthyányak körmendi levéltárában. Alm. 4. lad. 4. nr. 35. Kiadatlan.)

XXIX.

1480. julius 13. Buda.

Naményi István és Gergely a vámhídi uradalomban levő részüket 425 arany forintért eladják Hermanfy Lászlónak.

Nos Mathias . . . rex Hungarie . . . significamus . . . quod fideles nostri egregii Stephanus et Gregorius, filii condam Nicolai de Namen, onera et quelibet gravamina Andree et Anthonii de Lonya ac Alberti et Michaelis dicti Anthonii, necnon Stephani, Ladislai et Petri prefati Andree filiorum . . . super se assumendo ab una parte, si quidem ab alia egregius Ladislaus Hermany de Gereben coram nobis personaliter constituti, ydem Stephanus et Gregorius, filii dicti Nicolai de Namen . . . confessi extiterunt in hunc modum, quod, quia ipsi portionibus ipsorum hereditariis in possessionibus Wamhyda alio nomine Banhyda, necnon Gradysthe, Oresye, Czygel, Prechanch, Dokonyancz et Podravenye vocatis in regno Sclavonie in comitatu Crisiensi existentibus habitis propter loci maximam distantiam providere . . . non potuissent, prout neque sperarent fructus percipere posse in futurum, ob hoc ipsi totales portiones ipsorum possessionarias, utputa directam et

equalem mediétatem possessionum earundem simul cum tributo in eisdem possessionibus exigi consueto . . . prefato Ladislao Hermani (!) de Gereben . . . pro quadringentis et viginti quinque florenis auri . . . vendiderunt . . . Preterea ydem Stephanus et Gregorius de Namen illi fassioni venditioni et perhennali ascriptioni, quam pridem egregius Anthonius Pochay de dicta Namen, frater ipsorum condivisionalís, oneribus eorundem in se levatis in facto directe *et equalis sexte partis possessionum* earundem . . . prefato Ladislao Hermani . . . fecisset et disposuisset, benivolum eorum consensum prebuissent . . . Datum Bude in festo beate Margarite virginis et martiris anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo.

(Eredetije a hg. Batthyányak körmendi levéltárában. Alm. 4. lad. 4. nr 39. Kiadatlan.)

XXX.

1487. október 18. Bécs-Ujhely.

Mátyás király felszólítja Hermanfy Lászlót, hogy Franciaországba küldött követének, Lónyay Albertnek üldözésével hagyjon föl.

Commissio propria domini regis.
Mathias Dei gratia Hungarie,
Bohemie etc. rex duxque Austrie.

Egregie fidelis, nobis dilecte! Superioribus diebus, dum fidelem nostrum egregium Albertum Lonyay, aulicum nostrum, ad *christianissimum dominum Francorum regem mittebamus*, scripseramus tibi, ut ab eiusdem impetitione supersedere deberes. Nunc autem, ut intelligimus, nedum cessasses, verum longe plures evocationes et protestationes contra ipsum et consortem suam, ratione bonorum egregii condam Akacy de Zenthlelek excogitasses et sic eum multipliciter turbare et impedire non cessares. Et quia intelligimus, quod non ex aliqua ratione, sed potius ex quodam solummodo odio contra eum moveris, huiusmodi exquisitas evocationes fulminares potius quam faceres, idcirco universas huiusmodi causas nos ipsi in nostro felici ad illud regnum nostrum Hungarie

reditu revidere et cognoscere decrevimus. Tibi itaque serie presentium precipimus et mandamus, quatenus ab huiusmodi impetitione sua et consortis sue interim supersedere debeas. Cum autem nos in dicto regno nostro Hungarie, ut premisimus, constituemur, nos ipsi causas et differentias huiusmodi per te contra eundem Albertum et consortem suam motas revideri et finaliter decidi faciemus, Aliud, iterum committimus, nullatenus facere presumas. Datum in arce Nove civitatis nostre Australi in festo beato Luce evangeliste anno Domini etc. LXXX. septimo.

Kivül: Egregio Ladislao Hermanffy de Gereben, fideli nobis dilecto.

(Eredetije a hg. Batthyányak körmendi levéltárában. Acta memorabilia nr. 21. Kiadatlan.)

XXXI.

1488. junius 12. Buda.

Lónyay László és János a vámhídi (Körös m.) uradalomban levő részüket 200 arany forintért eladják Hermanffy Lászlónak és Batthyány Boldizsárnak.

Nos comes Stephanus de Bathor iudex curie . . . memorie commendamus . . . quod Ladislaus filius condam Andree de Lonya personaliter onus et gravamen Johannis, fratris sui carnalis . . . in se assumendo coram nobis constitutus est confessus in hunc modum, quod, quia totales portiones sue et dicti Johannis, fratris sui carnalis possessionarie in possessione Wasaros Namen vocata in comitatu de Bereg existenste habite, directa scilicet quarta pars eiusdem possessionis Wasaros Namen, dudum per annotatum condam Andream de Lonya, genitorem ipsorum, Ladislao et Sandrino Thegzes de Anarch, pro ducentis florenis auri titulo pignoris extitissent obligate, iidemque Ladislaus et Johannes tum propter inopiam ac inhabilitatem ipsorum, tum vero ex eo, quod iidem ad solutionem et satisfactionem certarum dotum . . . forent ascripti, easdem portiones . . . redimere . . . non valentes . . . pro redemptione . . . dictarum ipsorum portionum . . . totales portiones suas et eiusdem Johannis fratris sui possessionarias in possessionibus Oressya, Prehancz, Breskowcz, Gradyschye,

Czygel, Zagyanecz, Dokwnyancz et Podrawenye vocatis . . . in comitatu Crisiensi existentibus habitas, directam scilicet quartam partem earundem . . . egregiis Ladislao Hermany de Gereben, dicti regni Hungarie vicepalatino ac Balthasar de Bathyan capitaneo castri Kewzeg . . . pro ducentis florenis auri . . . vendidit . . . Datum Bude feria quinta post festum beati Barnabe apostoli anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo vovtavo.

(Herczeg Batthyányak körmendi levéltára. Alm. 4. lad. 4. no. 44. Kiadatlan.)

XXXII.

1489. ápril 30. Buda.

Mátyás király udvari emberét, Lónyay Albertet, maga elé idézi, hogy a közte és Hermanfy László közt fenforgó viszályt megszüntesse.

Commissio propria domini regis.

Mathias . . . Hungarie Bohemieque rex . . . Fideli nostro egregio Alberto Lonyay aulico nostro . . . Sepius contra . . . Ladislaum de Gereben . . . conquestus fuisti, quod scilicet ipse te gravibus iniuriis et damnis affecisset . . . et e contra . . . Ladislaus de Gereben . . . conquestus est, quod tu eidem gravia damna et iniurias intulisses . . . Quibus quidem querelis . . . finem nos imponere volentes, statuimus universas huiusmodi differentias inter te et ipsum qualitercunque exortas nos ipsi revidere et debito modo complanare . . . Idcirco mandamus, quatenus . . . in octavis festi beati Georgii martiris nunc celebrandis hic Bude . . . comparare debeas . . . Datum Bude feria quinta proxima ante festum beatorum Phillippi (!) et Jacobi apostolorum anno Domini millesimo quadringentesimo octogesimo nono.

(A hg. Batthyányak körmendi levéltára. Misc. fasc. 93. nr. 62. Kiadatlan.)

XXXIII.

1490. junius 8. Buda.

Lónyay Albert és Hermanfy László kibékülnek és a Lónyayak vámhídi birtokaikat Hermanfy Lászlónak életfogytáig való használatra átengedik.

Nos comes Stephanus de Bathor iudex curie regie necnon Wayvoda Transsilvanus et comes Siculorum, memorie commendamus, quod egregii Ladislaus de Gereben ab una ac Albertus de Lonya partibus ab altera idem Albertus de Lonya onera et quelibet gravamina Melchioris et Johannis fratrum suorum carnalium in infrascriptis in se assumendo coram nobis personaliter constituti sunt confessi . . . quod, quamvis inter partes ratione et pre-textu portionum possessionariarum dictorum Alberti, Melchioris et Johannis de Lonya in possessione Wamhyda ac villis Oresya, Prehancz, Gradysthe, Dokwnyancz, Czegla et Pod Rawenye (!) ad eandem possessionem Wamhyda pertinentibus, omnino in comitatu Crisiensi existentibus, nunc aqud manus ipsius Alberti de Lonya, et fratrum suorum predictorum, habitis . . . lites . . . mote . . . fuerint, tamen per medium et compositionem certorum proborum, inter eas pro pace laborantium taliter . . . concordarunt . . . quod . . . Albertus de Lonya sua ac prescriptorum fratrum suorum nominibus . . . iamdictas portiones possessionarias in dictis possessionibus Wamhyda ac villis . . . habitas . . . Ladislao de Gereben vita sibi comide utendi . . . liberam annuisset et concessisset facultatem, ita videlicet, quod eedem portiones possessionarie post mortem et decessum eiusdem Ladislai de Gereben rursus et iterum in prefatum Albertum ac fratres suos . . . derivari debeant . . . Datum Bude sabatho proximo ante festum sancte et individue Trinitatis anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo.

(Hg. Batthyányak körmendi levéltára. Alm. 4. lad. 4.nr. 47. Kiadatlan.)

XXXIV.

1493. aug. 6. Szentlélek.

*Lónyai Albert és Szentléleki Miklós a jószág-tulajdonjogi ügyeket
kivéve az összes hatalmaskodásokat, károkat megbocsátják Batthyány
Boldizsár jajczai bánnak.*

Nos Albertus de Lonya et Nicolaus, filius condam Akacy de Zentlelek memorie commendamus, quomodo nos universas causas nostras ac nobilium familiarium, hominumque et aliorum iobagionum nostrorum, ubilibet et in quibusvis bonis nostris commorantium, ratione quorumlibet actuum potentiariarum et aliarum iniuriarum, dampnorum, nocumentorum, hominum interemptionum, verberationum, spoliationum, domorum invasionum fideiussoriarum cautionum, aliorum etiam quovis nomine vocatorum usque ad hec tempora quomodocunque, qualitercunque et quotienscunque et sub quibusvis modis et coloribus per magnificum dominum Baltasarem de Bathyan, banum de Jaycha ac per universos et quoslibet nobiles et iobagiones, familiares hominesque eiusdem domini Baltasar, nobiles et ignobiles, nobis et dictis familiaribus nostris, hominibus et iobagionibus illatorum, factorum et perpetratorum per nosque coram quibusvis iudicibus motorum vel movendorum, exceptis dumtaxat facta possessionaria tangentibus, simpliciter et absque omni difficultate sopiri, annullari et condescendi fecimus eundemque dominum Baltasar de Bathyan banum ac universos nobiles et ignobiles familiares, homines et iobagiones eiusdem ac ad ipsos pertinentes super omnibus premissis quitos, expeditos ac modis omnibus absolutos reddentes et relinquentes universas et quaslibet litteras evocatorias, inquisitorias, insinuatorias, et alias quascunque, quandocunque, pro quibuscunque factis sub quibusvis formis verborum emanatos, demtis, ut prefertur dictis facta possessionaria tangentibus, vanas, cassas et viribus carituras commisimus, vigore litterarum sigillis nostris, quibus utimur, roboratarum ac cirograffa manus nostre consignatarum testimonio mediantes. Datum in Zentlelek predicta feria tertia proxima post Marie

de Nive, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo
tertio.

(P. H.)

Albertus de Lonya,
manu propria.

(P. H.)

Nicolaus Akacy,
manu propria.

(Papirra irt eredetije a herczeg Batthányiak körmendi levéltárában. Acta
memorabilia Nr. 25. Kiadatlan.)

JEGYZETEK.

¹ Lásd az e műhöz mellékelt Oklevéltár II. számát.

² L. U. o. XIX. sz.

³ U. o. XXII. sz.

⁴ Ezt annál is inkább kötelességem volt igazolni, mert a „Magyar Nemzetségek a XIV. század közepéig“ cz. művemben (II. k. 232. és 234. II.) Köke Jakab nejét a Hontpázmány nemnek egész más ágára helyeztem. Tévedésem az okozta, hogy az egri káptalan 1296-iki levele Köke Jakab nejének testvéreit, Pált és Kozmát, élőknek tünteti fel (Wenzel. Árp. Okm. X. 224), holt Szentgyörgyi II. Pál és IV. Kozma 1295. febr. 20. és 1295. május 29. közt meghaltak (Wenzel. Árp. Okm. XII. 571. és Fejér Cod, Dip. VI—I. 353). Ámde most már, az egri káptalannál jobban értesült tanuk vallomásai után azt kell mondanunk, hogy az egri káptalan 1296-ban még nem tudta Szentgyörgyi II. Pál és IV. Kozma halálát s azért nem írja őket néhaiaknak. Ez az akkori viszonyok között éppen nem csodálni való.

⁴ Először 1357-ben említik őket naményi birtokosokként és ekkor vesznek először részt Szatmármegye közgyűlésén. Anjoukori Okm. VI. 562. és 621. II.

⁵ Karácsonyi—Borovszky: Regestrum Varadinense. 181—82. II. 72. (298) sz. V. ö. Kállay Ubul észrevételét: Turul. 1904. 41. 1.

⁶ L. ennek részletes igazolását: A magyar nemzetségek cz. művem II. k. 213. továbbá, mivel a művem II. k. 232. I. Dobosi alágnak nevezett család is ide tartozik I. még Wenzel. Árp. Okm. IX. 560. X. 145, 224. II. Az 1308-iki, Fejér. Cod. Dipl. VIII—5. 12. I. közölt oklevél nemzedékrendi szempontból nagyon zavaros és így nem használható.

⁷ L. A magyar nemzetségek cz. művem II. k. 184. I.

⁸ Historiae Hungariae Fontes Domestici. II. 209. 1.

⁹ L. Oklevéltárunk. II. sz.

¹⁰ A magyar nemzetségek cz. művem III. k. 22.

¹¹ U. o. III. k. 22—23. II.

¹² U. o. III. k. 105—107. II.

¹³ U. o. II. k. 301—302. II.

¹⁴ A levéltár lajstromához csatolt nemzedékrenden a Lónyay-család de-regnyei levéltárában.

¹⁵ Wenzel: Árp. Okm. XII. 518.

¹⁶ E hamis levél Dunántúl a pannonhalmi országos levéltárban őriztetik s már ez is mutatja, hogy a Lónyayaknak semmi közük hozzá. Innen az akkori perjel másolata szerint közölte 1829-ben Fejér György Cod. Dip. IV. t. I. v. 392—93. II. így jutott Nagy Gábornak, a Lónyay család volt ügyvéd-jének és barátjának, később a debreczeni ítélőtábla bírájának tudomására. Ez pedig megismertette a Lónyayakkal, sőt fel is használta (egész jóhiszeműleg) e hamis levélnek adatait a Lónyayaknak 1835. táján készített családfáján.

¹⁷ Fejérpataky L. A királyi kancellária az Árpádok korában. 108. I.

¹⁸ V. ö. Pauler: A magyar nemzet története az árpádházi királyok alatt. I. kiadás. II. k. 275—76, 672, 766. II. Kötelességemnek tartom, hogy e helyütt is bizonyítsam ez irat hamis voltát, annál is inkább, mert 1900-ban megjelent: „A magyar nemzetségek“ cz. művem I. k. 315 lapján elég ügyetlenül könyörületből mentegtem ez iratot s a másoló tévedésének tulajdonítottam az 1245. évszámot 1265 helyett. Azonban utóbb 1902-ben néhai Lónyay Albert ur ö Méltóságától megkaptam ez irat pontos, hű fényképét. Ekkor láttam, hogy a másoló tévedéséről szó sem lehet s arról még kevésbé, hogy ez iratot 1265-re helyezzük át. Ezt megakadályozza IV. Béla uralkodói évszáma, mert ez 1265-ben már 30 volt, nem pedig 12. Az uralkodói évszám különben az 1245-ik évvel sem egyezik, mert IV. Béla 1245-ben uralkodásának csak 10-ik, 1245. okt. 1-től kezdve pedig 11-ik évét számította. Éppen azért mondjuk, hogy e hamisítvány nem látta IV. Béla udvarát, mert ott ily. botrányos időrendi hibákat nem követtek el. — A mint az írás mutatja a hamisítványt még az Árpádkorban 1280—1300 közt készítették a Csák nemzetség Györke vagy Miklós-ágai javára (V. ö. A magyar nemzetségek I. k. 303. 316. II.) s ekkor már a nagy zavarban a hamisító nem tudta IV. Béla uralkodói évszámait, sőt még királyi czimeit sem s a „Bulgarie rex“ czimet „Gallicie“ és „Lodomerie“ közé szurta, holott e czimet a királyi kancellária helyesen a „Cumanie“ után tette.

¹⁹ Pl. 1310-ben előfordul egy „Lonya filius Joanka“ hevesmegyei kisenemes. — Nemzeti Múzeum levéltára Budapesten.

²⁰ Oklevéltár XV. sz.

²¹ Az Eszterházy-család leírásához tartozó oklevéltár. 40—41.

²² A magyar nemzetségek. III. k. 183. I.

²³ V. ö. Csánki: Magyarország tört. földrajza. III. 239. Knauz. Mon. Strigon I. 223.

²⁴ Oklevéltár XXV. sz.

²⁵ U. o. XXIII. sz.

²⁶ U. o. XII. sz.

²⁷ V. ö. Jeleszi konvent levéltára. Protocollum metalium. III. 248.

²⁸ Oklevéltár. V. sz.

²⁹ U. o. VIII. sz.

³⁰ U. o. XIV. sz.

³¹ A Lónyay család deregnyei levéltára. Appendix fasc. I. no. 2.

³² U. o. fasc. VIII. nr. 8.

³³ Csánki: Magyarország tört. földrajza I. sz. 469. 471. Kádár Szolnok-Doboka megye monographiája. II. 148. Karácsonyi: A magyar nemzetségek II. k. 439.

³⁴ Knauz: Monumenta eccl. Strigoniensis. II. 301, 341, 343, 601. V. ö. u. o. 147, 366. II.

³⁵ Wenzel: Árp. Okm. XII. 166. 292. Anjoukori Okm. III. 395. Zichy cs. okm. I. 254.

³⁶ A gróf Festetics család keszthelyi levéltára. Acta Salleriana. fasc. 82. no. 9.

³⁷ Anjoukori Okm. V. 190.

³⁸ Országos levéltár. DI. 30615.

³⁹ Wenzel: Árp. Okm. VI. 432—33. A pannonhalmi főapátság története I. k. 748 I.

⁴⁰ V. ö. Csáky-Drugeth családok homonnai levéltára. f. 1. nr. 2. Soós cs. lt. a Nemzeti Muzeumban és Hazai Okm. VI. 455. Zichy cs. okm. IX. 130.

⁴¹ Karácsonyi: A magyar nemzetségek. II. 328—336. II.

⁴² A VIII-ik és X. fejezetekben. L. Mátyás Fl. Hist. Hung. Fontes Domestici II-ik kötetében vagy a Magyar Honfoglalás kútjában.

⁴³ A Hazai Okm. VI. 69. és Wenzel: Árp. Okm. XI. 519. II.-on között 1248-iki és 1269-ik adatokból világosan kitűnik, hogy e Keczel-pataka a hogykai völgyből jövő és Petrahónál (Bodrog-Halászinál) Sáros-Patak és Olaszki köz a Bodrogra szakadó patakot jelenti. Az 1248-iki levél világosan. Kechelpataknak, az 1269-iki pedig Kutel (helyesen olvasva Kucel) fluviusnak írja. A Kutel alak mutatja, hogy e név első szótagját Ke-nek vagy Kö-nek ejtették ki s így e patak neve Keczel- vagy Köczelpatakának, esetleg Ketel vagy Kötél patakának volna kiejtendő. Mivel azonban Ketel vagy Kötél helynevünk nincs, a Keczel vagy Köczel kiejtés javára kell döntenünk. Az egyetlen Kétely falunév nem vehető ez ellen, mert, csak az *e* hangnak megfelelő *ö* hangot jeleztek a XIII. századbéli írók *u*-val, de sohasem az *é* vagy az annak megfelelő *ő* hangot.

⁴⁴ Névtelen jegyző 25-ik fejezet.

⁴⁵ U. o. 46. fejezet.

⁴⁶ Anjoukori Okm. II. 636.

⁴⁷ Karácsonyi: A magyar nemzetségek. II. 305. I.

⁴⁸ Karácsonyi: Szent-István oklevelei. 82.

⁴⁹ Sztáray oklevéltár. I. 2, 9.

⁵⁰ Névtelen jegyző. 52. fejezet.

⁵¹ Hist. Hung. Fontes Dom. I. 4.

⁵² Névtelen jegyző. 40. fejezet.

⁵³ Karácsonyi: A magyar nemzetségek. I. k. 139—150. II.

⁵⁴ Sörös: A bakonybéli apátság története. I. 28. 588.

⁵⁵ Karácsonyi: A magyar nemzetségek. II. 327—336.

⁵⁶ U. o. II. 332. I.

⁵⁷ U. o. II. 330. és Hazai Okm. VII. 108. Anjoukori okm. II. 256.

⁵⁸ Karácsonyi: A magyar nemzetségek. III. k. 230.

⁵⁹ V. ö. Csánki i. m. I. k. 377.

⁶⁰ A Lónyay család deregnyei levéltára. f. XXXV. nr. 18.

⁶¹ V. ö. Fejér. Cod. Dipl. I. 486. II. 108.

⁶² Karácsonyi: A magyar nemzetségek II. 334. I.

⁶³ U. o.

- 64 Századok. 1904. évf. 83. 1.
- 65 Fejér Cod. Dipl. III—I. 175 179.
- 66 Karácsonyi-Borovszky: Regestrum Varadinense ordine chronologico dispositum 272. 275. ll.
- 67 V. ö. Wenzel: Árp. Okm. III. 24. Zalamegyei oklevéltár I. 58.
- 68 Wenzel: Árp. Okm. VIII. 260—62.
- 69 Oklevéltár II. sz.
- 70 Oklevéltár. III. sz.
- 71 V. ö. Karácsonyi: A magyar nemzetségek. I. 25, 182, 208.
- 72 Oklevéltár. IV. sz.
- 73 Wenzel: Árp. Okm. X. 145—48, 224.
- 74 Karácsonyi i. m. II. k. 329. 290, 292.
- 75 Oklevéltár V. sz.
- 76 Karácsonyi i. m. I. k. 197—198.
- 77 Oklevéltár. XII. sz.
- 78 U. o. XXIII. sz.
- 79 V. ö. Turul IX. 7. Anjoukori Okm. I. 462, 489—90, 556—57.
- 80 Oklevéltár. XVI. sz.
- 81 U. o. XX. sz.
- 82 U. o. VII. sz.
- 83 U. o. IX. sz.
- 84 U. o. VIII. sz.
- 85 U. o. XI. sz.
- 86 U. o. XIII. sz.
- 87 U. o. X. sz.
- 88 Anjoukori okm. I. 637.
- 89 Károlyi cs. oklevéltára. I. 51. 1.
- 90 Oklevéltár. XI. sz.
- 91 U. o. XIV. sz.
- 92 U. o. XV. sz.
- 93 U. o. XVI. XVIII. XX. szsz.
- 94 Zichy cs. okm. II. 87—88. E levelekben a tudatlan jegyző „filius Benchench“-nek írja őt „frater Benchench“ helyett.
- 95 Anjoukori Okm V. 434.
- 96 Zichy cs. okm. II. 452.
- 97 Oklevéltár XXI. sz.
- 98 U. o. XXII. sz.
- 99 Zichy cs. okm. III. 72.
- 100 Anjoukori okm. VI. 621.
- 101 Oklevéltár XV. sz.
- 102 U. o. XIX. sz.
- 103 Anjoukori okm. VI. 580.
- 104 U. o. VI. 562. 621.
- 105 Oklevéltár XXII. sz.
- 106 U. o. XVII. sz.
- 107 U. o. XX. sz.

¹⁰⁸ Ez is valamiként a budapesti országos levéltárba került, s ma is ott őriztetik. Dl. 705. 707.

¹⁰⁹ Oklevéltár XVIII. sz.

¹¹⁰ Oklevéltár XIII. sz.

¹¹¹ U. o. XXIV. sz.

¹¹² Magyar Történelmi Tár XXII. (1877.) 3—44. ll.

¹¹³ U. o. XXIII. 99.

¹¹⁴ U. o. XXII. 3. l.

¹¹⁵ Oklevéltár XXIX. sz.

¹¹⁶ U. o. XXVIII. sz.

¹¹⁷ Herczeg Batthyány család körmendi levéltára. Alm. 4. lad. 4. nr.
36—41.

¹¹⁸ U. o. és Oklevéltár XXVII. sz.

¹¹⁹ Oklevéltár XXVII. sz.

¹²⁰ U. o. XXX. sz.

¹²¹ Hg. Batthyány cs. körmendi lt. Alm. lad. 4. nr. 43.

¹²² U. o. Miscellanea fasc. 93. nr. 59. V. ö. Csánki: Körösmegye a XV. században. 43—44. ll.

¹²³ U. o.

¹²⁴ Oklevéltár XXX. sz.

¹²⁵ U. o. XXXI. sz.

¹²⁶ U. o. XXXII. sz.

¹²⁷ U. o. XXXIII. sz.

¹²⁸ U. o. XXXIV. sz.

¹²⁹ Wagner: *Analecta*. A. 262. l. a Nemzeti Muzeum kéziratárában Quart. Lat. 1281. Abban Wagner Károly is téved, hogy Lónyay Albert és Erzsébet házasságát 1465-re teszi, mert a körmendi levéltár adatait ő nem ismerte. Biztos, hogy Szentléleki Ádámfy Ákos 1477. májusban még élt (Nemzeti Muzeum levéltár. 1477. év). tehát csak ezután vehette el özvegyét Lónyay Albert.

SAJTÓHIBÁK.

11. l. 13. s. *rend* után kimaradt az igazoló jegyzet száma ⁶⁾.
18. l. 29. sor. 16 helyett 19 olvasandó.
22. l. 8. s. kimaradt a jegyzet száma ²⁶⁾.
56. l. 19. s. " " " " ¹⁰⁵⁾.
61. l. 3 s. " " " " ¹¹⁰⁾.

